

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896. Andra Kammaren. N:o 17.

Onsdagen den 11 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr vice talmannen, hvilken till en början ledde kammarens förhandlingar, anmälde till handläggning statsutskottets utlåtande n:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, omfattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkten 1.

Bifölls.

Efter föredragning vidare af *punkten 2*, deruti utskottet hemställt, att en inom Andra Kammaren af herr *A. Magnusson* väckt motion, n:o 121, angående förbättrad pensionering för arméns manskap ej måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd, begärdes ordet af motionären,

Herr Magnusson, som yttrade: Jag måste beklaga, att icke utskottet funnit skäl att tillstyrka min motion, som åsyftar en förbättrad pensionering för det afskedade manskapet — icke ens ansett sig kunna vara med om en förbättring i den ringa mån jag begärt. Ty jag har ej föreslagit någon förhöjning af beloppen, utan endast en sänkning af åldern, på det möjlighet måtte beredas soldaterna att förr komma i åtnjutande af högre pension. Såsom det nu är, hafva endast de, som uppnått 65 års ålder, rätt att erhålla 2 kronor i månaden eller 24 kronor per år; efter uppnådda 72 år erhålla de 48 kronor samt efter fyllda 80 år 72 kronor, så länge de lefva. Jag har nu begärt, att de skulle erhålla intill fyllda 65 år 24 kronor, derefter 48 kronor och efter fyllda 75 år 72 kronor. Detta har utskottet ej kunnat vara med om. Det har väl ansett, att, då behovet så på-

kallar, de afskedade soldaterna hafva fattigvården att tillgå, men detta är ju ej särdeles treffligt för dem. Emellertid hoppas och tror jag, att tiden ej är så långt aflägsen, då en förändring i detta afseende måste ega rum. Då jag emellertid för närvarande ej har någon utstigt att vinna bifall för min motion, har jag, herr vice talman, intet yrkande att göra, utan öfverlemnar motionen tills vidare åt sitt öde.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3 och 4.

Biföllos.

Punkten 5.

*Angående
pension för
länsmanen
G. T.
Brundin.*

Med anledning af derom gjord ansökning hade Kongl. Maj:t föreslagit, att länsmanen i Seminghundra härad af Stockholms läns vestra fögderi *Gustaf Theodor Brundin* måtte från och med månaden näst efter den, under hvilken han erhöle afsked från länsmanstjensten, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 600 kronor; men hemställde utskottet, "att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att länsmanen i Seminghundra härad af Stockholms vestra fögderi *Gustaf Theodor Brundin* må från och med månaden näst efter den, under hvilken han erhåller afsked från länsmanstjensten, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära fyllnadspension till så stort belopp, att detta tillsammans med pensionen från civilstatens pensionsinrättning utgör 1,000 kronor, eller 400 kronor årligen."

I fråga härom anförde nu:

Herr Themptander: Då jag naturligtvis eger kännedom om förhållandena beträffande denne landsstatstjensteman, ber jag att med några ord få yttra mig, i hopp att söka utverka ett annat slut i saken än det, hvartill det ärade statsutskottet kommit.

Dervid vill jag till en början betona, att denna fråga icke eger det minsta intresse för ifrågavarande länsman. Om Riksdagen beviljar honom endast denna lägre pension, kommer han naturligtvis icke att taga afsked. Han är en oförvitlig tjänsteman och kan följaktligen icke från sin tjenst skiljas. Ingen anledning finnes att antaga, att hans sjukdomstillstånd numera skulle så förbättras, att han skulle kunna återinträda i tjenstgöring, utan han kommer naturligtvis att framgent såsom under de senaste åren begära förlängd tjenstledighet på grund af läkarebetyg att han är till sin tjensts skötande oförmögen. För honom har sålunda saken icke något som helst intresse; ty om den mindre pensionen beviljas, står han, som sagdt, helt enkelt kvar i tjensten. Nu är min uppfattning den, att det alldeles icke är till någon så stor olägenhet för det allmänna, om uti ett län en eller annan ordinarie länsman på grund af sjuklighet icke kan sköta sin tjenst,

*Angående
pension för
länsmannen
G. T.
Brundin.
(Forts.)*

utan måste behöfva tjenstledighet under längre tid, emedan man derigenom har tillfälle att gifva längre, mera stadigvarande förordnanden åt de yngre män, hvilka stå närmast att vinna användning på länsmanbanan, och dessa längre förordnanden bereda länsstyrelsen vida bättre tillfälle att lära känna dem, än fallet är vid förordnanden, som ega rum kortare tid. Under de senare åren har en annan länsman i Stockholms län varit i precis samma ställning som denne, att han i följd af sjukdom ej kunnat sköta sin tjenst — han blir i år pensionsmessig — men det har aldrig fallit mig in att under dessa år ifrågasätta, att han skulle öfverflyttas på indragningsstaten. Det skulle ej heller förefunnits anledning att ifrågasätta detta med afseende på den tjensteman, om hvilken nu är fråga, derest icke här tillkommit ett alldeles särskildt förhållande, nemligen att länsstyrelsen har framlagt ett förslag för Kongl. Maj:t, som blifvit af Kongl. Maj:t godkänt, rörande omreglering af länsmansdistrikten inom ett af länets fögderier, hvarigenom hittills varande antalet ordinarie länsmän inskränkts från 5 till 4 eller med andra ord en länsmanstjenst blifvit indragen; och Kongl. Maj:t har, som kammaren behagade finna af detta betänkande, bestämt, att denna reglering och indragning af en länsmanstjenst skulle ega rum efter länsmannens i Seminghundra — d. v. s. ifrågavarande tjänstemans — afgång ur tjensten. När så var förhållandet, att en förändring af länsmansdistrikten i sammanhang dermed kunde ske, och när derigenom en tjenst kunde indragas, ansåg jag allt skäl vara för handen att ifrågasätta, att den ifrågavarande länsmannen skulle kunna få tidigare pensionsrätt, emedan derigenom bereddets statsverket en verklig fördel och en fördel, som — såsom jag hoppas kunna visa — kan uppskattas i penningar, såsom innebärande en ren vinst för statsverket.

En länsmanstjenst kommer, som sagdt, att indragas. Visserligen har herr statsrådet och chefen för civildepartementet sagt, att derigenom sannolikt ingen besparing för statsverket kommer att uppstå, emedan behof förefinnes i norra delarne af riket att inrätta nya länsmanstjenster, och sannolikt kommer lönen att der blifva behöflig. Men jag hemställer till herrarne, om det icke blefve en direkt vinst för statsverket att kunna inrätta en ny tjenst utan att dertill behöfva anslå några särskilda medel. Nu återstå för denne länsman tre år, innan han blir pensionsmessig, och den uppföring statsverket skulle göra för dessa 3 år, i fall Kongl. Maj:ts proposition bifölles, vore 3 gånger 600, d. v. s. 1,800 kronor, som man skulle betala. Nu veta herrarne, att länsmanlönen med ålderstillägg är beräknad i staten till 1,900 kronor per år. Visserligen har nu Kongl. Maj:t sagt, att det är sannolikt, att denna lön framdeles kommer att användas på annat håll. Men det kommer naturligtvis att åtgå en tid, innan den saken kan ordnas och innan det kan blifva bestämdt, hvar denna nya tjenst skall inrättas. Jag är förvissad om, att dertill kommer att åtgå vida längre tid än som erfordras för att genom lönens inbesparing ersätta dessa 1,800 kronor. Förhållandet är nemligen det, att, om Kongl. Maj:ts proposition bifalles, ifrågavarande länsman kommer att erhålla afsked redan i sommar; från den stunden blir länsmanstjensten indragen, och den därför afsedda lönen inbesparas för statsverket, till dess framdeles

Angående
pension för
länsmanen
G. T.
Brundin.
(Forts.)

ett beslut kan komma till stånd om inrättande af ny länsmanstjänst på annat håll. Således blir det enligt min tanke en ren besparing för statsverket att bevilja denna pension och indraga denna tjänst, äfven om densamma framdeles skulle förflyttas till annan ort. Under mellantiden kunde dessa 1,800 kronor väl hinna att inbesparas.

Men dertill kommer ett annat skäl. Äfven på annat sätt kan här en besparing för statsverket göras. Om nemligen denne länsman står kvar 3 år till, är han berättigad till full pension af 1,200 kronor från statsverket, under det deremot enligt föreliggande förslag han blott skulle få 600 kronor om året, så att — om han lever efter fylda 65 år huru länge som helst — staten ej behöfver betala mer än 600 kronor årligen. Det är ju alldeles gifvet, att detta innebär en besparing.

För mig gäller i denna sak framför allt, att man skulle kunna genom anvisande af en pension rent af befordra ett allmänt intresse, så till vida som det är önskvärdt att så snart som möjligt få den nya regleringen af länsmansdistrikten genomförd, emedan distrikten derigenom skulle, på samma gång deras antal nedbragtes från 5 till 4, också erhålla en lämpligare form. Dertill kommer, att regleringen påkallas äfven af annan hänsyn, nemligen till den nya väglagen, alldenstund väghållningsdistrikten ej blifvit bestämda efter den gamla häradsindelningen, utan efter den nya länsmansdistriktsindelningen, hvarför det är än mera önskvärdt att få den nya organisationen så snart som möjligt till stånd. Men detta förhindras naturligtvis, om man ej får förflytta denne länsman på pensionsstat.

Slutligen ber jag att få framhålla ännu en omständighet. När jag några punkter längre fram i detta betänkande ser utskottets behandling af en annan likartad fråga om pension för en länsman i Kalmar län, då finner jag, att statsutskottet sagt, att den länsmanen bör vara berättigad till ett pensionstillägg af 800 kronor till de 400 kronor, han kan erhålla från civilstatens pensionsinrättning.

Statsutskottet anser följaktligen, att han bör hafva en pension på 1,200 kronor — det är den vanliga länsmanspensionen. Men den länsman, hvarom är fråga i denna punkt och som är berättigad till 600 kronor från civilstatens pensionsinrättning, skall blott hafva ett pensionstillägg af 400 kronor. Han anses böra erhålla endast 1,000 kronor i pension.

Det kan jag icke förstå, hvarpå detta beror. Den här länsmanen är 62 år gammal, den andre 47. Den här har en tjänstetid af ungefär 38 år, den andra en tjänstetid af icke fullt 20 år. Hvarför den, som är äldre och har en vida längre tjänstetid, skall få nöja sig med en pension på 1,000 kronor, medan den andre af utskottet ansetts böra med sin kortare lefnadsålder och sin kortare tjänstetid hafva 1,200 kronor, är mig alldeles omöjligt att fatta. Nu vill jag härmed icke hafva i någon mån antydt den minsta önskan, att det måtte göras en nedsättning för den andre i den tillstyrkta pensionen; ty om det går derhän, inträffar med honom, såsom Konungens befallningshafvande i vederbörande län ock framhållit, samma förhållande, som jag nyss antydt, att han naturligtvis kommer att tjena kvar, och vinner man

*Angående
pension för
länsmanen
G. T.
Brundin.
(Forts.)*

sålunda icke det gagn för det allmänna, som är åsyftadt med den personens afskedande. Nej, jag har med detta allenast velat betona, att det synes oegentligt, att statsutskottet kunnat i en följande punkt utan reservation af någon af sina medlemmar föreslå pension af 1,200 kronor för en annan länsman, då för den här ifrågavarande tjänstemannen, som är vida äldre och har vida längre tjänstetid, tillstyrkts en pension på allenast 1,000 kronor. Som sagdt, det är enligt mitt förmenande i begge fallen alldeles oeftergifligt, att pensionen bör bestämmas till 1,200 kronor, dels från statsverket och dels från civilstatens pensionsinrättning, emedan man endast derigenom vinner det åsyftade målet att få tjänsterna vakanta. Och då man i detta fall genom tjänstens vakansättning vinner den fördelen, att man kan indraga en tjänst och dermed göra en besparing samt bereda sig den förmån, att man slipper att framdeles pensionera denne länsman med mer än 600 kronor, i stället för att man eljest efter 3 år får gifva honom en pension af 1,200 kronor, kan jag icke finna annat, än att alla skäl tala för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, hvarom jag vågar anhålla.

Herr Lasse Jönsson: Det kan ju vara så, som den siste ärade talaren sade, att man kan beräkna, att det blir någon besparing. Men vi i utskottet kunde icke finna denna besparing. Nämnde talare sade, att besparingen skulle blifva under mellantiden. Kongl. Maj:t har sagt, att lönen skulle anslås till en ny länsmanstjänst, och således, menade talaren, skulle det blifva en mellantid. Men denna mellantid har Kongl. Maj:t icke alls talat om. Vi hafva ej funnit i handlingarna, huru mellantiden skulle uppkomma. Den lön, som drages in, skall gå till en annan länsmanstjänst. Och då kan jag ej finna, hvam besparingen skulle bestå. .

Jag tager mig därför friheten att i korthet yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Danielson: För att tillägga några ord till hvad herr Lasse Jönsson anført, tror jag verkligen, att det föreligger skäl. Ty om det är sant, som herr Themptander säger, att mannen icke kan skiljas från sin befattning, förstår jag icke, hvad det vill säga, att länsman är tillsatt som förtroendeman af Konungens befallningshafvande. Duger ej länsman att sköta sin tjänst, tycker jag, att det är Konungens befallningshafvandes pligt att säga ifrån: Ni duger ej att sköta tjänsten; därför bör ni draga er tillbaka. Men man vill rent af tvinga sig fram huru som helst. — Det förefaller besynnerligt, att en landshöfding kan komma med sådana uttalanden.

Och dessutom söker han inbilla oss, att det blir en besparing. Nej, det blir det icke. Tvärtom, aldrig har jag sett någon besparing i sådana fall. Och skulle vi följa herr Themptanders åsigt, skulle vi kasta alla principer öfver bord. Utskottet har anført tre länsmän, som på samma sätt fått pension. Men ändå är herr Themptander icke nöjd med det här. Han ställer sig okunnig och säger sig icke förstå det. Men jag tror, att saken är lätt att fatta. Det är gifvet, att, om

Angående
pension för
länsman
G. T.
Brundin.
(Forts.)

en länsman ej kan sköta sin tjänst, han måste afgå, om man gör allvar deraf.

Herr Themptander har vidare antydt, att det icke är skilnad mellan den här länsmanen och en annan, som utskottet omtalar längre fram i betänkandet. Jo, det är en mycket stor skilnad dem emellan, min gode landshöfding. Den der i Kalmar län är alldeles blind och kan aldrig blifva arbetsför. Men den här mannen har endast magkatarr och andtäppa och blir hes, om han talar något högt. Jag tror derfor icke, att det sistnämnda skälet är hållbart heller.

Vid sådant förhållande synes mig, att kammaren bör bifalla utskottets förslag.

Herr Themptander: Det var en alldeles ny princip, den siste ärade talaren proklamerade och som åtminstone torde behöfva skrivas in i lagen, innan den kan vinna tillämpning. Det var den principen, att man kan afskeda en person i ifrågavarande ställning helt enkelt därför, att han blifvit af sjukdom oförmögen att sköta sin tjänst. Det heter visserligen, att Konungens befallningshafvande eger entlediga dylika tjänstemän, men det är, när de gjort sig skyldige till tjänstefel och derigenom förverkat Konungens befallningshafvandes förtroende. Men denne har varit en oförvitlig tjänsteman: och den omständigheten, att han genom sjukdom blifvit urständsat att sköta sin tjänst, utgör ingen anledning för Konungens befallningshafvande att afskeda honom.

Hvad för öfrigt angår att denne länsman skulle vara i gynsamare ställning än den andre, därför att den andre är blind, får jag säga, att denne man enligt läkarebetyget, som utskottet refererar, lider af *svår* magkatarr, andtäppa och kraftlöshet, till följd hvaraf han ej kan tala högt ens en kort stund eller utsätta sig för temperaturvexlingar. Han är bunden vid hemmet den kallare årstiden. Och det är ej antagligt, att denne person skulle vid 62 års ålder kunna genom förändrad verksamhet bereda sig någon inkomst. Jag tror derfor icke, att någon, som vill med allvar betrakta saken och ej anser sig kunna på ett skämtsamt sätt slå bort den, skall förneka, att här föreligga alldeles klara skäl att bevilja samma pension i båda fallen. Men, som sagdt, det är ej för tjänstemannen i fråga, jag här pläderar. Ty han sitter lugnt qvar vid sin befattning och afvaktar tidpunkten, då han blir pensionsmessig om tre år. Det är af intresse för att få förhållandena i orten reglerade, så att den förändrade distriktsindelningen tidigare kan träda i tillämpning, som jag här uppträdt, och derfor, att jag anser och tror mig redan hafva med siffror visat, att det är en miss-hushållning med statens medel att ej bevilja pensionen till det högre beloppet.

Herr Danielson: Jag vill ytterligare blott säga, att jag icke tror att den besparing, som herr Themptander afser, kan af kammaren skattas så högt, att kammaren derfor bör frångå sina uttalanden i föregående dylika fall. Ty det är allenast en skenbar besparing. Och skulle så olyckligt inträffa, att vi få betala 1,200 kronor, går väl sta-

ten i land äfven med det. Men att frångå en princip, som vi hållit på länge, tror jag är mera betänkligt.

Jag får tillägga, att jag icke kan annat än finna en väsentlig skilnad här. Har ej karlen sådana krafter, att han kan sköta tjensten, kan han dock göra rätt mycket, om han får sitta inne och syssla med skrifgöromål och dylikt. Han kan då ej anses oförmögen. Det är därför jag tror, att det är oegentligt att jemföra honom med denne från Kalmar län.

Hvad nu beträffar, att herr landshöfdingen önskar att få den nämnda regleringen inom sitt höfdingedöme till stånd, kan jag icke förundra mig deröfver. Men jag tror, att det är klokast att vänta, om det ej kan ordnas på det sättet, att mannen i fråga finner sig böra afgå. Gör han ej det, få vi lugna oss. Men att frångå ett redan många gånger fattadt beslut anser jag vara mycket sämre för kammaren.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Groll: Jag förstår mycket väl, att utskottet i denna fråga ansett sig vara bundet af vissa föregående prejudikat. Men dessa föregående prejudikat ha verkligen alltid i hög grad förvånat mig, ty det är nästan för mycket begärdt från Riksdagens sida, att, då en tjänsteman har rättighet till att uppbära en viss årlig inkomst, denne tjänsteman skall, utan att någonting kan läggas honom till last, vara tvungen lemna ifrån sig den rättigheten och låta nöja sig med något mindre. Detta har Riksdagen vid tre föregående tillfällen begärt, och lyckan har, om jag så må säga, gynnat Riksdagen i det fallet. Ty den förste af de vid dessa tillfällen omhandlade personer, hvilken hette Lundqvist, var egentligen berättigad att på grund af sjukdom och så länge han satt qvar vid tjensten uppbära en inkomst af 1,200 kronor, så framt han skötte sig oförvitligt, ty han kunde icke skiljas från sin tjänst, med mindre han förverkat Konungens befallningshafvandes förtroende eller eljest begått någon straffvärd handling. Men denne person, Lundqvist, kom sjelf in med ansökan att få lemna sin befattning, under förklaring att han ville göra detta, om åt honom lemnades 1,000 kronor i årlig pension. Det är ju någonting, som är högst ovanligt, att en person handlar på det sättet, men så gjorde han, och Kongl. Maj:t kunde i sin proposition till Riksdagen icke begära för honom bättre förmån, än han sjelf begärt, och på så sätt inleddes denna rad af prejudikat genom en proposition från Kongl. Maj:ts sida, hvilken gick ut på att åt ifrågasvarande person skulle beredas en sådan fyllnadspension, att den tillsammans med hans pension från civilstatens pensionsinrättning uppgick till 1,000 kronor. Detta var det första prejudikatet; pensionen beviljades naturligtvis af Riksdagen, och det hade enligt mitt förmenande varit högst oklokt, om Riksdagen icke beviljat den.

Det andra prejudikatet rör pensionen åt länsmanen Palmær. Han begärde verkligen 1,200 kronor, som han var berättigad till att uppbära så länge han tjenstgjorde. Men Riksdagen — troligen med tanke på hvad som tilldragit sig näst föregående riksdag — föreslog då en pension af 1,000 kronor. Jag vill minnas, att jag då uttalade

*Angående
pension för
länsmanen
G. T.
Brundin.
(Forts.)*

Angående
pension för
länsmanen
G. T.
Brundin.
(Forts.)

såsom min tanke att han troligen icke skulle låta sig nöja dermed, men i det fallet måtte jag hafva misstagit mig; han nöjde sig dermed, afgick från sin tjänst, och tog den erbjudna pensionen.

Med den tredje, Freudenthal, var det på samma sätt. Han begärde 1,200 kronor, Kongl. Maj:t föreslog 1,200 kronor och Riksdagen satte ned beloppet till 1,000 kronor. Denne person återfinnes icke i statskalendern, hvadan han således måste hafva lemnat sin tjänst, men han är icke heller upptagen i civilstatens pensionsinrättnings register, så att han har icke heller kommit in under den kategorien, som upp-bär pension derifrån, utan han har troligen, så vidt jag kan förstå, affidit. Jag har icke varit i tillfälle att förskaffa mig bestämda upplysningar derom, men, som sagdt, han återfinnes icke som pensionär. Det torde emellertid vara helt naturligt att antaga, att, om en tjänsteman icke är i särskildt lycklig ekonomisk ställning eller af någon särskild anledning vill lemna sin tjänst, denne person väl icke gör detta med uppoffring af någon del af den inkomst, hvartill han är berättigad. Under sådana förhållanden förefaller det mig, om jag sammanställer det nu sagda med hvad som förekommer rörande den man, som nu är i fråga, som om det från statens sida sedt skulle vara förenadt med onödig risk att godkänna statsutskottets förslag, ty hvad som derigenom kan vinnas, det är på sin höjd under tre år 600 kronor, men hvad som kan förloras är att efter tre år får staten, i stället för 600 kronor om året, hvilket Kongl. Maj:t föreslagit att statsverket skulle betala, så länge mannen lefver, betala 1,200 kronor om året. Lefver då denne man t. ex. till 90 år, så blir det en ganska dyrbar affär för staten. På grund af dessa skäl föreställer jag mig, att vanlig klokhet skulle bjuda Riksdagen att godkänna det anbud, som denne länsman har gjort, och de vilkor, under hvilka han är villig att afgå, alla öfriga förhållanden ofsedt. Det är därför, som jag hemställer om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Zotterman: Innan jag yttrar mig, vill jag nämna, att jag icke har någon bekantskap med de personer, som äro i fråga, och det är därför icke af något personligt motiv, utan för frågans egen skull, som jag begärt ordet.

Här uttalades nyss af herr Danielson den grundsatsen, att när ett landshöfdingeembete finner, att en länsman icke längre är tjänst-duglig, så bör han afsättas. Om detta gäller i allmänhet, så bör det väl ock gälla båda de länsmän, om hvilka det i detta betänkande är fråga, såväl Klefbouhm som Brundin. Men nu inträffar det, att utskottet beträffande Klefbouhm funnit, att, som han för framtiden icke kan tjänstgöra, och då ännu 19 år återstå, innan han kan få full pension, det vore klokare och för det allmännas bästa tjenligare, att han nu finge den pension, som Kongl. Maj:t begär. Hvarför kan man icke resonera på samma sätt beträffande Brundin, som dock till lefnadsåren är 15 år äldre än Klefbouhm och har 20 års längre tjenstetid?!

Dessutom vill jag fästa herrarnes särskilda uppmärksamhet på, att här endast är fråga om en tilläggs-pension af 600 kronor, då det åter för Klefbouhm gäller en fyllnadspension af 800 kronor.

Utskottet har icke anfört några andra skäl för afslag å Kongl. Maj:ts proposition om pension åt Brundin än de 3 prejudikaten från åren 1892, 1893 och 1894. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har nu framhållit, huru det förhåller sig med dessa. Innan jag fick höra det, förvånade mig den ställning, i hvilken denna fråga förelåg. I 1892 års förhandlingar såg jag, att Kongl. Maj:t begärt endast 1,000 kronor för länsman P. J. Lundqvist och att Riksdagen beviljat detta belopp. År 1893, då Kongl. Maj:t begärde 1,200 kronor för länsman N. E. Palmær, hänvisade utskottet till prejudikatet från 1892 och sade, att, enär den länsman, hvarom det då var fråga, hade sju år qvar till pensionsåldern, han med anledning af beslutet året förut borde få endast 1,000 kronor. Vi känna emellertid nu skälet, hvarför Kongl. Maj:t föreslog det ena året 1,000 och det andra året 1,200 kronors pension; och det är, att Lundqvist sjelf i sin underdåniga anhållan om pension förklarar sig nöjd med 1,000 kronor. Så ej Palmær. Det tredje året, 1894, då Kongl. Maj:t också begärde 1,200 kronor för länsman K. A. Freudenthal, gjorde utskottet icke någon annan erinran än en hänvisning till 1893 års beslut om pensionens sättande till 1,000 kronor.

För min del kan jag icke följa med vid fortgåendet på denna väg och godkänna statsutskottets förslag vis å vis Brundin, ty det förefines tillräckligt talande skäl för ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Det kan väl icke anses vara att handla konsekvent att hålla på de tre nämnda prejudikaten vis å vis en person, som har nära 40 års tienstgöring, då man strax derpå säger något helt annat om en person, som icke har mer än 19 års tienstgöring att åberopa, eller att för den förre hemställa om en fyllnadspension af 400 kronor, medan för den senare föreslås ett fyllnadsbelopp af 800 kronor. Oaktadt Klefbouhms tienstetid blott uppgår till hälften af Brundins, skulle han sålunda få 100 procent högre fyllnadspension än Brundin. Detta kan jag icke finna konsekvent.

Då dessutom Första Kammaren, efter hvad jag sett i tidningarne, bifallit Kongl. Maj:ts förslag om en fyllnadspension å 600 kronor åt Brundin, så ber jag, att kammaren måtte biträda medkammarens beslut och yrkar alltså bifall till Kongl. Maj:ts proposition oförändrad.

Herr Danielson: Jag ber om ursäkt, att jag åter begärt ordet, men jag har icke kunnat underlåta att be att få svara herr Zotterman några ord.

Herr Zotterman undrade, hvad skäl utskottet egentligen hade för sin hemställan. Härpå vill jag svara, att det är Riksdagens egna skäl, som vi anfört, och är icke herr Zotterman belåten med dem, så vet jag icke, hvad vi skola taga till. Utskottet hemställer just det samma, som Riksdagen i tre särskilda liknande fall beslutat, och kan således åberopa sig på de skäl, som Riksdagen sjelf anfört, och hvad skall utskottet taga hänsyn till, om icke till dessa skäl?

Vidare skall jag be att få säga herr Zotterman, att i de två fall, som i år äro före, de ömmande omständigheterna äro ganska olika. Klefbouhm, till hvilken vi snart komma, har nemligen hustru och tre

*Angående
pension för
länsmanen
G. T.
Brundin.
(Forts.)*

Angående
pension för
länsmanen
G. T.
Brundin.
(Forts.)

minderåriga barn. Om Brundin är det deremot icke uppgifvet, att han har familj. Detta är *en* skilnad. Den andra skilnaden är, att Brundins sjukdom icke är så ofantligt svårartad som Klefbouhms, utan har man ansett, att den åkomma, af hvilken han lider, är jemförlig med de som förekommit i de fall, der Riksdagen förut fattat beslut af samma innehåll som det, hvilket nu föreligger i statsutskottets hemställan.

Det är endast detta, jag velat hafva tillagdt.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr vice talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning oförändrad och förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare propositionen. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som beträffande 5 punkten i statsutskottets förevarande utlåtande n:o 10 bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit hvad utskottet i nämnda punkt hemställt.

Omröstningen visade 97 ja, men 100 nej; hvadan kammaren beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Punkten 6.

Angående
pension för
enkan Brita
Kajsa An-
dersson.

Med anledning af derom gjord ansökning hade Kongl. Maj:t vidare föreslagit, att förre schaktmästaren Anders Peter Anderssons enka *Brita Kajsa Andersson* måtte från och med år 1896 för sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 320 kronor.

Utskottet hemställde, "att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att förre sjuksköterskan vid statens jernvägsbyggnader, enkan *Brita Kajsa Andersson* må från och med år 1896 för sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 200 kronor."

Efter uppläsande häraf anförde:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Groll: Under det att man i den föregående punkten hade att åberopa åtskilliga preju-

dikat, så torde det deremot här vara fallet, att vid denna punkt finnes icke något enda sådant att åberopa, ty det lär väl icke hafva inträffat någon enda gång, att en qvinna såsom sjuksköterska för personalen vid statens jernvägsbyggnader har under de svåra förhållanden, under hvilka en sådan måste lefva, kunnat utöfva denna sin verksamhet under icke mindre än 26 år. Hon är nu 62 år gammal, och enligt hvad som i ärendet vitsordats har hon under sin tjänstgöring städe med den största sjelfuppoffring, det varmaste intresse och med en sällsynt duglighet omvårdat de många och stundom särdeles svåra sjukdoms- och olycksfall, som förekommit. Den verksamhet hon utöfvat är således af den mest ömmande beskaffenhet och vittnar om att hon måtte vara begåfvad med en sällsynt känsla af sjelfuppoffring. När hon nu på gamla dagar icke längre förmår utöfva sitt kall, så har hon, som säkerligen många gånger bisprungit dessa sjuke icke allenast med den omvårdnad, som ålegat henne på grund af hennes tjänst, utan nog också derutöfver med en och annan skärf till behöfvande sjuke, sett sig nödgad att af staten begära ett torftigt uppehälle på sin ålderdom. Jag hemställer då till kammaren, om man verkligen kan finna det lämpligt att afvisa henne med någonting, som kan jemföras med ett ganska vanligt, om än något högre fattigunderstöd. Har hon icke gjort sig förtjent af något större erkännande; kan man icke finna, att henne bör beredas något mer än det allra, allra nödortftigaste på sin ålderdom? Jag för min del har icke ansett mig kunna motstå den begäran, som jernvägsstyrelsen för hennes räkning framställt derom, att hon skulle få 320 kronor om året i pension, det är dock icke mer än hvad som en människa behöfver för att kunna föra en något så när dräglig tillvaro på gamla dagar. Utskottet har emellertid icke kunnat tillstyrka större belopp än 200 kronor. Jag måste naturligtvis respektera dess åsigt, men min känsla talar emot den, och jag skulle vara kammaren synnerligen tacksam, om den kände så som jag och om den ville offra utöfver hvad utskottet tillstyrkt ytterligare 120 kronor. Jag vågar därför hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Angående pension för enkan Brita Kajsa Andersson.
(Forts.)

Herr Lasse Jönsson: Det är fullkomligt riktigt, att utskottet icke anfört några exempel, men det är naturligtvis därför, att det är första gången, som det begärts en dylik pension. Således kunde omöjligen något exempel anföras.

Hvad angår beloppet af pensionen, så vill jag nämna, att det i utskottet var starkt ifrågasatt att helt och hållet afstyrka den. Ty man fruktade, att, om denna sjuksköterska får pension, det ena förslaget efter det andra skulle inkomma om pension åt diakonissor eller barmhertighetssystrar, som vid något tillfälle utöfvat sjukvård. Att få ett sådant intyg skrifvet för ett fruntimmer om hennes verksamhet, som i föreliggande fall är skrifvet af öfveringenjören vid statens jernvägsbyggnader, eller att hon varit uppoffrande och välvillig mot jernvägsbyggnadsfolk, det går mycket lätt, ty den, som anmodas att skriva ett sådant intyg, söker ju alltid göra det så välvilligt som möjligt. Men man bör vara försiktig på denna väg, ty det kan hafva stora

Angående
pension för
enkan Brita
Kajsa An-
dersson.
(Forts.)

följder med sig, om vi lockas in på densamma, och om Riksdagen skall besväräs med framställningar om sådana bidrag.

Jag tror, att statsutskottets förslag beträffande denna pension är motiveradt deraf att dess belopp öfverensstämmer med pensioner, förut beviljade åt personer vid statens jernvägsbyggnader. Detta finnes ju äfven åberopadt i statsutskottets betänkande, hvarför jag icke behöfver upprepa detsamma. Jag tror således, att, om hon får en pension till belopp af 200 kronor, hon kan vara belåten. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Jansson i Taberg: Herr vice talman, mine herrar! Med stöd af de nyss utaf statsrådet och chefen för civildepartementet anförda skäl, tager jag mig friheten att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde herr *Göthberg*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr vice talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på bifall till Kongl. Maj:ts framställning i ämnet i oförändradt skick. Herr vice talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sjetten punkten af förevarande utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning oförändrad.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, utföll med 105 ja och 83 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkten 7.

Angående
pension för
häradsskrif-
varen I. W.
Melén.

I denna punkt hemställde utskottet, att en af Kongl. Maj:t gjord framställning om årlig pension till belopp af 2,000 kronor för häradsskrifvaren *I. W. Melén* måtte på det sätt bifallas, "att häradsskrifvaren i Skara fögderi af Skaraborgs län Israel Walter Melén må från och med månaden näst efter den, hvarunder han erhåller afsked från häradsskrifvaretjensten, utöfver den pension, han må från civilstatens pensionsinrättning erhålla, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig fyllnadspension af 1,100 kronor."

I fråga härom anförde:

*Angående
pension för
häradskrif-
varen I. W.
Melén.
(Forts.)*

Herr Amnéus: Då jag är föredragande ledamot af den länsstyrelse, som till Kongl. Maj:t ingått med framställning om pension åt häradskrifvaren Melén, skall jag anhålla att få yttra några ord i frågan.

Jag ber då först att få betyga statsutskottet mitt vördsamma tack för det tillmötesgående, det visat framställningen, och på samma gång erkänna att det mål, hvartill Melén syftar, eller att erhålla en pension på 2,000 kronor, under vissa förhållanden verkligen kan vinnas genom statsutskottets förslag, nemligen om han för det första kan skaffa sig ett kapital på 728 kronor, för att betala resterande pensionsafgifter till civilstatens pensionsinrättning, och för det andra, om han vågar sig på en så stor utgift i sitt nuvarande sjukliga tillstånd, i förhoppning om att han får lefva så länge, att han kan återfå detta kapital genom förökad pension.

För min del vet jag icke, huru förhållandena kunna vara, men jag fruktar att dessa förutsättningar icke hålla streck, och i så fall har Melén för sin del gått miste om sitt syftemål, nemligen att skaffa sig garanti för en pension af 2,000 kronor. Likaså har allmänheten gått miste om sitt syftemål, eller att få tjensten besatt med en arbetsduglig tjensteinnehafvare. Bestämmelserna i reglementet för civilstatens pensionsinrättning äro nemligen, för så vidt jag kan förstå dem, sådana, att om Melén nu också får en s. k. fattigpension eller ett understöd på 900 kronor, så kan det tänkas, att detta understöd sedermera kommer att nedgå genom hans upphörande att vara, såsom det heter i 24 § af reglementet, "gift eller enkling med pensionsberättigadt barn". Man kan ju tänka, att han blir enkling och att han tillika kommer att sakna pensionsberättigadt barn; hans dotter kan ju blifva gift, eller dessförutan fylla 25 år eller dö, och i så fall kommer hans understöd från pensionsinrättningen att underkastas en viss minskning, så att han icke får fullt 2,000 kronor. Jag föreställer mig, att han under sådana omständigheter föredrager det säkra framför det osäkra, eller att sitta kvar i tjensten och uppbära sin ordinarie lön, 2,000 kronor, samt begagna sig af ständigt tjänstledighet på grund af läkarebetyg, till dess han blir pensionsmessig, om han nemligen får lefva så länge.

Besinnar man, att här gäller en förhöjning af endast 900 kronor för att tjensten må snarast möjligt blifva återbesatt med en arbetsduglig och för fögderiet lämplig tjensteinnehafvare, och tänker man derjente på de ömmande omständigheter, som här föreligga — ty herrarne må komma i håg, att det dock här är fråga om en man, som har läkarebetyg på att han är alldeles blind samt förlamad i båda benen och icke har något hopp om att kunna blifva bättre, då han har svart på hvitt på att hans sjukdom är obotlig — då må herrarne icke misstycka, om jag för min del, till den kraft och verkan det hafva kan mot ett enhälligt statsutskott, tillåter mig yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr *Fredholm* i Saleby instämde häruti.

*Angående
pension för
häradskrif-
varen I. W.
Melén.
(Forts.)*

Herr Lasse Jönsson yttrade: Den förre talaren har synnerligen fäst sig vid hvad som möjligen kunde ske. Men inom statsutskottet hafva vi stödt oss på verkligheten, på hvad som är faktiskt, hvad personen i fråga behöfver få i fylnadspension för att få del af pensionsinrättningens medel. Om hans hustru dör och hans dotter blir gift, det hafva vi icke tänkt på, utan vi hafva endast tänkt på verkligheten. Den hafva vi stödt oss på; och därför yrkar jag bifall till statsutskottets förslag.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8.

Bifölls.

Punkten 9.

*Angående
pension för
kartografen
C. E. Dahl-
man.*

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att kartografen *Carl Edvard Dahlman* måtte från och med månaden näst efter den, hvarunder han afginge från sin befattning såsom kartograf, under sin återstående lifstid åtnjuta från allmänna indragningsstaten en årlig pension af 2,800 kronor, och hemställde utskottet, "att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att kartografen *Carl Edvard Dahlman* må från och med månaden näst efter den, hvarunder han afgår från sin befattning såsom kartograf, under sin återstående lifstid åtnjuta från allmänna indragningsstaten en årlig pension af 1,600 kronor."

Efter föredragning af punkten anförde:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Groll: Herr talman, mine herrar! *Dahlman* är född 1828 och är således nu 67 år gammal. Han blef landtmäteriauskultant 1848 och har således tillhört landtmäteristaten i 47 år och har der avancerat till vice kommissionslandtmätare, som han varit i 40 år. Men 1862 kallades han af sina framstående anlag för kartografien in på kartografbanan. Han blef extra kartograf 1862, och redan innan han hunnit till ordinarie kartograf, hvilket inträffade 1868, hade han erhållit förtroendet att vara chefs biträde och i sådan egenskap leda arbetena och öfvervaka desamma. Detta vittnar naturligtvis om, att hans verksamhet inom kartverket utmärkt sig genom sin synnerligen framstående beskaffenhet. Han har sedermera i 28 år varit den, som under chefen närmast ledt kartverkets arbeten, och i sådan egenskap har han under senare åren uppburit en aflöning af 3,500 kronor.

Då det nu blef fråga om pension för honom, ansåg Kongl. Maj:t, att äfven för honom borde tillämpas samma grunder, som i afseende på de tjenstemän, hvilkas aflöning icke är fördelad i lön och tjänstgöringspenningar, och att således hans pension borde beräknas till 80 procent af hans aflöningsvilkor, och i öfverensstämmelse dermed föreslog Kongl. Maj:t, att pensionen måtte bestämmas till 2,800 kronor.

Statsutskottet har emellertid tillstyrkt allenast 1,600 kronor och der-
vid yttrat sig i sådana ordalag, att man får antaga, att statsutskottet
tänkt sig, att kartografen Dahlmans befattning torde kunna likställas
med en kommissionslandtmätare. Enligt min åsigt är denna jemförelse
dock icke fullt riktig. Ty kartografen Dahlmans verksamhet på sitt
område har varit af mera omfattande och ledande betydelse, än hvad
en kommissionslandtmätare på hans område är. Hade kartografen
Dahlman, i stället för att af sina framstående anlag för kartografien
lockas in på bearbetandet af kartverket, stannat vid landtmäteriet,
skulle han säkerligen långt för detta uppnått en ställning, som redan
vid 60 år eller åtminstone före den ålder, han nu uppnått, berättigat
honom till en pension, vida öfverstigande den som statsutskottet nu
föreslagit. Ty säkerligen kan man antaga, att han i så fall avancerat
till förste landtmätare och i sådan egenskap redan vid 60 års ålder
haft en pension af 2,500 kronor. Om han i stället för att arbeta i
landsorten tjenstgjort vid generallandtmäterikontoret, så bör man åtmin-
stone kunna antaga, att han ernått en af de lägsta befattningarne vid
detta embetsverk, och i sådant fall hade han vid denna tid varit berät-
tigad till en pension af 2,800 kronor eller samma belopp, som nu af
Kongl. Maj:t begäres.

Under sådana förhållanden synes det hårdt för honom, om han
icke skulle komma i åtnjutande af en sådan pension, som han på
andra områden borde kunnat vara berättigad till, helst man kan säga,
att hans inkomster i de befattningar han innehåft icke varit större,
än han skulle kunnat hafva på andra banor, kanske snarare mindre.

Jag ville också erinra kammaren om, att frågan om pension för
Dahlman förekom vid förra riksdagen. Den afstyrktes då af stats-
utskottet, men andra meningar gjorde sig gällande i kamrarne, så att
vid den slutliga omröstningen, der det röstades om 2,800 kronors
pension eller rent afslag, föll pensionsfrågan endast med en rösts öfver-
vigt. Och det var på grund af det af statsutskottet anförda skälet,
att det icke var visadt, att Dahlman led af försvagad helse. Nu är
detta emellertid styrkt. Skulle nu Dahlman, oakadt detta blifvit styrkt,
icke kunna förvärfva sig pension utan på bekostnad af pensionsbelop-
pets nedsättning till 1,600 kronor, såsom statsutskottet föreslagit, så
måste man åtminstone erkänna, att denne om ekonomiska kartverket
högt förtjente man varit förföljd af en mer än vanligt stor otur.

Då jag för min del är öfvertygad, att han gjort sig förtjent af
en högre pension än statsutskottet tillstyrkt, så ber jag, herr talman,
att få anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Danielson: Herr vice talman! Ja, det är mycket riktigt,
att pensionen i fråga i fjol föll på en rösts öfvervigt i gemensam vote-
ring, men det är ju alldeles klart, att omröstningen då stälde sig så
derför att det icke förelåg någon lägre siffra, utan man voterade om
allt eller intet, och därför blef det också afslag å den föreslagna pen-
sionen. Men hade utskottet varit i tillfälle att taga frågan i ompröf-
ning och det hade förelegat de skäl, som nu anförts, så är jag öfver-
tygad om att äfven i fjol en lägre siffra föreslagits af utskottet. Då

*Angående
pension för
kartografen
C. E. Dahl-
man.
(Forts.)*

*Angående
pension för
kartografen
C. E. Dahl-
man.
(Forts.)*

förelåg icke, såsom herr statsrådet nu framhållit, något läkarebetyg, och därför hemställde utskottet om afslag, men till följd deraf att Första Kammaren biföll Kongl. Maj:ts proposition, blef det denna höga siffra i den gemensamma voteringen.

Nu har man verkligen öfvervägt saken noga, och man har icke kunnat finna, att denne man kan vara berättigad till högre pension än en kommissionslandtmätare, nemligen 1,600 kronor. För öfrigt får man väl icke alldeles glömma, att han icke med ett enda öre bidragit till sin pensionering, och det kan väl icke förnekas, att han icke haft både beqvämare tjänstgöring och högre aflöning än hvad en kommissionslandtmätare kan hafva, hvilken sannerligen får arbeta rätt mycket för att erhålla en aflöning på 2,800 kronor. Jag tror därför att man icke gör mannen orätt, om den af utskottet föreslagna pensionen bifalles. Jag är icke den, som vill förringa omdömet om hans förtjenster och duglighet, men jag tror verkligen, att han likaväl som en kommissionslandtmätare kan vara belåten med dessa 1,600 kronor. Jag har dessutom hört, att det till och med finnes de, som äro rätt tacksamma för denna summa, och jag hemställer därför, att han får nöja sig med dessa 1,600 kronor likaväl som många hans kamrater få nöja sig med samma belopp.

Man har sagt, att han kunnat få en högre pension. Ja, det är ju så med alla, om de komma till en högre tjänst, men då Dahlman icke gjort det, så kan det ju icke hjelpas.

På dessa af mig och af utskottet i öfrigt anförda skäl anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hedin: Jag kan efter herr statsrådets och chefens för civildepartementet anförande egentligen inskränka mig till att framställa ett yrkande, nemligen om bifall till den kongl. propositionen oförändrad. Men jag skall likväl anhålla att få tillägga några ord.

Herr statsrådet och chefen för kongl. civildepartementet preciserade mycket tydligt hvad det är som Kongl. Maj:t begär. Han har erinrat derom, att Kongl. Maj:t begärt pension för en man, som uppnått 67 års ålder och nu till följd af helsoskäl behöfver afgå från en på grund af arbetets beskaffenhet mycket ansträngande verksamhet, en verksamhet, i hvilken han enligt allas erkännande vunnit en sällsynt, en ovanlig utmärkelse för skicklighet, nit och drift. Han har erinrat om att det är en man, som tillhört landmåtericorpsen i 47 år samt i 32 år tjänstgjort vid det ekonomiska kartverket; och jag vill tillägga att, när det heter, att han i 28 år biträdt med öfvervakandet och kontrollen af detta kartverk, så skulle man utan öfverdrift — och jag tror näppeligen att statsrådet och chefen för civildepartementet skall jäfva mitt omdöme — kunna utbyta detta uttryck mot det, att han har under dessa år, så långt man släppt magtens tyglar åt honom, styrt det ekonomiska kartverket och, så långt man tillätit, gagnat kartverket och dess ändamål. Det har erinrats, att denne man uppfyllt alla vilkor, som gälla för pensionering vid reglerade stater och verk, men att han icke desto mindre saknar pensionsrätt, hvilket uppenbarligen icke är hans fel. Det är ett fel, för hvilket ansvaret kanske bör

delas af Kongl. Maj:t och Riksdagen, och det tillkommer därför Kongl. Maj:t och Riksdagen att icke låta följderna deraf drabba en oskyldig tredje man.

Då är frågan: har Kongl. Maj:t begärt för mycket? Jag tillåter mig göra en jämförelse. Kongl. Maj:t har begärt 2,800 kronor, och detta svarar jemt upp mot lönen för de tre lägst affönade tjänstemännen i landtmästeristyrelsen, nemligen registratören och de två ingenjörerna. Jag menar naturligtvis lön och två ålderstillägg sammanräknade, men tjänstgöringspenningarna borträknade. Jag frågar nu: skulle någon vilja påstå, att Kongl. Maj:t, när det är fråga om pension för ingenjören Dahlman, bör uppskatta hans verksamhet lägre än de tre tjänstemäns, hvilka jag omnämnt och som äro de tre lägst affönade i landtmästeristyrelsen? Om man erkänner denna jämförelse vara riktig, så har Kongl. Maj:t träffat rätt, då Kongl. Maj:t begärt 2,800 kronor eller hvad som motsvarar lön och ålderstillägg för de tre ifrågavarande tjänstemännen. Jag finner alltså att Kongl. Maj:t på grund af alla sakliga skäl varit berättigad att göra den framställning, som vi nu debattera, och då alla sakliga skäl tala för densamma, så synes mig derur för Kongl. Maj:t majt växa ingenting mer och ingenting mindre än en skyldighet att göra en sådan framställning, som Kongl. Maj:t har gjort. Ty det kan icke anstå någon regering, såsom representerande staten, och det anstår icke heller den penningbeviljande representationen att, därför att personen i fråga icke har förvärfvat pensionsrätt på den grund att han icke tillhört en reglerad stat, låta honom böta för ett fel, som icke är hans. Det kan icke heller anstå Kongl. Maj:t att begagna ett sådant tillfälle att nedpruta pensionen under det belopp, som påkallas af dermed fullt jemförliga förhållanden. Jag finner således, att Kongl. Maj:t gjort, hvad Kongl. Maj:t bort göra, och dermed är mitt votum gifvet.

Man skulle kunna — detta, herr talman, vare sagdt i förbigående — använda en kasus sådan som denna till ett fruktbringande studium af den nya praktblomma af parlamentarism — en verklig nattens drottning midt på dagen — som sprack ut i Första Kammaren för några veckor sedan, och hvilkens naturhistoriska beskrifning lyder på följande sätt: "en förtroendefråga är på sätt och vis alltid förenad med hvarje beviljande af anslag." Den, som framstälde denna nya doktrin, gjorde några undantag, men, och detta är anledningen, hvarför jag nu nämner det i detta sammanhang, bland dessa undantag angaf han icke ett sådant tillfälle, då Kongl. Maj:t kommer och begär en pension åt en gammal, trogen och högt förtjent statens, det offentligas tjenare, som i saknad af pensionsrätt annars på gamla dagar skulle gå ifrån sin tjänst utan kanske något för sina sista dagar. Ett sådant fall undantogs icke! Det förefaller mig ytterst märkvärdigt. För min enskilda del får jag säga, att jag aldrig någonsin skulle låta förmå mig att, för att bibringa — huru kärt det än i öfrigt kunde vara — en regering ett nederlag eller en regeringsledamot en förgelse, göra detta på bekostnad af tredje man. Och jag skulle aldrig, vare det sagdt på fullt allvar och utan något skämt, vilja försätta min värsta fiende i den belägenhet, der vi genom ett bifall till statsutskottets för-

*Angående
pension för
kartografen
C. E. Dahl-
man.
(Forts.)*

slag skulle försätta chefen för civildepartementet, då vi säga till honom: Ni får begagna er af situationen sådan som den är och med ett uttaladt eller förtäckt hot om afsked tvinga denne man att nöja sig med eu *nådegåfva*, då han har moralisk rätt att erhålla *pension*. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr *Natt och Dag* instämde med herr Hedin.

Härmed förklarades öfverläggningen i detta ämne slutad. I enlighet med de derunder gjorda yrkandena framstälde herr vice talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning oförändrad. Herr talmannen fann den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja; men som votering likväl begärdes. blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i nionde punkten af förevarande utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning oförändrad.

Röstsedlarne uppräknades, hvar efter annan, och visade 105 ja mot 92 nej; och hade sålunda utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkten 10.

*Angående
pension för
e. o. pro-
fessoren C. J.
Norrby.*

På derom gjord ansökning hade Kongl. Maj:t föreslagit, att å allmänna indragningsstaten måtte åt extra ordinarie professorn i praktisk teologi vid universitetet i Upsala *Carl Julius Norrby* beviljas en årlig pension af 3,500 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken han efter uppnådda 65 lefnadsår afginge från tjensten, men hemställde utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning ej måtte af Riksdagen bifallas.

Häremot hade reservation anmälts af herrar *C. Lundeberg*, *A. G. L. Billing* och grefve *F. Wachtmeister*, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa om Riksdagens bifall till Kongl. Maj:ts framställning i ämnet; samt

af herrar *K. Bohnstedt*, friherre *F. W. von Otter* och *F. E. Pettersson* mot utskottets motivering.

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

*Angående
pension för
e. o. pro-
fessoren C. J.
Norrbj.
(Forts.)*

Herr Boëthius: Herr vice talman, mine herrar: Statsutskottet har betraktat denna fråga från principiell synpunkt, och därför må det tillåtas mig att här yttra något om principen, då denna princip är utaf allra största vikt för universitetet. Statsutskottet yttrar: I anledning af Kongl. Maj:ts derom aflåtna proposition beviljades af 1877 års Riksdag medel för e. o. professorsbeställningar vid universiteten; men, i olikhet med hvad vid inrättande af nya tjänster eljest plägat ega rum, ifrågasatte Kongl. Maj:t icke, att pensionsrätt skulle beredas nämnda tjänsteinnehafvare. En sådan pensionsrätt måste alltså hafva ansetts obehöflig för dessa beställningar, hvilka torde böra betraktas såsom öfvergångsplatser till de ordinarie professorsbefattningarna. Den princip statsutskottet här uttalat är, att pensioner äro obehöfliga för extra ordinarie professorsplatser, därför att pensionsrätt icke föreslogs vid deras inrättande, hvilket statsutskottet anser hafva berott på att de äro öfvergångsplatser, eller med andra ord principen är den: därför att dessa platser äro öfvergångsplatser, därför är här pensionsrätt icke behöflig. Då ber jag att få påpeka, att denna princip står uti uttrycklig strid med hvad Riksdagen förut beslutit. De extra ordinarie professorerna hafva skapats genom ombildningar af de gamla akademiska adjunkturena.

De gamla akademiska adjunkturena voro i mycket högre grad än någonsin de extra ordinarie professorsplatserna öfvergångsplatser, innehafvarnes löner mycket mindre, mellan 2,400 till 3,000 kronor, och det är allmänt erkänt, att de voro expektansplatser och ingenting vidare.

Förr voro pensionsförhållandena vid universiteten så ordnade, att det fans så kallade emeritiplatser till ett visst antal, som gäfvos åt gamla professorer. Vid 1873 års riksdag gjorde Kongl. Maj:t en framställning om att dessa emeritiplatser skulle ökas till antalet. Då föreslog emellertid professor Rydin i Första Kammaren, att i stället samtliga universitetsprofessorer och adjunkter samt bibliotekarien och räntmästaren skulle vara berättigade till pension vid 65 års ålder, och detta förslag tillstyrktes af statsutskottet och antogs af Riksdagen. *Således har Riksdagen erkänt, att till de öfvergångsplatser, som kallades för adjunkturen, skulle höra pensionsrätt, och ur dessa öfvergångsplatser blefvo de extra ordinarie professorsplatserna bildade vid 1877 års riksdag.*

Nu kan man fråga, huru var det möjligt, att, då Kongl. Maj:t i proposition till 1877 års Riksdag föreslog adjunkturenas förvandling till extra ordinarie professorer, han då icke på samma gång föreslog pensionsrätt.

Ja, mine herrar, huru det är möjligt, det är mer än jag kan svara på, och jag tror, att ingen annan kan svara på det heller.

Inom akademiska kretsar har det alltid uppfattats såsom ett förbiseende, och man har tagit för afgjort, att förr eller senare detta förbiseende skulle bli rättadt, så att de extra ordinarie professorerna skulle få pensionsrätt, eller åtminstone har man antagit för afgjort,

Angående
pension för
e. o. pro-
fessoren C. J.
Norby.
(Forts.)

att, så ofta sådana fall inträffade, att någon extra ordinarie professor uppnått den normala pensionsåldern, det då skulle beviljas honom pension.

Saken blir så mycket orimligare, då man betänker, hvad dessa extra ordinarie professurer äro. De äro inga extra platser, fastän de kallas extra ordinarie, utan de äro fullständigt ordinarie platser. Kompetensvilkoren för att bli extra ordinarie professor äro fullkomligt lika stora som för att bli ordinarie professor. Det är den vetenskapliga författareverksamheten, underkastad sakkunniges granskning, som i båda fallen är afgörande.

Den extra ordinarie professorn har samma föreläsningsskyldighet som den ordinarie; den extra ordinarie professorn delar med den ordinarie i allmänhet examinationen, antingen så, att examina äro delade mellan dem, i hvilket fall den ordinarie brukar ha de examina, der det förekommer mindre examinander, men der sjelfva examen är större, och den extra ordinarie har den examensskyldigheten, der examinanderna äro flere men examen mindre, eller också delas samma examen dem emellan, och då är deras verksamhet fullkomligt densamma.

Det finnes dock en skilnad, nemligen att den ordinarie professorn har säte och stämma i akademiska konsistoriet, men det ökade tjänsteåliggandet, som detta innebär, är väl betaldt med skilnaden i lönen, som uppgår till 2,000 eller 1,500 kronor. Skall det nu också bli den skilnaden, att det skall fastslås, att de extra ordinarie professorerna skola sakna pensionsrätt, blir det verkligen ingen proportion.

Man har också inom vissa akademiska kretsar varit allvarligt betänkt på att söka verka för att få skilnaden mellan extra ordinarie och ordinarie professur upphäfd, hvilken skilnad i sjelfva verket är alldeles orimlig.

Detta har också varit Riksdagens mening, ty 1876, då Kongl. Maj:t först föreslog de extra ordinarie professurernas inrättande, förklarade Riksdagen, att den icke ville vara med derom, utan ville göra det nya antalet professorer som behöfdes likställda, eller som det heter: "de nya professorstjänsterna åter, hvilka skola vara bundna vid vissa bestämda läroämnen, och hvilka alltså ständigt skola finnas tillsatta, borde icke benämnas extra ordinarie professorsbefattningar, då denna benämning synes innebära en motsägelse mot sjelfva karakteren af ifrågavarande tjänster."

Emellertid återkom Kongl. Maj:ts förslag 1877, och då böjde sig Riksdagen och godkände de extra ordinarie platserna för att kunna få något mindre löner. Den reform, för hvilken man, såsom jag nämnde, inom vissa akademiska kretsar är betänkt på att söka verka, går i den riktning, att man skulle försöka få genomdrifvet, att skilnaden upphäfdes, men att i stället alla professorer skulle börja med mindre löner och sedan få ålderstillägg. Professor Lundell vid Upsala universitet har företagit djupgående undersökningar härom, genom hvilka han tror sig kunna ådagalägga, att detta mål skulle kunna vinnas genom att man finge taga alla nuvarande anslag till professorsstaten och fördela desamma. Förändringen skulle således kunna genomföras utan betungande för statsverket. Då skulle man uppnå, hvad som stats-

utskottet anser vara meningen med de extra ordinarie professurerna och verkligen varit det, nemligen att universitetet, liksom andra embetsmän finge börja med mindre löner, som sedermera ökades. Nu uppnås emellertid detta mål högst ofullständigt. Det är nemligen att märka, att sedan dessa tjänster inrättades 1877, så hafva en mängd extra professurer inrättats i särskilda ämnen.

Med de gamla extra ordinarie professurerna förhåller det sig så, att de inrättats såsom en andra plats inom ämnen, i hvilka förut funnos ordinarie professurer. I detta fall kan således den extra ordinarie professuren verkligen kallas en expektansplats, enär dess innehafvare kan flyttas upp till ordinarie, när den ordinarie professuren blir ledig.

Men nu hafva under tidernas lopp för en mängd ämnen tillsats endast extra ordinarie professorer, t. ex. i slaviska och indoeuropeiska språk, en mängd medicinska ämnen o. s. v. En sådan professor har således icke någon som helst möjlighet att blifva ordinarie. I sådana fall äro dessa extra ordinarie professorer således alls icke några övergångsplatser. Men äfven der en extra ordinarie professor finnes i samma ämne som en ordinarie, kunna förhållandena vara sådana, att en öfvergång från den extra ordinarie till den ordinarie professuren icke är möjlig. Man kan nemligen tänka sig, att den ordinarie och den extra ordinarie professorn äro någorlunda jemnåriga och tillsättas ungefär samtidigt. Få de då båda lefva under normal tid, kan den extra ordinarie professorn icke blifva ordinarie förr än den ordinarie vid 65 års ålder afgår, och då får den extra ordinarie professorn, som också är ungefär 65 år gammal, antingen fortfarande kvarstå vid sin extra ordinarie professur eller också skall han förflyttas till den ordinarie professuren, icke för att sköta tjänsten, utan allenast för att kunna få pension! För närvarande är det så, att den, som är i god tur, kan redan vid omkring 30 års ålder genast erhålla den större, ordinarie professorslönen, som är 6,000 kronor; den, som kommit i dålig tur åter, han kommer, äfven om han eger större duglighet än mången ordinarie professor, att blifva stängd för hela sitt lif. Och skall han dertill nu också beröfvas all utsigt att kunna erhålla pension?

Af hvad jag nu anfört framgår, att den motivering, statsutskottet i fråga om denna punkt ytterligare använt, icke heller är bindande. Statsutskottet säger: "Vid sådant förhållande kan det icke vara lämpligt, att en eller annan innehafvare af extra ordinarie professorsbefattning tillförsäkras en rätt, som icke ansetts böra tillkomma samtliga innehafvare af sådana befattningar." Jo, mine herrar, det är icke blott lämpligt, utan det är helt enkelt nödvändigt med afseende å sådana extra ordinarie professorer, som äro ensamma i sitt ämne, och det är ganska billigt med afseende å sådana, som sitta i sådan tur, att de först på sin sena ålderdom skulle kunna rycka upp på ordinarie plats.

Men denna fråga har en vida djupare betydelse än dessa embetsmäns personliga fördelar och hvad billigheten mot dem kräfver. Den har en mycket stor betydelse för universitetens hela organisation. Jag förstår mycket väl — och jag respekterar det — att statsutskottet sökt iakttaga nödig sparsamhet, särskildt med afseende å dessa pensions-

*Angående
pension för
e. o. pro-
fessoren C. J.
Norrby.
(Forts.)*

Angående
pension för
e. o. pro-
fessoren C. J.
Norrby.
(Forts.)

frågor. Men det finnes en slags sparsamhet här i världen, som i sjelfva verket är motsatsen till sparsamhet. Jag hemställer till dem bland eder, mine herrar, som äro praktiske män, som hafva affärer af det ena eller andra slaget att sköta, är det sparsamhet, om man på en plats, som fordrar ungdomliga krafter, använder öfveråriga personer, äfven om det för tillfället skulle blifva något billigare? Nu finnas åtskilliga embeten, som äro af den beskaffenhet, att de med nödvändighet fordra en viss ungdomlighet. Detta är erkändt, och jag får säga, att för en lekman åtminstone förefaller det vara öfvermåttan erkändt i afseende på militärer; det är också i mycket hög grad erkändt med afseende på provinsialläkare, och det är jemväl erkändt med afseende å skollärare. Men detsamma gäller ock i afseende på universitetslärare. En äldre universitetslärare, som är vid vigör, kan väl verka för vetenskapen på det sättet, att han drifver forskningar inom ett visst ämne. Men det finnes en annan sida i en universitetslärares verksamhet och en ytterst viktig sådan, som består deri, att han skall följa med den oerhördt rika vetenskapliga litteratur, som i vår tid finnes; han skall vara så att säga ett lefvande litteraturlexikon för den studerande ungdomen, och för att han skall kunna fylla detta kraf fordras en viss sinnets ungdomlighet.

Nödgar man nu dessa lärare att qvarstå, sedan de blifvit öfveråriga, kommer således universitetet af de skäl jag redan anfört att lida derpå. Men universitetet kommer att lida derpå äfven på ett annat sätt. Dessa lärare kunna ju sitta qvar; tjensten kunna de väl nödortfigt sköta, och då de tvingas dertill, äro de ju i detta afseende utan skuld. Dö de i tjensten, få deras enkor ett halft tjänstår och nådår, hvilket icke är fallet, om de erhållit pension. För dessa lärare är det således en ekonomisk fördel att stå qvar, men för de yngre universitetslärarne, för dessa docenter, som vänta på att få rycka upp till en mera framskjuten befattning såsom ordinarie lärare, för dem blir vägen stängd, och detta i allt högre och högre grad, ju längre man tvingar de ordinarie lärarne att sitta qvar; och det finnes få tjänstemanna-aspiranter i vårt land, som hafva en så tung väg att vandra, som dessa lönlösa docenter. En del af dem kunna ju visserligen få det ganska bra stäldt, tack vare de docentstipendier, som Riksdagen beviljat, men det är alldeles icke flertalet af docenterna, som kunna erhålla sådana, och de öfriga hafva ju rent af ingen säker inkomst, men måste det oakadt ligga vid universitetet för att vara till hands och bedrifva djupgående vetenskapliga studier för att göra sig meriterade. Skola de nu vänta till 40 eller 50 års ålder på befordran, så undrar jag hvilka krafter de hafva qvar, då de omsider komma till en ordinarie befattning. På detta sätt blefve det fara värdt, att hela universitetslärarecorpsen blefve föråldrad, och detta blefve till största skada för hela vårt vetenskapliga lif.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, finna herrarne, att jag måste ogilla utskottets motivering. Jag skulle då egentligen böra yrka på att den ogillades, men jag skall icke besvära kammaren dermed, utan nöjer mig med att för min del uttala en gensaga mot densamma.

Hvad nu åter angår den ifrågasatta pensionen åt professor Norrby, så kan frågan om hans pensionering bedömas alldeles isolerad, utan sammanhang med sjelfva principfrågan. Man kan ogilla utskottets principer och dock neka honom pension och man kan gilla utskottets motivering och likväl, i fall förhållandena dertill föranleda, bevilja honom pension; ty deraf att de extra ordinarie professorerna i allmänhet icke hafva rätt till pension, deraf följer naturligtvis icke att Riksdagen skulle vara förhindrad att i särskilda fall bevilja sådan, utan saken ställer sig naturligtvis så, att Riksdagen under nuvarande förhållanden har att i hvarje särskildt fall pröfva billigheten och lämpligheten af pensions gifvande, till dess en allmän lagstiftning kommer till stånd med afseende på dessa platser. Nu anför statsutskottet, att, när professor Norrby sökte sin extra ordinarie professorsbeställning, det icke borde hafva varit honom obekant, att pensionsrätt ej var med densamma förenad. Jag får dock bedja herrarne hafva godheten lägga märke till, att detta uttryck är ganska vilseledande. Man kan, åtminstone om man läser detta utan att se på det föregående, knappast föreställa sig annat än att meningen är den, att professor Norrby lemnat en fördelaktig plats och sökte att blifva extra ordinarie professor. Nu är förhållandet det, att professor Norrby innehade ett godt pastorat på Gotland, ett pastorat, som enligt ecklesiastikmatrikeln gaf 4,200 kronor i inkomst. Från detta pastorat sökte han aldrig universitetstjänst, utan han kallades till en sådan. År 1878 inrättades vid universitetet en s. k. assistentbefattning, hvars innehafvare skulle handleda de teologie studerande med afseende på utbildandet af deras predikoduglighet och undervisningsskicklighet. Denna befattnings innehafvare hade således en uppgift, som för församlingarne är viktigare än någon annan, den nemligen att skaffa församlingarne dugliga predikanter och barnalärare. När nu denna befattning skulle tillsättas, såg den teologiska fakulteten sig om, huru den skulle få en lämplig person att beklåda densamma. Detta skedde vid fakultetens sammanträde den 12 oktober 1878, och jag ber att ur protokollet för detta sammanträde få citera det yttrande, som afgafs af domprosten Torén, hvilken på uppmaning af dekanus, i egenskap af prefekt för de praktiska öfningarne, först uttalade sin mening. Han anförde följande: "Då den ifrågavarande befattningen kräfver en prestman, som jemte goda kunskaper och framstående skicklighet besitter en genom långvarigt och troget arbete i församlingens tjänst vunnit erfarenhet och mognad insigt i det presterliga embetets förvaltning, får jag för fakulteten till assistent vid härvarande teologiska fakultet föreslå och kalla kyrkoherden i När Carl Norrby, hvilken genom utgifna skrifter och skicklighet såsom lärare gjort sig på det fördelaktigaste känd och måste anses synnerligen önskvärd för det verksamhetsfält, som här skulle öppna sig för honom."

Angående
pension för
e. o. pro-
fessoren C. J.
Norrby.
(Forts.)

I detta domprosten Toréns yttrande instämde fakultetens alla öfriga ledamöter. Denna plats var, mine herrar, icke en ordinarie plats, utan ett fullkomligt tillfälligt uppdrag, förenadt med ett arvode af, såsom jag tror, 3,000 kronor, och för att mottaga en dylik plats öfvergaf professor Norrby sitt säkra pastorat. Man kan ju säga, att

Angående
pension för
e. o. pro-
fessoren C. J.
Norrby.
(Forts.)

detta var dumt gjordt af honom, men icke tror jag att *statsmagtarna* böra säga detta åt en person, som haft så stort intresse för sitt kall, att han, då tillfälle erbjöds honom att verka i vidsträcktare skala, att verka för prestbildningen i större delen af vårt land, försakade sin enskilda fördel för att egna sig åt detta värf. Hans handlingssätt må vara dumt ur världslig synpunkt, men icke böra, som sagdt, de, som ha att handhafva statens intressen, uttala sitt ogillande öfver detsamma. Från denna assistentplats var det som Norrby sökte sin nuvarande extra ordinarie professur, hvilket ju var helt naturligt, då han en gång kommit in på den akademiska banan och då han på den nya platsen skulle komma i tillfälle att ytterligare verka för det mål han förelagt sig. På detta sätt har således professor Norrby kommit in på den akademiska banan, och vi måste väl medgifva, att han dermed ådaga-lagt en sällsynt sjelfuppoffring. Nu känner denne man, att hans krafter svika för hans viktiga kall, och herrarne kunna vara säkra på, att han icke skulle vilja draga sig tillbaka, om icke anledningen vore denna. Skall man då tvinga honom att stå qvar på denna för församlingarne så viktiga plats, när han sjelf tycker, att hans krafter äro för svaga? Är sådant verkligen rätt?

Nu kan man ju säga: han kan ju söka ett pastorat. Ja det kan han göra; han kan till och med söka och troligen äfven erhålla ett stort pastorat, och mången som varit äldre än han har gjort detta. Men professor Norrby är en så samvetsgrann man, att han icke vill betunga en församling med sin ålderdom; och är det för öfrigt svenska staten värdigt att på en enskild församling kasta underhållet af en man, som slitit ut sina krafter i det helas tjänst? Är det då icke rättare att när denne man säger: "låt mig få lemna plats för yngre krafter; låt mig få denna pension, som både rättvisa och billighet bör tillförsäkra mig; ehuru jag kunde få mera nöjer jag mig med denna lilla pension just för att icke stå i vägen för yngre krafter och för att icke betunga en församling med en ålderdomssvag själasörjare" — är det då, frågar jag, icke både rätt och billigt att låta honom få denna pension? Mig synes det alldeles ovilkorligen så vara, och det är på grund häraf, herr talmau, jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herrar *Odhner* och *Wallis* förklarade sig instämma med herr *Boëthius*.

Herr talmannen, som emellertid uppkommit och öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lemnade härefter ordet till

Herr *Eklundh* från Lund, som yttrade: Efter den siste ärade talarens mycket sakrika och uttömmande anförande, torde jag, då jag i den föreliggande frågan är af samma åsigt som han, kunnat inskränka mig till att instämma med honom. Men då jag nu fått ordet, skall jag be att något uttryckligare än han få betona en omständighet, som noga bör beaktas vid denna frågas pröfning och afgörande.

Äfven om, då på grund af 1877 års riksdagsbeslut och kongl. brefvet den 1 juni samma år de e. o. professurerna vid våra universitet inrättades i stället för universitetsadjunkturerna, afsigten varit, att

dessa professorsbeställningar skulle blifva öfvergångsplatser till ordinarie professorsambeten, har det icke varit och blir för framtiden ej heller möjligt att förverkliga denna plan. I de utgiftsstater, som den 13 november 1885 fastställdes för Upsala och Lunds universitet, finnas nemligen för alla fyra fakulteterna upptagna e. o. professorsbefattningar, som icke hafva motsvarande ämnen inom den ordinarie professorsgraden. Så är just förhållandet med den e. o. professur, som herr Norrby innehar. Om nu öfvergången från en e. o. professur till en ordinarie kunde ordnas på det sätt, att den e. o. professorn med bibehållande af sina ämnen uppflyttades i ordinarie grad, när ledighet inom de respektive fakulteterna yppade sig, då kunde ju saken dermed vara i någon mån hjälpt. Men en sådan uppflyttning torde, enligt hvad man påstår, icke kunna ske af det skäl, att en och annan e. o. professorsbeställning är, så att säga, af mindre vigt än en möjligen ledigblifven ordinarie professur. Då nu så är förhållandet, och det tydligtvis skulle vara för en e. o. professor likasom för en hvar annan embets- och tjänsteman motbudande att stanna kvar i tjensten, om han efter uppnådd pensionsålder blefve oförmögen att på ett tillfredsställande sätt bestrida embetsgöromålen, men han skulle tvingas att kvarstå, derest han icke, i likhet med de fleste andra statens embets- och tjänstemän, erhöle pension, skulle det väl vara bra oklokt att vägra pension åt denna klass af universitetslärare. Om en otjänstbar lärare efter uppnådd pensionsålder kvarstannar i tjensten, medför detta naturligtvis stor skada icke allenast för universitetsundervisningen, utan äfven för den person, som, derest den ordinarie läraren får tjänstledighet, förordnas att bestrida befattningen endast mot erhållandet af den tjänstlediges tjänstgöringspenningar, 1,000 kronor, hvilket belopp torde vara en allt för ringa ersättning för ett så magtpåliggande arbete.

Jag känner icke e. o. professor Norrby och vet sålunda icke, om han fortfarande är tjänstbar eller ej; men det synes mig, som om både billighet och rättvisa fordra, att Riksdagen beviljar den af Kongl. Maj:t äskade pensionen, så att herr Norrby, när han känner, att krafterna icke längre räcka till för att på ett tillfredsställande sätt upprätthålla den åt honom anförtrodda akademiska undervisningen och öfriga honom åliggande embetspligter, må kunna draga sig tillbaka.

På dessa af mig nu anförda skäl finner jag mig föranlåten att yrka bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition.

Häruti instämde herrar *Hammar skjöld*, *Darin* och *Grundell*.

Härefter anförde:

Herr Danielson: Jag antager, att kammaren i likhet med mig anser, att den nionde hufvudtiteln är mycket tråkig att behandla, och jag tycker att vi göra den ännu tråkigare, om vi allt för länge uppehålla oss vid hvarje punkt.

Den ärade talare, som inledde diskussionen i denna punkt, berörde utförligt en e. o. professors göromål. Ja, det är nog godt och väl med den saken, men det är ju icke fråga derom nu, utan om e. o.

*Angående
pension för
e. o. pro-
fessoren C. J.
Norrby.
(Forts.)*

Angående
pension för
e. o. pro-
fessoren C. J.
Norrby.
(Forts.)

professor Norrby bör ega rätt till pension eller icke. Jag tycker därför, att vi böra någorlunda begränsa frågan.

För min del anser jag, att utskottet anfört goda skäl för sitt afstyrkande i denna punkt, när, hvilket af den ärade talaren icke heller förnekades, herr Norrby låtit sjelvfylligt öfverflytta sig till den af honom nu innehafda e. o. professorsbeställning. Då herr Norrby naturligtvis, redan vid denna sin öfverflyttning, var medveten om att ingen pension var förenad med befattningen, ber jag att få erinra de herrar, som här så varmt tala för denna pension och som anse den vara billig och rättvis, om innehållet i Kongl. Maj:ts proposition år 1877 angående ombildningen af adjunktsinrättningarne vid universiteten. Der står bland annat, rörande de e. o. professorerna, att aflöningen kunde sättas något lägre än de ordinarie professorernas, nemligen dels till 4,000 kronor, dels till 4,500 kronor, emedan tillfälle alltid stode öppet för dessa akademiska lärare att, vid ordinarie professors afgång, i behörig tid vinna befordran till den högre aflönade tjensten.“ Detta bestämda uttalande från Kongl. Maj:t var en af de största anledningarne till, att Riksdagen biföll Kongl. Maj:ts proposition om inrättande af de e. o. professorsbeställningarne, och jag antager, att det var med öppen blick för förhållandena, som Kongl. Maj:t tillrådde Riksdagen att fatta ett sådant beslut. När så är förhållandet, bör man här icke tala om någon rätt till pension, och jag kan icke heller inse, att något rimligt skäl förefunnits för Kongl. Maj:t att framkomma med denna begäran. För öfrigt, om pension skulle beviljas åt en e. o. professor vid våra universitet, vore det oegentligt att gifva honom 3,500 kronor, när en e. o. professor vid karolinska institutet, med hvilken han närmast bör jemställas, icke får större pension än 2,500 kronor. Jag kan därför icke förstå, huru Kongl. Maj:t med skäl kunnat framlägga förslag till ett så stort pensionsbelopp för en e. o. universitetsprofessor, och icke heller huru det af de båda föregående ärade talarne kunnat stödjas.

Om man kommit till insigt om att det beslut, Riksdagen på Kongl. Maj:ts framställning fattade år 1877, rörande indragning af universitetsadjunkterna och deras ersättande med e. o. professorer, vore ett fel och behöfde rättas, anser jag, att Kongl. Maj:t bör inkomma till Riksdagen med ett förslag, som rättar *samtliga* förhållanden i den saken. Då finge Riksdagen tillfälle att pröfva, om den möjligen kunde bevilja samma pensionsförmåner åt en e. o. universitetsprofessor som åt en e. o. professor vid karolinska institutet, eller om den ville bygga pensionsförmånerna på andra grunder. Att på sätt man nu i detta afseende går till väga, eller att föreslå pension åt en e. o. professor då och åt en annan då, och på så sätt söka få dessa pensioner berättigade, det anser jag icke "bära väl ihop". Jag tror, att det ej är skäl att bevilja förevarande pension, ty gör man det, då skapar man ett förhållande, som jag tror att Riksdagen icke afsåg, då den år 1877 biföll Kongl. Maj:ts proposition om inrättandet af e. o. universitetsprofessorer.

En omständighet, som i detta fall äfven bör tagas i betraktande, är, att ifrågavarande professorer icke behöfva afgå vid viss ålder. Herr

Norrby eger därför rätt att stauna qvar vid sin tjänst, så länge han önskar. Nu sade visserligen den ärade talaren på upsalabänken, att det vore orimligt att begära, att herr Norrby skulle stanna qvar i sin tjänst, samt att han vore för samvetsöm för att mottaga ett större pastorat och der sätta sig såsom åldrig lärare. Ja, men såsom herrarne nog litet hvar känna, går det rätt ofta så till, att församlingarne få dragas med åldriga lärare, och så får det väl gå äfven i detta fall. Jag kan, såsom sagdt, icke förrän Riksdagen varit i tillfälle att pröfva något förslag, som afser att fullständigt reglera de e. o. universitetsprofessorernas pensionsförhållanden, vara med om att bevilja någon pension åt dessa tjänstemän.

På de skäl, jag nu anfört, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Eklundh från Lund: Endast några få ord för att i korthet bemöta den siste ärade talaren.

Han jemförde nemligen den pension, en e. o. professor vid karolinska institutet har, med den en e. o. universitetsprofessor bör hafva. Den jemförelsen tror jag icke är berättigad. Orsaken till, att de e. o. professorerna vid karolinska institutet vid afskedstagandet erhålla en, enligt min åsigt, synnerligen låg pension, torde nemligen bero på den omständigheten, att de under sin tjänstgöring samtliga äro bosatta i hufvudstaden och der, såsom praktiserande läkare, kunna förskaffa sig ganska afsevärda extra inkomster, samt att de, äfven efter uppnådd pensionsålder, helt visst kunna bereda sig sådana.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Efter den uttömmande utredning, som den förste talaren lemnat, rörande frågan i dess helhet och med tanke på de många punkter, som ännu återstå att behandla på förevarande hufvudtitel, der jag ty värr nästan öfverallt har erinringar att göra, lofvar jag att fatta mig så kort som möjligt.

Jag vill då i den föreliggande punkten endast nämna något om anledningen, hvarför icke de e. o. universitetsprofessorsbeställningarne äro försedda med pensionsförmån lika väl som de ordinarie professurerna. Jag måste då, likasom den föregående talaren, säga, att jag icke kan säkert uppgifva skälet dertill. Det är mycket möjligt, att den förutsättningen, att de skulle blifva öfvergångsplatser, inverkat på både Kongl. Maj:t och Riksdagen, men hvad jag säkert vet är, att förhållandena under de senaste tjugu åren utvecklat sig derhän, att det argumentet icke vidare är tillämpligt. Snarare torde man dock kunna antaga, att ett förbiseende här egt rum. Ty ehuru de e. o. professorsbeställningarne vid universiteten äro, såsom redan påpekats, uppkomna af de gamla universitetsadjunkturerna, alideles såsom de e. o. professorsbeställningarne vid karolinska institutet hafva uppkommit af dylika adjunkture, så hafva de e. o. professorerna vid karolinska institutet fortfarande qvar den pensionsrätt, de förutvarande adjunkterna vid universiteten och institutet hade, under det att ingen lagstadgad pensionsrätt bevarats åt de e. o. professorerna vid universiteten. Hvad fans emellertid för

*Angående
pension för
e. o. pro-
fessoren C. J.
Norrby.
(Forts.)*

Angående
pension för
e. o. pro-
fessoren C. J.
Norrby.
(Forts.)

skäl att behålla pensionen på det ena hållet, men ej på det andra? Alls intet, utan detta kan ej vara annat än ett förbiseende. Hvad emellertid beträffar denna rätt för de e. o. professorerna vid karoliniska institutet att vid 65 års ålder afgå med 2,500 kronors pension, vill jag dock tillägga, att den bestämmelsen är af mycket litet värde, ty det skall vara endast i rena undantagsfall, någon af dessa professorer, hvilka ju — låtom oss ihågkomma det — äro ordinarie och ej kunna tvingas att afgå, vill lemna sin tjänst med en så obetydlig pension som 2,500 kronor; utan då sitta de hellre kvar och njuta en inkomst på 3,500 kronor, som de hafva i behåll, äfven sedan de vid tjänstledighet, på grund af sjukdom, nödgats afstå sina tjänstgöringspenningar, 1,000 kronor.

Det har länge nog varit tal om att, såsom herr Danielson nyss uttryckte sig, på en gång ordna allt i fråga om pensionsväsendet. Men först och främst lär mig erfarenheten, att det härvidlag ej går så lätt att ordna allt — man får taga små steg, om man vill komma framåt — och vidare ber jag att få erinra derom, att under hela den tid, jag innehaft min befattning såsom chef för ecklesiastikdepartementet, det pågått utredningar och undersökningar just angående ett ordnande af statens pensionsväsende i dess helhet. Jag skulle mycket misstaga mig om, under sådana förhållanden, herrarne verkligen varit så hågade att ordna pensionsrätten för hela grupper af tjänstemän på en gång, såsom för universitetslärare, seminarielärare, öfningslärare vid allmänna läroverken och seminarierne m. fl., utan jag tror, att jag i förekommande fall skulle hafva mötts af det svaret: "Nej, vi vilja tills vidare hellre pröfva hvarje fall särskildt." Den nuvarande ställningen medför ju veterligen stora olägenheter; det är den, som skapar sådana nionde hufvudtitlar, som den föreliggande. Speciellt plägar ju dervid ecklesiastikdepartementet vara det tyngst lottade. Det skulle dock äfven under den nuvarande situationen gå an att ordna saken på ett rätt tillfredsställande sätt, hvilket skulle bestå deri, att, när — såsom här i dag — fråga första gången föreligger om pension åt en e. o. professor eller åt en seminarielärare, Riksdagen pröfvar dessa saker såsom delar af en, om ock mera provisorisk, reglering af pensionsförhållandena för hela den ifrågavarande tjänstemannagruppen.

En omständighet, som ytterligare försvärat ett framläggande för Riksdagen af denna fråga om pensionsrätt åt de e. o. professorerna i allmänhet, ehuru frågan nu förelegat allt sedan år 1888, om jag ej misminner mig, har varit, att med denna fråga varit förknippadt förslag att göra både de ordinarie och e. o. professorernas pensioner något större, än de efter de vanliga beräkningsgrunderna skulle vara; det har nemligen så väl af de akademiska myndigheterna som af statskontoret satts i fråga, att pensionen skulle blifva, för de förre 5,000 kronor och för de senare 4,000 kronor. Och hvarför? Jo, derför att det för universiteten anses vara af sådan ofantlig vikt och betydelse, att omsättningen inom deras lärarecorpser blifver så normal som möjligt, så att ej de äldre lärarne skola sitta kvar vid sina befattningar, då de redan äro uttjenta, och derigenom hindra de yngre förmågorna att göra sig gällande. Betraktar man saken från denna

för vederbörande institution så vigtiga synpunkt — hvilket statsutskottet tyvärr ej har gjort — finner man, att det är af största vikt att något redan nu göres, för att de e. o. professorerna skola få åtminstone det af Kongl. Maj:t här föreslagna pensionsbeloppet. Herrarne skola ej föreställa sig, att här är fråga om någon personlig ynnest åt de båda e. o. professorer, som i detta utlåtande nämnas, ty de äro, såsom jag redan anmärkt, äfven då de på grund af sjukdom eller ålder icke kunna tjenstgöra, i besittning af en behållen inkomst till belopp af 3,500 kronor; med samma belopp i pension hafva de förklarar sig nöjda. Det är blott och bart universitetet, som får sitta emellan, om utskottets hemställda bifalles och Kongl. Maj:ts proposition afslås.

Efter hvad jag nu anfört, är det klart, att jag på det varmaste rekommenderar denna pensionsfråga till kammarens välvilliga uppmärksamhet.

Herr Danielson: Herr talman! Jag är verkligen glad, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet fäste afseende vid hvad jag nyss yttrade; och kunde man en gång få någon ordning i pensionsväsendet, vore det ju väl. Herr statsrådet tycktes vara af alldeles samma åsigt som jag härutinnan, och det skulle mycket glädja mig, om han ville lägga fram hela pensionsfrågan på en gång, både i fråga om elementarlärare, seminarielärare, akademilärare och alla andra. Orimligt är ju, att en sådan mängd lärare skola få hela sin lön i pension, utan att hafva betalt ett öres pensionsavgift. Och man är rädd för att bifalla sådana här framställningar, just därför att man sedan ej längre har i sin hand möjligheten att omreglera detta förhållande. Skulle emellertid den så kallade läroverksreformen komma fram ännu en gång, är jag öfvertygad om och påräknar säkert, att Riksdagen då ser till, att desse lärare ej längre, utan att betala pensionsbidrag, få hela lönen i pension.

Hvad beträffar herr statsrådets yttrande, att det vore till universitetens bästa, om man låte de yngre krafterna komma fram genom att bereda pension åt de äldre, så är tankegången deri nog riktig i allmänhet, men ej alltid. Jag vill blott erinra om förhållandet med professor Läßler, som ju visst icke är gammal, men dock oförmögen att sköta sin tjenst. Der ser man, att äfven yngre personer kunna svika de förhoppningar, man fäst vid dem, likasom det ock kan hända — och på många områden händt — att en äldre person visst ej är oförmögen att sköta sin tjenst. För mig är det en gåta, hvarför ej en person sådan som professor Norrby, hvilken, enligt hvad jag hört uppgifvas, är frisk, kry och kraftig, skulle kunna undervisa lika bra som en yngre person — och jag antager som säkert, att han gör det också.

Det talades om att framdeles föreslå professorspensionerna till fyra eller femtusen kronor. Ja, det är ju klart, att den, som har mycket, vill hafva mera, men man får ursäkta, om vi från vår synpunkt finna beloppet allt för högt tilltaget.

Angående pension för e. o. professoren C. J. Norrby.
(Forts.)

Angående
pension för
e. o. pro-
fessoren C. J.
Norrby.
(Forts.)

Herr Boëthius: Jag begärde ordet blott med anledning af hvad herr Danielson yttrade i fråga om professor Läföler. Ja, det hör då sannerligen icke hit, ty, att professor Läföler blef sjuk berodde ej derpå, att han var extra ordinarie professor, utan derpå, att han som andra menniskor kunde träffas af sjukdom. Skulle man urgera detta herr Danielsons argument, borde man taga bort alla ordinarie tjenstemän i svenska staten, ty hvilken tjensteman som helst kan ju blifva sjuk.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Om jag får fatta herr Danielsons yttrande som ett slags löfte om framgång, för den händelse att Kongl. Maj:t kommer in till Riksdagen med framställning om fullständigt ordnande af pensionsförhållandena för de grupper af tjenstemän under ecklesiastikdepartementet, som ej ännu hafva pensionsrätt, kan jag ej nog uttrycka min glädje deröfver. Men jag anser, att man ej af den omständigheten bör låta sig hindras från att i nu föreliggande fall dessförinnan göra, hvad göras kan, och som enligt mitt förmenande bestämdt är mindre och billigare än hvad Kongl. Maj:t framdeles kommer att finna sig nödsakad föreslå Riksdagen.

Jag skall derjemte be att äfven här i Andra Kammaren få göra en erinran, som jag under förmiddagens lopp nödgades göra i Första Kammaren. När man reglerat lönerna i en mängd embetsverk, har man ej då — jag vädjar till kammaren sjelf — uppdelat aflöningen åt tjenstemännen i lön, tjenstgöringspenningar och pension? Har ej tjenstemännens aflöning utgått under dessa tre former, som alla höra oskiljaktigt tillsammans? Man har tänkt sig saken så — och det är mycket klokt tänkt af Riksdagen efter mitt förmenande — att man ger vederbörande tjensteman under hela hans verksamma tid en lägre aflöning, än han i sjelfva verket förtjenar, och innehåller resten, på det att han, när han blir uttjent, fortfarande måtte hafva sin utkomst någorlunda tryggad och derigenom sättas i tillfälle att lemna plats för en yngre och kraftigare efterträdare. Detta är en klok anordning, som Riksdagen tillämpat mångfaldiga gånger, och som den, enligt hvad jag hoppas, äfven i dag och allt framgent skall komma att tillämpa. Om samma sak är det just nu fråga; det är ej fråga om någon grace eller skänk, som beviljas, utan om tillämpandet af en vanlig form för aflöningens utgående.

Herr Danielson: Ja, om herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet kommer fram med ett sådant förslag, som han nysst antydde, och förslaget verkligen visar sig, som herr statsrådet uttryckte sig, vara klokt och förståndigt, så skall jag gerna, om jag då ännu tillhör Riksdagen eller kammaren, göra hvad som är möjligt därför, ty jag anser det vara oklokt att hafva så många olika former för pensioneringen. Det "klokaste" vore att hafva blott en enda form för alltsammans. Då alla andra tjenstemän äro skyldiga att i någon mån bidraga till sin pension, kan jag ej förstå, hvarför det skall vara annorlunda för lärarecorpsen. Jag försäkrar att om ett förslag kommer, och det visar sig klokt, lofvar jag att hålla ord och skall gerna biträda detsamma.

Öfverläggningen var slutad. Efter det herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 11.

På derom gjord ansökning hade Kongl. Maj:t föreslagit, att åt lektorn vid allmänna läroverket i Luleå *August Valfrid Lönnegren*, måtte beviljas en årlig pension å allmänna indragningsstaten till belopp af 2,500 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked från lektorstjensten kunde vara honom beviljad.

*Angående
pension för
lektorn A. V.
Lönnegren.*

I föreliggande punkt hemställde utskottet:

“att Kongl. Maj:t:s förevarande framställning må på det sätt bifallas, att åt lektorn vid allmänna läroverket i Luleå *August Valfrid Lönnegren* beviljas en årlig pension å allmänna indragningsstaten till belopp af 1,500 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked från lektorstjensten kan vara honom beviljad.”

Efter uppläsande häraf anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Kongl. Maj:t har åt lektor Lönnegren begärt en pension å 2,500 kronor; utskottet hemställer om nedsättande af detta belopp till 1,500 kronor. Detta är emellertid till sin verkan alldeles detsamma som ett afslag. Det finnes nemligen icke den ringaste sannolikhet för, att lektor Lönnegren skulle vilja afgå med ett så lågt pensionsbelopp, då han efter faststæld stat och gällande bestämmelser af sin nuvarande lön, 3,000 kronor, vid tjänstledighet på grund af oförmåga att sköta sin befattning behöfver afstå blott så mycket, att han får omkring 2,480 kronor årligen i behåll. Sålunda gäller det för honom egentligen blott en fördel af 20 kronor.

Men den institutions talan, som jag vill föra, är Luleå läroverks. Detta har i mer än 16 år måst umbära en ordinarie lärare, och detta kan icke annat än vara till läroverkets stora skada. På grund häraf vill jag åtminstone framhålla det fullkomligt befogade i den kongl. propositionen, och jag vågar påstå, att det ekonomiska beräkningssätt, som statsutskottet här använt, icke är synnerligen förtjent af att följas, så vida man nemligen anser, att en åt läroverket anvisad lön i *första* hand utgår, på det att en behöflig tjänst må väl och ordentligt skötas.

Herr Danielson: Mine herrar! Då denna fråga behandlades i utskottet, fick utskottet tillförlitlig upplysning derom, att mannen i fråga långt ifrån är oskicklig att utöfva lärareverksamhet, och att han för öfrigt lär sysselsätta sig med att resa omkring i orterna och hålla föredrag. Detta torde han göra allt fortfarande, och han utöfvar i så fall en icke så obetydlig verksamhet. Det var af denna anledning som man ansåg, att då han kunde utöfva sådan verksamhet, kunde han äfven fortfarande sköta sin tjänst eller ock vara belåten med en

Angående
pension för
lektorn A. V.
Lönnegren.
(Forts.)

något mindre pension än Kongl. Maj:t föreslagit. Det är detta förhållande, som utskottet åsyftar, då det säger, att det fått upplysning om, att personen i fråga "icke är oförmögen till annan verksamhet". Under sådana förhållanden lär det väl ej heller vara så illa bestäldt med hans hörsel, som läkarbetyget tycks utvisa, utan denna måtte vara temligen god, då den ju i alla fall tillåter mannen i fråga att utöfva annan verksamhet. Det är af dessa skäl, som utskottet ansett, att pensionen kunde nedsättas till 1,500 kronor.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Herr talman, mine herrar! Efter som en af statsutskottets ledamöter framhållit annan verksamhet, som lektor Lönnegren skulle utöfva, så ber jag att få nämna, att jag visserligen icke fullt säkert känner förhållandena dervidlag, men jag tror mig dock kunna framställa det sanna förhållandet ungefär på följande sätt. Mannen är helt visst mycket arbetsam och benägen att föra ett verksamt lif. Han har tänkt att egna sig åt presterlig tjänst, sedan han icke vidare kan sköta sin lärarebefattning. Han hör nemligen till de icke fåtaliga personer, som sjelfva ej vilja låtsas om, att de höra så illa, att de ej kunna sköta det lefnadskall de hafva eller önska. Han har dock af vederbörande myndighet ej ansetts lämplig till presterlig verksamhet. Jag känner ej till, att han för öfrigt har någon annan verksamhet, än att han brukar uppträda som nykterhetspredikant, och jag tror ej, att han genom denna sin verksamhet kan skaffa sig något särdeles betydande bidrag till sin ekonomi.

Herr Lasse Jönsson: Beträffande denna pensionsfråga har jag från fullkomligt säker källa inhemtat, att den ifrågavarande mannens verksamhet bereder honom en inkomst af 2,500 kronor om året, och då så är förhållandet, kan man mycket tryggt säga, hvad utskottet också sagt, att han mycket väl kan skaffa sig inkomst och verksamhet på annat håll. Det går således icke någon nöd på honom, helst som han för öfrigt är i ganska goda ekonomiska omständigheter.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad samt efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, biföll kammaren den af utskottet gjorda hemställan.

Punkten 12.

Angående
pension för
läroverks-
adjunkten
C. J. E.
Aurell.

I fråga om pension för läroverksadjunkten *C. J. E. Aurell*, som af Kongl. Maj:t föreslagits till erhållande af en årlig pension å 1,500 kronor, hemställde utskottet i denna punkt:

"att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att adjunkten vid allmänna läroverket i Nyköping Claës Johan Emil Aurell må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked från tjensten varder honom beviljad, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 1,000 kronor."

Efter föredragning af punkten begärdes ordet af

Herr Wellander, som yttrade: Herr talman! Jag ber att till en början få meddela, att Första Kammaren redan, med afslag å utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts proposition om pension åt adjunkten Aurell till ett belopp af 1,500 kronor; och då jag nu skall tillåta mig hemställa, att Andra Kammaren ville fatta samma beslut, ber jag att med några ord få motivera denna min anhållan.

Till stöd för sitt yrkande om pensionsbeloppets fastställande till 1,000 kronor om året åberopar utskottet två skäl. Det ena skälet är det, att Aurell endast uppnått en ålder af 54 år, och allenast i 12 år tienstgjort som ordinarie adjunkt. Detta är sant, men det bör i detta sammanhang äfven erinras derom, att Aurell har innehaft ordinarie lärarebefattning vid läroverket i nära 30 år, och att han sedan nära 18 år tillbaka är tienstledig på grund af sinnessjukdom, som enligt intyg af läkare numera öfvergått i obotligt stadium.

Utskottets *andra* skäl är det, att "Aurell icke eger familj att försörja eller, så vidt upplyst är, befinner sig i knappa omständigheter"; och därför har utskottet ansett pensionen böra begränsas till 1,000 kronor, "hvilket belopp torde vara fullt tillräckligt för beredande åt honom af vård och underhåll". För den, som känner de faktiska förhållandena, eger detta argument icke någon som helst betydelse. Aurell uppbär för närvarande i lön 2,500 kronor om året. Deraf afstår han till sin vikarie $\frac{9}{52}$, hvilket gör något öfver 400 kronor om året. Han har således årligen en behållen inkomst från statsverket af nära 2,100 kronor. Det var med mycket stor tvekan, som hans förmyndare medgaf att för Aurell begära afsked under förutsättning af en pension af 1,500 kronor. Förmyndaren har ju derigenom gått in på, att hans myndings årliga inkomst minskas med nära 600 kronor. Men jag vet med fullkomlig visshet, att, i händelse pensionen bestämmes till 1,000 kronor om året, kommer förmyndaren *icke* att medgifva Aurells entledigande från hans lärareplats. Aurell är nemligen fullt berättigad att kvarstå, och förmyndaren anser sig icke kunna gå in på att reducera hans inkomst med 50 procent.

Uti ingressen till motiveringen säger utskottet: "att det funnit lämpligt, att någon pension honom beredes, på det att hans lärarebefattning må kunna blifva med annan ordinarie innehafvare besatt." Ja, vill man detta, så är det verkligen nödvändigt att bifalla Kongl. Maj:ts förslag. Situationen är nemligen den, att om Riksdagen bifaller *utskottets* förslag, Aurell kommer att kvarstå och från statsverket fortfarande åtnjuta en årlig inkomst af nära 2,100 kronor. Om åter *Kongl. Maj:ts* förslag bifalles, så slipper statsverket att till honom betala mer än 1,500 kronor om året.

Ännu viktigare än det ekonomiska intresset är dock omsorgen om läroverkets, om undervisningens bästa. Det *måste* vara till skada för denna undervisning, att en lärareplats under lång tid uppehålles med vikarier, som tid efter annan — kanske hvarje år — ombytas. När man nu vet, att Aurell är sjuk, samt att han *aldrig* kan ånyo inträda i utöfningen af sin tienst, är det då icke i sin ordning att Riksdagen

Angående
pension för
läroverks-
adjunkten
C. J. E.
Aurell.
(Forts.)

beviljar honom en sådan pension, att han kan få träda tillbaka? Är det icke billigt, att man låter en sinnessjuk få lemna sin tjänst? Och är det lämpligt, att man bibehåller en *obottligt* sjuk man såsom lärare vid ett läroverk?

Jag ber att på de skäl jag nu anført få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den kongl. propositionen.

Herr Danielson anförde: Mina herrar! Äfven jag tycker, att det ej är rätt att bibehålla den ifrågavarande läraren vid hans befattning, och det är också därför, som utskottet trott, att hans förmyndare icke skulle vågra att begära afsked för sin myndling i stället för att låta honom kvarstå i tjänsten och på det sättet på det allmännas bekostnad åt honom samla en förmögenhet, som han icke behöfver. Utskottet har för den skull ansett, att, om Riksdagen gifve mannen hvad han behöfde för sitt anständiga underhåll och för den, i hans svåra belägenhet, bästa möjliga vård, den hade gjort allt, hvad den borde. Vi ha förut haft åtskilliga liknande fall, och Riksdagen har då alltid beviljat så stort belopp som personen i fråga behöfde för sin vård på en allmän vårdanstalt, samt ansett, att detta borde räcka till. Man har därför i detta fall föreslagit 1,000 kronor, då, som sagdt, man hade förhoppning, att förmyndaren icke skulle anse sig böra spara ihop någon förmögenhet åt den ifrågavarande mannens arvingar, hvilket ju skulle ha till följd, att dennes tjänst skulle komma att lida. Det var denna tanke, som låg till grund för utskottets förslag. Och då man äfven visste, att personen i fråga är rätt förmögen — detta har sagts upprepade gånger — samt dessutom trodde, att man med utskottets förslag skulle träffa ett visst lagom, antog man, att förmyndaren icke kunde annat än anse sig handla rätt både i det allmännas och sin myndlings intresse, om han nöjde sig med det belopp, som behöfdes för myndlingens bästa möjliga vård.

Med anledning af det sagda skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13.

Angående
pension för
tecknings-
läraren
P. C. W.
Klein.

På derom gjord ansökning hade Kongl. Maj:t föreslagit, att åt läraren i teckning vid allmänna läroverket i Malmö *Peder Caspar William Klein* måtte från och med månaden näst efter den, i hvilken han erhöle afsked från tjänsten, beviljas pension å allmänna indragningsstaten för hans återstående listid till ett hans innehafvande lön motsvarande belopp af 1,500 kronor årligen.

Utskottet hemställde: "att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att åt läraren i teckning vid allmänna läroverket i Malmö *Peder Caspar William Klein* må från och med månaden näst efter den, i hvilken han erhåller afsked från tjänsten, beviljas pension å allmänna indragningsstaten för hans återstående listid till belopp af 900 kronor årligen."

I en vid punkten fogad reservation hemstälde deremot herrar C. Lundberg, A. G. L. Billing, K. Bohnstedt, I. Wijk, grefve F. Wachtmeister och S. G. von Friesen, att Kongl. Maj:ts förslag måtte af Riksdagen oförändradt bifallas.

Angående pension för teckningsläraren P. C. W. Klein.
(Forts.)

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr von Friesen: Herr talman! I fråga om denna pension skall jag be att få fästa kammarens uppmärksamhet på förhållandet med teckningslärarne vid de allmänna läroverken. Dessa ha, åtminstone i de högre läroverken, en tienstgöring, som helt och hållet tager deras tid i anspråk, åtminstone i samma mån som öfriga lärares tienstgöring vid läroverken upptager deras tid. Den teckningslärare, om hvilken här är fråga, lär hafva haft ej mindre än 28 timmars undervisning i veckan, hvilket i regeln är det högsta antal undervisningstimmars, som förekommer vid de allmänna läroverken. Han är vidare *ordinarie* lärare, äfven om han icke har rätt till pension. Emellertid ber jag att i detta hänseende få framhålla, att det icke är alldeles *klart*, huruvida teckningslärarne ha rätt till pension eller icke. Ett faktum är emellertid, att de icke *anses* ha rätt till pension, men lika säkert är det, att Riksdagen har uttalat, att de *böra* ha pension på samma grund som öfriga lärare. De kunna anses vara fullkomligt likställda med t. ex. gymnastiklärarne vid allmänna läroverken, och böra således ha samma rätt till pension som dessa.

Nu anför utskottet här ett prejudikat, nemligen Riksdagens beslut rörande teckningsläraren Löfvengrens pension. Men detta prejudikat eger här *ej* någon tillämpning, ty teckningsläraren Löfvengren hade hvarken de lefnadsår eller de tjensteår, hvilka berättiga civila tjenstemän till pension på allmänna indragningsstaten, Löfvengren var nemligen blott 67 år gammal och hade endast 23 tjensteår, och det fordrades enligt de gamla bestämmelserna för pension på allmänna indragningsstaten 70 lefnads- och 30 tjensteår. Den nu ifrågavarande teckningsläraren har 74 lefnadsår och 43 tjensteår och har således, både hvad lefnads- och tjensteår beträffar, mer än väl uppfyllt de fordringar, som ställas på en civil tjensteman, för att han skall få pension på allmänna indragningsstaten. Men, säger man, de här lärarne ha icke den *rätt*, som civila tjenstemän ha, att få pension. Ja, det är just det, som det är frågan om. I alla händelser — äfven om det ej finnes ett formligt riksdagsbeslut på den saken — finnes det åtminstone ett *uttalande* af Riksdagen i frågan, och detta för icke längre tid tillbaka än år 1894. Då uttalade Riksdagen i en skrifvelse till Konungen — jag vill framhålla, att i denna skrifvelse återfinnes *ordagrant* statsutskottets motivering, hvilken motivering utan diskussion och utan gensägelse antogs äfven af denna kammare — Riksdagen uttalade i denna skrifvelse: "enär teckningslärare vid rikets allmänna läroverk, oaktadt de måste anses likställda med gymnastiklärarne vid dessa läroverk, hvilka senare lärare fått sig tillerkänd rätt till pension från allmänna indragningsstaten, anses vara i saknad af sådan pensionsrätt" — det heter sålunda icke *äro* i saknad af, utan "anses" vara i

*Angående
pension för
tecknings-
läraren
P. C. W.
Klein.
(Forts.)*

saknad af sådan pensionsrätt — "har Riksdagen funnit sig böra lemna särskildt medgifvande till att pension må utgå till teckningsläraren vid allmänna läroverket i Borås, Leverin"; det var om honom det var fråga. Leverin hade såsom teckningslärare vid allmänna läroverket i Borås en aflöning af 600 kronor och borde sålunda i pension hafva erhållit samma belopp, 600 kronor. Han var emellertid derjente t. f. lärare i frihandsteckning, modellering och bokföring vid tekniska elementarskolan i Borås och på grund deraf fick han pensionen höjd med 200 kronor, hvarigenom han fick 800 kronor i pension, ehuru hans lön vid allmänna läroverket i Borås, såsom sagdt, utgjorde endast 600 kronor. Detta har Riksdagen uttalat så nyligen som år 1894, och dermed har ju Riksdagen tydligt velat säga till Kongl. Maj:t, att Riksdagen anser teckningslärarne böra åtnjuta pension på samma sätt som öfrige civila tjänstemän, för hvilka icke de på senare tider genomförda löneregleringarna infört särskilda bestämmelser, d. v. s. vid uppnådda 70 lefnads- och 30 tjensteår.

Den person, om hvilken det nu är fråga, teckningsläraren Klein, har i fullt mått uppfyllt dessa vilkor. Hans lön är med ålderstillägg 1,500 kronor och han har dessutom haft särskild ersättning från staten för de öfvertimmar, han meddelat undervisning i teckning; jag antager, att det arfvode, han för denna extra undervisning åtnjutit, uppgått till 1,300 kronor årligen. Något slags ersättning för detta arfvode, som han vid afskeds erhållande mister, föreslås nu icke, och Kongl. Maj:t har sålunda i sjelfva verket för Klein föreslagit en jemförelsevis mindre pension än som af Riksdagen beviljades teckningsläraren Leverin. Jag kan då för min del icke finna annat, än att det står i full öfverensstämmelse med det uttalande, Riksdagen förut gjort, att bevilja Klein det af Kongl. Maj:t föreslagna pensionsbeloppet 1,500 kronor per år. Jag skall därför också tillåta mig yrka afslag på statsutskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Danielson: Jag kan deremot icke finna, att ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition i fråga om pensionen till teckningsläraren Klein skulle passa bra ihop med Riksdagens uttalande angående Leverins pension. Jag tror, att kammaren har allt skäl att följa statsutskottet, som här föreslagit en pension af 900 kronor för mannen i fråga, hvilket belopp ju är högre än det som teckningsläraren i Borås, Leverin, fick. Denne fick visserligen 800 kronor, såsom herr von Friesen nämnde; han hade tjenstgjort 37 år och var 70 år gammal och kunde således anses likställd med teckningsläraren Klein med afseende å lefnads- och tjensteår; men ändå har statsutskottet föreslagit 100 kronor högre pension för Klein än för Leverin. Då tycker jag för min del, att all rättfärdighet är uppfylld i detta afseende.

Utskottet har visserligen vidrört Riksdagens beslut år 1887 beträffande teckningsläraren Löfvengrens pension. Men det finnes andra närmare liggande beslut, som varit mera lämpliga att här beröra, nemligen af år 1894 i fråga om pensionen till förenämnda Leverin. Jag kan nu icke förstå hvad som varit anledningen till att Riksdagen ena gången beviljat mera i detta afseende och andra gången mindre än

Riksdagen förut beslutit, och därför hade vi på afdelningen svårt att åberopa 1894 års beslut såsom motiv för Kleins pension, och vi visste då icke rätt hvilka ord man lämpligast borde använda. Hvad nu särskildt beträffar det, att utskottet år 1894 sagt, att teckningslärarne *synes* vara i saknad af pensionsrätt från allmänna indragningsstaten, så vet nog herr von Friesen lika väl som jag, att man icke alltid i frågor som denna öfverväger hvart enda ord som skrifvits i ett betänkande så noga, att det kan åberopas som stort och betydande, men äfven om detta ord "synes" skulle tagas så i full mening som möjligt, kan det icke vara bindande såsom att man gifvit på hand i denna sak.

Jag tror derföre, att kammaren gör klokast i att bifalla utskottets hemställan och för min del yrkar jag bifall till densamma.

Herr Darin: Den ärade reservanten i statsutskottet har på ett så belysande sätt klargjort denna fråga, att det torde vara mycket lätt för en hvar af kammarens ledamöter att fatta sitt beslut deri. Enär jag emellertid har äran att tillhöra det läroverk, hvars intresse här är i fråga, anser jag mig skyldig att yttra några ord. Jag vill särskildt betona, att frågan gäller *uteslutande* om detta läroverks intresse och icke i minsta mån någon tjensteinnehafvares, och jag vill med några ord belysa riktigheten af detta mitt påstående.

Hvad teckningsläraren Kleins aflöningsförhållanden angår har den förste talaren redan upplyst, att han uppbär 1,500 kronor i lön, deri inberäknade två ålderstillägg. Nu har herr Klein emellertid, utöfver de 15 timmar i veckan, som det åligger honom att för nämnda lön undervisa, undervisat ända till 13 timmar ytterligare i veckan och enligt gällande bestämmelser har han derför uppburit ersättning med 100 kronor per termin årligen och han har derigenom fått uppbära en aflöning af 2,800 kronor per år, såsom herr von Friesen äfven upplyst.

Beträffande vidare det pensionsbelopp, som rimligtvis bör komma i fråga för teckningsläraren Klein, tillåter jag mig först erinra derom att, om man ser igenom Riksdagens protokoll så långt tillbaka som till år 1877, då det första gången hos Riksdagen var fråga om pension åt en teckningslärare vid ett allmänt läroverk, skall man finna, att Riksdagen sedan dess allt jemt följt alldeles samma princip ända tills nu, och denna princip har varit den, att normalpensionen borde vara lika med den högsta lönen. År 1877 utgjorde den högsta lönen för teckningslärare 1,250 kronor, och teckningsläraren Köhler i Stockholm fick af Riksdagen denna lön i pension, då han ansågs hafva uppfyllt villkoren för normalpensions åtnjutande. Sedermera har genom andra ålderstillägget den högsta lönen för teckningslärare kommit att uppgå till 1,500 kronor, och *vid hvarje tillfälle* då en teckningslärare uppfyllt villkoren för erhållande af full pension, har han också af Riksdagen tillerkänts en pension af 1,500 kronor. Detta har inträffat år 1881, 1883 och 1885. Under hela tidsperioden från 1877 och tills nu har det endast 3 gånger händt, att lägre pension än högsta lönen tilldelats teckningslärare vid allmänt läroverk. 1880 erhöi sålunda en teckningslärare i pension endast 1,000 kronor, men han hade tienstgjort alle-

*Angående
pension för
tecknings-
läraren
P. C. W.
Klein.
(Forts.)*

Angående
pension för
tecknings-
läraren
P. C. W.
Klein.
(Forts.)

nast 21 år. 1884 erhöll en annan teckningslärare likaledes i pension 1,000 kronor och han hade tjänstgjort endast 25 år. Om allt detta säger statsutskottet emellertid nu icke ett ord, utan har inskränkt sig till att anföra ordet "skäligen" såsom motiv för sitt förslag samt derjemte påminna om det tredje af mig nyss berörda fallet, nemligen Riksdagens beslut år 1887, då teckningsläraren i Visby J. G. Löfvengren erhöll 900 kronor i pension. Jag vill med anledning deraf erinra kammaren om en omständighet, som icke torde vara statsutskottet obekant, enär utskottet, som tagit kännedom om det pensionsbelopp, som tilldelades Löfvengren, säkerligen på samma gång tagit kännedom om motiveringen för detta beslut. Teckningsläraren Löfvengren i Visby hade sjelf hos Kongl. Maj:t gjort framställning om en pension af 900 kronor, hvilket belopp han ansåg skäligt på grund af sin korta tjänstgöringstid. Han hade nemligen innehaft berörda tjänst endast 23 år. Men om man läser litet mera af statsutskottets motivering då, finner man, att han effektivt tjänstgjort endast 16 år. Riksdagen ansåg således år 1887, att Löfvengren, som tjänstgjort allenast 16 år och som sjelf icke ifrågasatte mera än 900 kronor, vore förtjent af detta pensionsbelopp. Det är med Löfvengrens pensionsfråga statsutskottet nu finner lämpligt att anställa en jämförelse samt på grund deraf kommit till den åsigt, att teckningsläraren i Malmö Klein bör anses och behandlas såsom Löfvengren. Men, mine herrar, hvilket fog det finnes för denna jämförelse, det torde framgå af det af mig redan upplysta förhållande, att teckningsläraren i Visby hade tjänstgjort 16 år och denna teckningslärare i Malmö har oförtrotet och med synnerligt fördelaktiga vitsord tjänstgjort 43 år. Det är en stor skilnad på 16 och 43 ars tjänstgöring!

Klein har sålunda tjänstgjort i 43 år och detta utan något som helst afbrott. Nu inträffade, att han från och med början af sistlidne år blef otjänstbar med utsigt att alltid förblifva det. Hvad gjorde mannen i fråga då? "Kan jag ej vidare sköta min befattning", sade han, "så bör jag lemna den"; och han vidtog genast åtgärder för att träda tillbaka. Han ansåg sin pligt mot läroverket fordra det. Han såg saken precis, som han här tillät mig angifva densamma: "här var fråga om läroverkets intresse, och icke om hans". Jag skall till vidare belysning häraf erinra om, hvilken behållen inkomst han af sin innehafvande tjänst har i detta ögonblick och till dess han lemnar den. Enligt Riksdagens år 1893 på framställning af enskild motionär fattade beslut äro bestämmelserna angående den till teckningslärare vid sjukdomsfall utgående aflöning sådana, att denne teckningslärare åtnjuter i det närmaste 2,000 kronors inkomst af sin tjänst, och han är berättigad att ända till sin död behålla denna inkomst. Han har emellertid ansett det vara rättigare att ifrågasätta erhållande af pension och har tydligtvis tagit kännedom om Riksdagens tillvägagående i äldre liknande fall, dervid han, likasom jag, funnit, att vid *alla* föregående tillfällen härintill Riksdagen ansett sig böra tilldela teckningslärare högsta åtnjutna lönen såsom pension, såvida ej särskilda omständigheter, såsom bristande antal tjänsteår, föranledt en afvikelse. Jag vågar tro, att af det nu anförda framgår, att här ej på minsta

sätt är fråga om någon tjensteinnehafvares eller enskild persons fördel — jag skulle då såsom kamrat till denne teckningslärare icke ansett mig böra yttra mig — utan här är fråga om läroverkets intresse, statens intresse, och jag vågar påstå, att detta intresse ej på bästa sätt tillgodoses genom bifall till statsutskottets förslag.

Jag tillåter mig därför, herr talman, biträda herr von Friesens yrkande om afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och jag gör det med desto större tillförsigt, som vid frågans behandling i dag i Första Kammaren ej en enda röst, ens från statsutskottets sida, höjdes till förmån för statsutskottets förslag.

Herr von Friesen: Den ärade ledamoten af statsutskottet, som försvarade utskottets förslag, nämnde, att jag väl måtte veta, att det ej är alldeles precis så noga med hvarje ord i en motivering som kommer från statsutskottet. Utan att smickra den ärade talaren vill jag dock säga, att, när en motivering kommer från den afdelning i utskottet, som han tillhör, brukar en viss falkblick hafva sparat upp och bragt ur vägen äfven det minsta, som kan befaras obehörigt skola gifva något på hand för framtiden. Men nu citerade jag icke statsutskottets motivering, utan Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t, och Riksdagens skrivelser bör väl Kongl. Maj:t i allt fall — icke ställa sig till efterrättelse, det vill jag ej säga, ty det vore kanske ej riktigt konstitutionellt — men dock taga på fullt allvar; åtminstone skulle väl Riksdagen sjelf ej tycka om annat.

Så påstod den ärade talaren, att vi här genom ett bifall till statsutskottets förslag skulle tillämpa den grundsats, som följdes i fråga om Leverin. Men så erfaren är dock den ärade utskottsledamoten, särskildt i pensionsfrågor, att han mycket väl vet, att i regel pensionens storlek är beroende af innehafvande lön. Leverin hade 600 kronors lön; dennes lön är 1,500 kronor.

Jag begärde emellertid ej ordet egentligen för att säga detta, utan emedan jag glömde en sak, som jag ämnat säga i mitt första anförande, nemligen några ord med afseende å teckningsundervisningens ställning såsom läroämne vid läroverken. Denna gren af undervisningen har förut icke ansetts vara så särdeles betydande, men på senare tider har — särskildt genom påtryckningar från Riksdagens sida — den uppfattningen mer och mer gjort sig gällande, att teckningen vid läroverken spelar samma roll som öfriga ämnen och är ett undervisningsämne, i hög grad viktigt för de allmänna läroverken. Riksdagen har äfven undan för undan velat gynna teckningsundervisningen, och jag anser, att Riksdagen deri gjort ganska klokt, ty i vår praktiska tid är det af vikt, att lärjungarne icke blott få inhemta bokliga kunskaper, utan äfven få lära sig att rita.

Som sagdt — Riksdagen har undan för undan allt mera omhuldat teckningsundervisningen, men nu skulle Riksdagen i det afseendet taga ett steg till baka. Teckningslärarne hafva alltid hittills ansetts ega samma rätt som statens civila tjänstemän af ålder haft, nemligen att erhålla fulla lönen i pension, då de uppnått 70 lefnadsår och hafva minst 30 tjensteår. Denna rättighet, som de alltid ansetts hafva,

*Angående
pension för
tecknings-
läraren
P. C. W.
Klein.
(Forts.)*

Angående
pension för
tecknings-
läraren
P. C. W.
Klein.
(Forts.)

skulle emellertid Riksdagen nu vilja taga ifrån dem. Skulle det ske, vore det ju att arbeta i en helt annan riktning, än Riksdagen gjort förr, då den — till och med på grund af blott en enskild motionärs framställning — omhuldat teckningslärares ställning. Jag antager emellertid, att, om Riksdagen rätt tänker på saken, den ej vill vara med om en sådan kursförändring, och anhåller fortfarande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Danielson: I anledning af hvad herr von Friesen yttrade angående de motiveringar, som komma från den afdelning af utskottet, der jag haft för vana att sitta, vill jag blott svara, att vi andra medlemmar af utskottet också sätta ett mycket stort förtroende till herr von Friesen, ty är det något på tok, brukar det just vara han, som pekar på det. Jag får säga, att, om herr von Friesen märkte, att vi icke i motiveringen till utlåtandet år 1894 bort skriva det der ordet "synes", så skulle herr von Friesen sagt till oss: "nu blir det origtigt uppfattadt, om ni använder det der ordet 'synes'." — I sådant fall är jag öfvertygad, att vi skulle hafva strukit det; men när det nu stått i statsutskottets betänkande, har det derifrån kommit in i Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t, och der står det nu; det kan ingen hjälpa. Emellertid tror jag ej, att Riksdagen är bunden deraf, och jag tror, att andra och bättre skäl kunna gifvas för ett annat förfarande härutinnan.

En ärad talare från Malmö antydde, att Riksdagen under åren 1881—1885 beviljat högre pensionsbelopp, än som nu ifrågasatts. Ja, det visste vi också på afdelningen inom utskottet, men vi visste äfven, att Riksdagen efter år 1885 åter beviljat *lägre* pensioner, och då tänkte vi: "ja, efter så är fallet, har väl Riksdagen gått ifrån sin gamla uppfattning", och då gälde det för oss att ställa oss dessa nya uppfattning till efterrättelse. Det duger naturligtvis ej att göra hemställan i enlighet med de der gamla besluten, som sedermera ändrats, utan vi måste i stället visa på den nyare uppfattningen.

Om för öfrigt den ifrågavarande mannen haft högre aflöning än hans kolleger vid andra läroverk, så får jag säga, att det måtte väl ej lända honom till nackdel gent emot de andra, utan saken är nu helt enkelt den, att mannen är oduglig att vidare sköta sin tjänst; och då tycker jag vi göra rätt, om vi gifva honom detsamma som andra arbetsodugliga. Det är ur den synpunkten, vi sett saken.

Herr Darin: Herr talman! Herr Danielson erkände rättigheten af hvad jag anförde derom, att Riksdagen i början af 1880-talet, under de år, som nämndes, tillerkänt teckningslärares pension efter 1,500 kronor såsom grund. Herr Danielson ansåg likväl, att häraf ej kunde för närvarande dragas någon slutsats, emedan Riksdagen sedermera ändrat åsigt. Men hela mitt anförande gick ju ut på att visa, att Riksdagen icke ett ögonblick ändrat sin princip, utan allt ifrån år 1877 och härintill — till och med under år 1887, således 10 år efter det första fallet, jag omnämnde — allt jemt följt denna princip och icke i minsta mån afvikit derifrån, såsom den äfven fram-

deles, enligt hvad jag hoppas, skall göra. Denna princip är, att en pension å 1,500 kronor tillkommer teckningslärare, om icke det förefinnes någon väsentlig brist i fråga om tjänsteåren. Men nu gäller om denne man, att han — långt ifrån att brista i antalet tjänsteår — tjänat så länge, att ännu aldrig af Riksdagen pensionerats någon teckningslärare med så lång tjänsteålder. Jag tror mig alltså hafva tillräckligt visat, att Riksdagen härutinnan varit principfast, och finner det väl värdt, att Riksdagen vidblifver sin princip.

*Angående
pension för
tecknings-
läraren
P. C. W.
Klein.
(Forts.)*

Öfverläggningen var härmed slutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning oförändrad; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare propositionen. Votering blef emellertid begärd, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande trettonde punkten af förevarande utlåtande n:o 10, bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning oförändrad röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit hvad utskottet i denna punkt hemställt.

Efter röstsedlarnes uppräknande befans, att 65 ledamöter röstat ja, men 124 nej; och hade kammaren alltså fattat sitt beslut enligt nejpropositionens innehåll.

Punkterna 14—16.

Biföllos.

Punkten 17.

På derom gjord ansökning hade Kongl. Maj:t föreslagit att å allmänna indragningsstaten måtte uppföras årlig pension till ett belopp af 3,000 kronor åt adjunkten vid folkskolelärareseminariet i Göteborg *Johan Lind*, att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken han erhöle afsked från sin tjänst.

*Angående
pension för
seminarie-
adjunkten
J. Lind.*

Utskottet hemställde "att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att å allmänna indragningsstaten må upp-

Angående
pension för
seminarie-
adjunkten
J. Lind.
(Forts.)

föras årlig pension till ett belopp af 2,000 kronor åt adjunkten vid folkskolelärareseminariet i Göteborg Johan Lind, att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken han erhåller afsked från sin tjänst.“

I fråga härom anförde:

Herr Hammarlund: Herr talman! Det, som har föranledt mig att nu begära ordet i en pensionsfråga, är icke de vanliga omständigheter, som plåga framdragas under diskussionen om dylika frågor — ömmande omständigheter, lång förtjenstfull verksamhet i statens tjänst, som skall belönas, eller dylikt. Jag skall tvärtom icke yttra ett ord om de personer, som det gäller i denna och nästa punkt, helt enkelt af det skälet, att jag icke har mig någonting bekant om dem eller deras verksamhet.

Nej, herr talman, det, som föranledt mig att begära ordet vid denna punkt, är en principfråga — och en principfråga af allra största betydelse för folkskolelärareseminarierna och dervid äfven för folkundervisningen i sin helhet.

Frågan gäller, om seminarielärare i allo skola vara likställda med de allmänna läroverkens lärare eller icke. Det är klart, att, om det i ekonomiskt afseende ställer sig fördelaktigare att läsa tyska med 11 å 12 års pojkar än att utbilda lärare för våra folkskolor, så egna sig de bästa lärarekrafterna åt det förra, och seminarierna få nöja sig med hvad som blir kvar.

Nu är förhållandet det, att adjunkterna vid seminarierna äro i fråga om kompetens och löneförmåner i allo likställda med de allmänna läroverkens lärare. Äfven i fråga om deras enkors pensionsrätt råder fullkomlig likställighet. Men någon pensionsrätt har deremot icke uttryckligen tillerkänts seminariernas ordinarie lärare sjelfva, under det att extra lärarne vid seminariernas öfningsskolor hafva sådan rätt sig tillerkänd. Medan en läroverksadjunkt efter 30 års tjänstgöring och vid fyllda 70 års ålder (i vissa fall redan vid 65 års ålder) är berättigad till pension å 3,000 kronor, så är deremot en seminarie- rektors eller adjunkts pensionsrätt i hvarje särskildt fall beroende på Riksdagens pröfning.

Den praktiska betydelsen af detta har hittills endast varit den, att de ifrågavarande lärarne fortsatt att tjänstgöra. Af de nuvarande seminarielärarne äro också icke mindre än tre 70 år och deröfver.

Under den närmast kommande tiden torde denna fråga om seminarielärarnes pensionsrätt få en långt större betydelse än hittills, enär utom dessa tre lärare, som äro 70 år eller deröfver, det finnes ytterligare 7, som befinna sig i åldern 60—70 år.

Frågan är nu, om dessa lärare skola i afsende å pensionsrätt likställas med allmänna läroverkens lärare eller om de skola eggas att stå kvar vid sina befattningar. Det första fallet föreligger nu här till Riksdagens afgörande. Det är den svenska seminarielärarecorpsets nestor, seminarieadjunkten Lind i Göteborg, som det gäller. Han har under de senare åren icke kunnat tjänstgöra, utan åtnjutit ledighet för sjuk-

dom. Han har härunder af sin lön fått behålla 2,895 kronor, och staten har fått betala en god del af vikariens aflöning. Nu har han funnit, att det icke är till läroverkets bästa, att tjensten uppehålles på detta sätt. Han har fördenskull ingått till Kongl. Maj:t med begäran om pension, en begäran, som blifvit tillstyrkt af samtliga de myndigheter, som yttrat sig öfver hans begäran, och Kongl. Maj:t har också föreslagit, att han skulle tillerkännas samma pension som läroverksadjunkt, nemligen 3,000 kronor. Men statsutskottet har endast velat vara med om att tillstyrka 2,000 kronor. Statsutskottet har såsom skäl anfört endast rent personliga förhållanden och icke ingått på principfrågan. Jag skall icke yttra mig om de skäl, som utskottet anfört, enär för mig principfrågan är afgörande.

Herr talman! Det ordas i denna kammare stundom om att gifva farliga prejudikat. Ja, Riksdagen står nu redo att gifva ett dylikt farligt prejudikat.

Det är visserligen i högsta grad att beklaga, att icke de ordinarie seminarielärarnes pensionsväsende redan förut ordnats, utan att det fortfarande måste bero på pröfning i hvarje särskildt fall, om en seminarielärare skall få pension eller icke. Men dubbelt beklagligt vore det, om detta i praktiken skulle leda derhän, att seminarielärarne finge mindre pensioner än de allmänna läroverkens lärare. I föreliggande fall skulle detta naturligtvis hafva till följd, att Lind komme att stå qvar och af sin lön såsom förut uppbära 2,895 kronor samt att tjensten skulle uppehållas genom vikarier. Att icke seminariets bästa häraf främjas, torde ligga i öppen dag.

Men långt mera ödesdigert skall detta beslut blifva i sina verkningar. Då de öfriga seminarielärarne erfara, att de icke kunna få påräkna samma pension som de allmänna läroverkens lärare, så skall det leda till, att de skickligaste, de yngsta och friskaste viljorna skola öfvergå till de allmänna läroverken, äfven om de hafva häg och intresse för sin nuvarande verksamhet.

Ett beslut om blott 2,000 kronors pension skall med nödvändighet leda till, att seminarierna få nöja sig med de sämsta lärarekrafterna, de, som icke finna användning annorstädes. Med hänsyn till seminariernas stora betydelse för vår folkundervisning borde det dock vara alldeles tvärtom. Seminarierna hafva ju till uppgift att dana lärarekrafter för folkskolan, den skola, i hvilken öfver 92 procent af svenska folkets barn åtnjuta sin undervisning. Det borde då väl också ställas så, att lärarebefattningarna vid dessa läroanstalter gjordes så lockande, att de yppersta krafter, som stå till buds, komme att egna sig åt dessa läroanstalter och i dem ingjuta nytt lif — helt visst till fromma för hela vår folkundervisning.

I andra länder har man sökt att på bästa sätt omhulda seminarielärarne. Jag skall i detta hänseende blott nämna, att i vårt grannland Finland äro seminarielärarne likställda icke, såsom i Sverige, med adjunkterna, utan med lektorerna vid de allmänna läroverken. Man skulle också kunna tänka sig andra sätt att bereda seminarielärarne fördelar, t. ex. genom att nedsätta pensionsåldern, hvarigenom man också skulle få yngre krafter till dessa så viktiga läroanstalter.

*Angående
pension för
seminarie-
adjunkten
J. Lind.
(Forts.)*

Angående
pension för
seminarie-
adjunkten
J. Lind.
(Forts.)

Nu föreligger emellertid icke något förslag vare sig i ena eller andra af dessa hänseenden, så att härom ej kan beslutas. Men hvad vi kunna göra redan nu, det är, att, då här nu för första gången föreligger fråga om att bevilja pension åt en seminariadjunkt, Riksdagen likställer honom med en läroverksadjunkt.

Herr talman! Jag skall tillåta mig att yrka att kammaren med afslag å utskottets hemställan, måtte biträda Kongl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herrar *Berg, Wallis, Höjer, Bergström, Odhner, Boëthius, Alsterlund, Darin, Högstedt* från Helsingborg, *Forsell* och *Amnéus*.

Vidare anförde:

Herr Grundell: Herr grefve och talman! I likhet med den föregående talaren måste jag bekänna, att jag icke har någon personlig bekantskap med den seminarielärare, för hvilken pension här blifvit begärd, utan att det endast varit af principiella skäl, som jag funnit mig manad att yttra några ord.

Allt från den tid, då folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna utvecklades till hufvudsaklig öfverensstämmelse med sin nuvarande form, hafva både Kongl. Maj:t och Riksdagen i afseende å seminarielärarnes löneförmåner tillämpat den grundsatsen, att dessa lärare böra i detta hänseende vara likställda med lärarne vid de allmänna läroverken, och denna likställighet måste väl tänkas afse icke blott den egentliga lönen, utan äfven pensionsrätten och pensionsbeloppet. Blir pensionsrätt frånkänd seminarielärarne eller, såsom här är föreslaget, pensionen nedsatt till ett belopp vida lägre än det, som läroverksadjunkt erhåller vid afgång från tjensten, då skulle den nämnda likställigheten på ett ganska väsentligt och betänkligt sätt blifva rubbad. Och likväl tala, enligt mitt förmenande, mycket viktiga grunder för, att denna likställighet blir fullt genomförd. Såsom den föregående talaren nämnde, äro ju kompetensfordringarna för seminarielärare alldeles desamma som för läroverksadjunkterna. De förres arbete måste väl äfven anses minst lika drygt som de senares. Och när man besinnar, att dessa seminarielärare hafva det ansvarsfulla kallet att utbilda de stora skaror af unga män och qvinnor, hvilka få sig anförtrord att undervisa och fostra folkets barn, så är det naturligt, att de, som hafva att besätta lärartjänsterna vid nämnda undervisningsanstalter, äro mycket angelägna att söka erhålla de möjligast bästa lärarekrafter. Men om nu pensionsförhållandena blifva för seminarielärarne ogynnsammare, än de med skäl kunnat vänta, då vore det icke underligt, om många af de mest framstående bland desse lärare af berättigad omtanke för sin framtid sökte anställning vid de allmänna läroverken. Har man genom afslag eller afknappning i fråga om pensioneringen vållat, att seminarierna få åtnöjas med mindre dugliga lärarekrafter, än de eljest kunnat erhålla, att ålderdomsskröpliga lärare nödgas kvarstå i tjensten, ehuru de sakna förmåga att på ett fullt tillfredsställande sätt sköta densamma, eller att arbetet lägges i yngre, kanske ofta ombytta, vikariers händer, då

synes mig, att detta förhållande kan blifva mycket ödesdigert för folkbildningen i det hela. Välbetänt synes mig den sparsamhet icke vara, som kan leda till sådan påföljd.

Af hvad jag nu haft äran yttra framgår, att jag icke kan tillstyrka bifall till utskottets hemställan, utan anhåller jag i stället om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Angående pension för seminarieadjunkten J. Lind.
(Forts.)

Herr Eklundh från Lund: Jag instämmer till alla delar i de anföranden, som de båda föregående talarne i denna fråga haft och ber blott få påpeka, att, om kammaren nu fattar ett beslut, öfverensstämmande med det af utskottet i det framlagda betänkandet föreslagna, kammaren handlar i strid med hvad som förut här i liknande fall egt rum. Riksdagen har nemligen år 1888 åt en musiklärare vid seminariet i Lund beviljat pension af 750 kronor, 1889 åt en lärare i trädgårdsskötsel vid Linköpings seminarium 700 kronor och 1890 åt en musiklärare vid seminariet i Wexjö 750 kronor. Öfningslärarne vid folkskolelärareseminarierna hafva således förut af Riksdagen tillerkänts samma pensionsrätt som lärarne i motsvarande grader vid de allmänna läroverken. Jag kan icke se, att något skäl förefinnes, att lärarne i *hufvudämnen*a vid våra seminarier skola hafva sämre förmåner än öfningslärarne derstädes, och äfven på denna grund anhåller jag, att kammaren nu ville bifalla Kongl. Maj:ts i förevarande fall framlagda proposition.

Herr *Zotterman* instämde häruti.

Herr Liljeholm: Äfven jag kan instämma med de föregående talarne, och jag skall därför icke besvära kammaren med något långt anförande. Faktum är emellertid, att det redan visat sig i åtskilliga hänseenden, att det icke är så väl bestämdt med pensioneringen af seminarielärarne som önskligt vore. Man ser nemligen, att, då en adjunktplats vid något folkskolelärareseminarium är ledig, det fins högst få sökande, medan deremot till lediga adjunktplatser vid de allmänna läroverken sökande komma i stora massor, och det är nog den stora osäkerheten i fråga om pensionsförhållandena, som orsakar detta förhållande.

Det skulle, synes mig, te sig högst besynnerligt, om denna kammare nu fattade ett beslut, som skulle blifva mycket ödesdigert för folkskolan och för de läroanstalter, som stå i närmaste samband med henne. Det skulle stå i strid med de principer, denna kammare vid så många föregående tillfällen lagt i dagen, då det gällt folkskolans och seminariernas bästa. Jag kan därför icke föreställa mig, att kammaren vill drifva det derhän, att de bästa förmågorna bland de akademiskt bildade lärarne komma att gå förbi seminarierna, och att dessa läroanstalter komma att rekryteras med de minst begåfvade.

Hvad utskottet anfört såsom skäl för afslag å Kongl. Maj:ts framställning är nog icke så alldeles öfverensstämmande med sanna förhållandet. Utskottet säger t. ex., att Lind icke har familj. Personen i fråga har dock varit gift två gånger samt har haft, såvidt jag kan

*Angående
pension för
seminarie-
adjunkten
J. Lind.
(Forts.)*

erinra mig, fem barn att uppfostra, och hans ekonomiska ställning är visst icke lysande. Det uppgifves i betänkandet, att han icke är behöfvande, men så mycket kan jag säga, att han är i små omständigheter, hvadan det skälet icke är riktigt.

På grund af det anförda ber jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Danielson: Herr talman, mina herrar. Jag vill försäkra kammaren, att utskottet har så mycket som det varit möjligt både lagt allvar i denna fråga och sökt att komma till ett lagom, och vi hafva, det försäkrar jag herrarna, behandlat denna fråga med mycken omsorg. Men då det sagts att vi skulle få bättre skollärare derigenom att vi gifva Lind i pension 3,000 i stället för 2,000 kronor, så får jag säga, att det begriper jag icke, ty jag tycker, att den värde talaren från Stockholm, som nyss hade ordet, är en utmärkt skollärare och många sådana finnas ju. Derför tror jag icke, att vi kunna tillmätta denna omständighet en så betydande verkan. Vi hafva nu gått den vägen, som Riksdagen anvisat, och som här i qväll upprepade gånger varit på tal, nemligen att i sådana fall, då icke någon bestämd pensionsrätt föreligger, man skall pröfva omständigheterna i hvarje särskildt fall. Detta hafva vi gjort, och vi hafva kommit till det resultat, som angifves i betänkandet, nemligen att Lind icke styrkt, att han är i behöfvande omständigheter eller att han har familj. Då må man väl fråga, om han icke kan vara belåten med 2,000 kronor? Det tycker jag. Hvad tycka herrarna? Många af oss få nog lefva på mindre, det är jag öfvertygad om. Jag tror därför icke, att vi tagit något steg, som skall blifva till skada för folkskollärarnes utbildning, ty den kan icke hänga på denna lilla sak. Kunde man hjälpa upp seminarie-lärarnes ställning genom att här likasom i Finland kalla dem lektorer i stället för adjunkter, så är jag öfvertygad, att vi genast skulle gå in på en sådan förändring, men det gör ju ingenting till saken. Jag tror således, att det skäl, som här framhållits, icke har någon väsentlig styrka. Men det fins andra omständigheter, som kunna stöta till, om vi gå för långt. Hvad skulle herrarne säga, om man t. ex. kom och begärde pensioner åt folkhögskollärare eller lärare vid landtbruksläro-verken och andra dylika skolor. Skola vi då säga, att dessa skolor äro så underordnade, att de icke kunna likställas med utbildnings-anstalter för folkskollärare. Vi komma lätt in på ett område, der vi icke kunna komma hem igen utan hafva gått för långt. Jag tror icke att detta är lämpligt och jag vill varna för det. Här i detta fall kommer ju mannen i fråga icke att sakna sin anständiga bergning på 2,000 kronor, och icke kommer denna sak att skada våra seminarier, ty ingen lärer söka anställning vid seminarierna utan att hafva håg och lust för det yrket. Detta är också det allra vigtigaste, ty skall en lärare icke göra mer än han är nödd och tvungen till för att slippa klander, ja, då kan han visserligen icke klandras, men han framdrifver icke sin undervisning så som han bör göra. Hufvudsaken är att få till lärare personer, som hafva intresse för saken, och såsom det synes har denne man stått qvar i sin tjänst ända till hög ålder.

Vi säga nu, att vi högakta hans arbete, och vi vilja gifva honom hans anständiga bergning, så att han icke behöfver lida nöd på ålderdomen. Detta är mycket klokt och jag tror, att vi godt kunna försvara en sådan uppfattning.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

*Angående
pension för
seminarie-
adjunkten
J. Lind.
(Forts.)*

Herr Lasse Jönsson: I denna fråga hafva inom statsutskottet alla ledamöterna från båda kamrarne varit öfverens och ingen reservant har anmält sig, och därför tror jag att man bör antaga utskottets förslag. Det har visserligen talats om, att detta skulle blifva så ödesdigert för folkskolorna, och såsom bevis därför har man anført, att det är så få sökande till lediga platser vid seminarierna i jemförelse med hvad det är, då någon plats vid de allmänna läroverken är ledig. Ja, så har förhållandet varit hittills, då seminarielärarne icke hade hopp om någon pension, men nu tages ju första steget att gifva dem pension, fast utskottet har ansett 3,000 kronor vara för mycket och 2,000 kronor vara en mera lämplig summa. Detta kan ju förändra saken, så att, när det nu blir platser lediga vid seminarierna, och de sökande veta att de få 2,000 kronor i pension, så blifva nog dessa platser mera eftersökta. Detta beslut kan således icke blifva ödesdigert för seminarierna.

Jag tror att utskottet träffat det rätta, och tager mig därför friheten att yrka bifall till dess hemställan.

Herr Grundell: Jag ville blott meddela den upplysning, som jag fått från en person, hvilkens tillförlitlighet för mig är höjd öfver allt tvifvel, den lilla upplysningen om mannens ekonomiska vilkor, att han förut haft rätt svårt att draga sig fram och icke kunnat lägga af något samt för närvarande eger ingenting.

Herr Elowson: Herr talman! En ärad ledamot af statsutskottet menade, att det icke skulle vara något egentligt kausalsammanhang mellan lärarnes duglighet och de löneförmåner eller pensioner, som bestås dem. Han uttryckte det så, att det icke vore någon fara för, att, om man afknappade pensionen för den nu ifrågavarande seminarieläraren, man icke skulle få några bättre skollärare. Jag tror, att den ärade talaren likväl bör finna, att ett kausalsammanhang eger rum mellan lärarekrafternas duglighet och de löneförmåner, som anslås åt dem. Ett sådant sammanhang har ock tvifvelsutan föresväfvat Rikets Ständer, då de år 1863 reglerade seminarielärarnes löner. Då bestämdes, att efter dåvarande förhållanden en adjunkt vid seminarium skulle få i lön 1,000 kronor och sedan 4 ålderstillägg. Det var de löneförmåner som adjunkterna vid de allmänna läroverken då för tiden egde. Men i sammanhang med detta uttalade också Rikets Ständer i sin skrifvelse n:o 169 till Kongl. Maj:t: "Staten kan icke på ett kraftigare sätt höja folkbildningen, än om den sörjer därför, att de läroanstalter, vid hvilka lärarne skola förvärfva sin bildning, äro ändamålsenligt ordnade och försedda med de bästa lärare." Rikets Ständer hade sålunda år 1863 den uppfattning, att det vore för folk-

*Angående
pension för
seminarie-
adjunkten
J. Lind.
(Forts.)*

bildningen särdeles högönskligt, att vid seminarierna vore anstälde de bästa lärare, och tvifvelsutan hafva Rikets Ständer haft rätt i denna sin uppfattning. Lärarne vid seminarierna skola utbilda folkskolelärare, hvilka sedan gå ut och verka ibland folket. Och mig synes, att folkbildningen är någonting så högt och dyrbart, att en sparsamhet, som kan lända till förminskning derutinnan, ingalunda är på sin plats.

Utskottet utgår derifrån, att den ifrågakvarande seminarieläraren enligt gällande bestämmelser icke är berättigad till pension. Ja, detta är fullt riktigt. Finnes i svensk författnings-samling någon förordning, som bestämde för seminarielärarne rätt till pension, ja, då föreläge icke denna fråga nu till pröfning af Riksdagen, utan då hade Kongl. Maj:t afgjort densamma i öfverensstämmelse med gällande bestämmelser. Nu finnes icke en sådan förordning; men om en sådan förordning funnits, hvad skulle den hafva innehållit? Jo, helt visst skulle den hafva innehållit, att seminarielärarne skulle vara berättigade till samma pensionsbelopp som lärarne i motsvarande grader vid elementarläroverken, d. v. s. i detta fall som adjunkter vid elementarläroverken. Seminarielärarne hafva nu icke enligt någon skrifven lag rätt till pension. Men fastän det icke finnes någon skrifven lag i detta fall, torde det dock finnas en bestämmelse, inrstad i människornas hjertan, som säger, att seminarielärarne såsom statstjenstemän böra hafva pension, och frågan är nu helt enkelt den, om Riksdagen skall ordna detta pensionsväsen i hvarje särskildt fall eller skrifu ett pensionsreglemente för detsamma. Det har också varit fråga om att ordna pensionsväsendet för seminarielärarne, och man skulle kunna säga, att regeringen bort sedan år 1863 hafva hunnit med att göra någonting för att på lagstiftningens väg få seminarielärarnes rätt till pension ordnad. Men jag torde icke misstaga mig synnerligen mycket, om jag uttalade den meningen, att regeringarna från år 1863 och allt hittills ansett det såsom själfklart, att seminarielärarne skulle hafva en pensionsrätt lika med den, som tillkommer elementarlärarne. Detta har tydligen varit uppfattningen hos Kongl. Maj:t vid 1882 års riksdag. Då afläts nemligen till Riksdagen en proposition n:o 17, uti hvilken hemställes, i sammanhang med frågan om tillämpning af den föreslagna nya löneregleringen, i den andra punkten: "att med undantag för gymnastiklärarne, öfriga ordinarie lärare och lärarinnor vid rikets högre och femklassiga allmänna läroverk, högre lärarinneseminariet och folkskolelärarseminarierna skola hafva rättighet och, hvad angår de lärare och lärarinnor, som ingå på den nya lönestaten eller som utnämnas efter det kungörelse i ämnet utkommit, äfven skyldighet att vid uppnådta 65 lefnadsår och minst 35 tienstår med oafkortad lön, såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjensten afgå." Kongl. Maj:t hade då år 1882 den uppfattning, att seminarielärarne skulle beträffande pensionsförhållandena vara likstälde med lärarne vid de allmänna läroverken. Att denna punkt angående pensioneringen icke af Riksdagen bifölls, berodde på helt andra förhållanden än någon benägenhet att göra olika bestämmelser angående pension för lärarne vid de allmänna läroverken och vid seminarierna. Det var nemligen den ödesdiga frågan om undervisningen vid elementarläroverken, om

latinets ställning, som var orsaken till att förslaget om löneregleringen föll. Dermed föll äfven detta andra moment, som handlade om pensionsrätten.

Det har blifvit af statsutskottet här föreslaget en pension af 2,000 kronor. Nu skulle man kunna göra sig den frågan: om statsutskottet anser, att seminarielärarne icke ha någon rätt till pension, hvarför skulle det då föreslå detta pensionsbelopp å 2,000 kronor? Det skulle kunna hända, att denne man, om hvilken nu är fråga, säger, i händelse, hvilket jag hoppas icke må inträffa, Riksdagen besluter ett pensionsbelopp å 2,000 kronor: ja, detta härrör deraf, att statsutskottet och sedan Riksdagen ansett, att jag såsom seminarielärare icke har någon rätt till pension, men ändå föreslagit och beslutit 2,000 kronor — nåväl, jag anser mig icke böra mottaga detta pensionsbelopp. Och jag har full rätt, säger denne seminarielärare, att stå kvar; jag har fullmagt på min tjänst, jag är ej skyldig att afgå, och är jag sjuk, begär jag tjänstledighet, då jag eger uppbära $\frac{3}{4}$ af min lön. Detta är ock hans fulla rätt.

Jag tror då icke, att det är skäl i att söka utöfva någon moralisk pression på denne man att taga afsked.

Jag ville ock upprepa ännu en gång, att det finnes ett bestämdt kausalsammanhang mellan lönerna åt seminarielärarne och folkbildningen i landet, och då folkbildningen ligger mig synnerligen varmt om hjertat, anhåller jag hos herr grefven och talmannen att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hammarlund: Det nämndes här nyss, att ledamöterna från såväl Första som Andra Kammaren varit fullt öfver ens i denna fråga. Jag skall naturligtvis icke bestrida, att så varit fallet, men hvilken betydelse detta "öfver ens" har, framgår bäst deraf, att Första Kammaren utan votering bifallit Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Den förste talare, som försvarade statsutskottets hemställan i denna punkt, ansåg, att den ifrågavarande seminarieadjunkten bör vara belåten med 2,000 kronor. Jag skall icke yttra mig om, huruvida han bör vara belåten med nämnda belopp eller icke. Jag tillåter mig nu blott påpeka det förhållandet, att, efter som han, i motsats till hvad som står i utskottets betänkande, befinner sig i behöfvande omständigheter och detta just på grund af att han haft stor familj att underhålla — han har nemligen varit två gånger gift — det är ganska antagligt, att han finner sig icke kunna gå in på att taga de 2,000 kronorna. Han stannar i stället kvar i sin tjänst; ty utan att behöfva tjänstgöra en enda dag åtnjuter han på grund af läkarebetyg 2,895 kronor eller 895 kronor mera än hvad statsutskottet velat tillerkänna honom.

Då genom en utgift af endast 105 kronor utöfver hvad han nu har skulle vinnas en så afsevärd förmån för den nu ifrågavarande läroanstalten, att den sluppe vexla vikarier, utan finge platsen besatt med yngre ordinarie innehafvare, så tillåter jag mig hemställa, om icke kammaren här borde finna skäl att bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Angående
pension för
seminarie-
adjunkten
J. Lind.
(Forts.)

Herr Pehrson i Törneryd: Det är verkligen en ganska märkvärdig argumentation man får höra, då någon söker vindicera sig till pension åt en person, som icke är berättigad till sådan. Ty säga hvad man vill, måste man i allt fall till sist erkänna, att här ingen pensionsrätt föreligger. Då synes det mig, som om hvarje pensionsbelopp, som under sådana förhållanden kan komma att föreslås, är att taga emot icke på det sätt, som här skett, afvisande, utan med tacksambhet.

En talare, som ifrar för att pensionen i fråga skall beviljas, har sagt, att han förundrade sig öfver att utskottet föreslagit någon pension alls, när utskottet har tillstått att här icke föreligger rätt till sådan. Han förundrade sig mycket öfver detta. Med anledning häraf, herr talman, och med stöd af hvad jag nu i korthet yttrat, ber jag att få yrka afslag å så väl Kongl. Maj:ts framställning som statsutskottets förslag.

Herr Höjer: Jag tror, att min högt ärade vän på ölandsbanken, herr Danielson, och jag kunna vara fullkomligt ense i *en* punkt, och det är i den, att det vore lyckligt för Riksdagen och lyckligt för de enskilda, som det nu närmast gäller, om här i Sveriges rike funnes ett annat pensioneringssätt än det vi nu hafva, om lönerna för statens embetsmän voro så pass rundligt tilltagna, att man kunde ålägga dem en tvångspensionering, så att de vore *förbundna* att afsätta en viss årlig procent af lönen i och för blifvande pensionering. Men nu hafva vi icke detta pensioneringssätt, utan ett annat. Då torde det icke kunna hjälpas, att vi få draga konsekvenserna af detta enligt min tanke visst icke lyckliga sätt att pensionera statens embetsmän. Till dessa konsekvenser måste då höra, tänker jag, att man uti hvart särskildt fall får döma efter billighet, rättvisa och analogi. Här förefinnes, synes det mig, ett dylikt fall. Då Riksdagen och Kongl. Maj:t flere gånger uttalar den grundsatsen, att adjunkter vid allmänna läroverk och seminarielärare skola vara likställda i afseende å löneförmåner, så *bör* också *ex analogia* följa — att de skola vara likställda i afseende å pensionering. Detta har i det föregående påpekats, och jag instämmer fullkomligt i detta resonnement.

Den ärade representanten på ölandsbanken menar, att det ej skulle komma att inverka mycket på lärarefrekvensen vid seminarierna, om vi nu — och det gäller ju här ett *första* fall — satte en pension af 2,000 eller 3,000 kronor. Det tycker jag dock skulle vara alldeles solklart, att lärare — de må vara uppfyllda och genomträngda af huru mycken kärlek som helst till sitt kall — ställda i valet mellan ett läroverk, som ställer i utsigt en pension af 3,000 kronor, och ett läroverk, som ställer i utsigt en pension af 2,000 kronor, ovilkorligen skola föredraga det *förtra* läroverket, så att — såsom en föregående talare sagt — det blir jämförelsevis sämre lärare, som stanna vid det läroverk, hvilket har endast 2,000 kronor att bjuda på i pension.

Herr Danielson var ock mycket rädd för det prejudikat, som i detta fall skulle följa med afseende å andra skolor. Han räknade upp folkhögskolor å ena sidan och landtbruksskolor å andra sidan. Den jämförelsen tror jag icke håller streck. Seminarierna äro stats-

institutioner. Det tror jag deremot icke kan sägas om vare sig folkhögskolorna eller landtbruksskolorna, om de ock åtnjuta understöd af allmänna medel. Jag tror, att en stor del af den argumentation, som den ärade representanten på ölandsbänken på detta fall förde, ej är hållbar.

Jag ber, herr talman, att med instämmande i de skäl, som anfördes af den förste ärade talaren, få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Danielson: Jag begärde ordet, därför att herr Elowson slutade sitt anförande med det yttrandet, att han vore en mycket varm vän af folkbildningen. Jag vill för min del säga alldeles det-samma och dermed något litet betaga honom den äran att vara den ende, som vore en varm vän af folkbildningen. Ty jag tror, att vi, som stå utanför den högre bildningen, hafva större behof af denna folkbildning och känna mera betydelsen af att hafva goda lärare-krafter så väl i seminarierna som folkskolorna. Jag tror således ej, att han bör göra anspråk på att endast sjelf hysa ett sådant intresse.

Hvad åter yttrades af den siste ärade talaren tror jag bör tagas närmare i skärskådande. Det är ju alldeles gifvet, att man ej kan påstå, att, om nu ett beslut komme till stånd i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag, pensionsrätten för desse seminarielärare derigenom blefve klart bestämd, så att personer skulle kunna vända sig till den banan med visshet att så väl i afseende på aflöning som pension vara likställda med adjunkterna vid de allmänna läroverken. Jag tror, min bäste herr Höjer, att det der ej går bra ihop. Ty antag, att nu en pension på 3,000 kronor beviljades med några få rösters öfvervigt — hvad hindrar väl, att en annan Riksdag i liknande fall fattar ett alldeles motsatt beslut? Och då är det ju ej mycket att hurra för. Man kan sålunda ej säga, att någon visshet i afseende på pensionsrätt, som skulle kunna inverka på lärarefrekvensen vid seminarierna, vunnes genom ett beslut i dag i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Höjer ogillade vidare min jmförelse med folkhögskolor och landtmannaskolor. Men det är alldeles klart — det känner herr Höjer lika väl som jag — att de personer, som lemna undervisning der, hafva samma kunskapsmått som seminarieadjunkterna. Det har jag hört många uppgifva, och jag tror också, att det är sant. Men hvad det beträffar, att desse lärare vid folkhögskolor och landtmannaskolor och dylikt skulle komma i en sämre ställning, därför att de ej äro i statens tjänst, så vill jag erinra om att det ju utöfvas kontroll öfver dessa skolor från statens sida och att ganska betydande bidrag lemnas af statsmedel, af landstingsmedel, från hushållningssällskapen m. m. Jag kan ej förstå, hvarför ej en gammal lärare, som slitit ut sina krafter i en dylik skolas tjänst, skulle kunna anses vara precis lika mycket berättigad till pension som en seminarieadjunkt. Ja, jag anser, att hans undervisning har kommit allmogen minst lika mycket till godo som den senares. Man får ej förgäta, att den undervisning

*Angående
pension för
seminarie-
adjunkten
J. Lind.
(Forts.)*

alldes *direkt* kommer till gagn för den stora massans söner, som meddelas i landtmanna-, landbruks- och folkhögskolor.

Jag kan således ej finna, att, derest man ser frågan ur synpunkten af den allmänna folkbildningens befrämjande, något som helst skäl talar för bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Jag har endast velat tillägga detta och vidhåller i öfrigt mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad, gaf herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner på: 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och 3:o afslag å såväl utskottets hemställan, som Kongl. Maj:ts framställning. Herr talmannen fann den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men som votering begärdes, blef, sedan till kontraproposition antagits bifall till Kongl. Maj:ts proposition, nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sjuttonde punkten af förevarande utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning oförändrad.

I voteringen afgåfvos 110 jaröster och 63 nejröster, i följd hvaraf utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkt en 18.

*Angående
pension för
tecknings-
lärarinnan
E. A. Nyberg.*

Med anledning af derom gjord ansökning hade Kongl. Maj:t föreslagit, att åt allmänna indragningsstaten måtte uppföras årlig pension till ett belopp af 900 kronor till lärarinnan i teckning vid folkskolelärarinneseminariet i Stockholm *Emma Amalia Nyberg*, att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken hon erhöle afsked från sin tjänst, och hemstälde utskottet: "att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att å allmänna indragningsstaten må uppföras årlig pension till ett belopp af 400 kronor åt lärarinnan i teckning vid folkskolelärarinneseminariet i Stockholm *Emma Amalia Nyberg*, att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken hon erhåller afsked från sin tjänst".

Efter föredragning af punkten begärdes ordet af

Herr Hammarlund, som yttrade: Äfven i denna punkt skall jag tillåta mig att yrka likställighet mellan seminarielärarne och de allmänna läroverkens lärare. Det är här fråga om pension åt en teckningslärarinna. Hennes lön har varit 1,200 kronor. Stockholms stads konsistorium har föreslagit en pension åt henne af 960 kronor, men Kongl. Maj:t har nedsatt beloppet till 900 kronor. Utskottet har emellertid endast föreslagit 400 kronor, d. v. s. ett belopp, som till och med understiger hvad en ordinarie folkskolelärarinna ute på landsbygden får i pension.

*Ängående
pension för
tecknings-
lärarinnan
E. A. Nyberg.
(Forts.)*

Det enda skäl utskottet anfört såsom stöd för detta sitt förslag är, att det föreslagna beloppet är detsamma, som plägar af Riksdagen beviljas såsom pension åt enkor med oförsörjda barn. Jag tillåter mig dock hemställa, huruvida en dylik jemförelse här är tillämplig. Det är väl ändå någon skillnad mellan enkor, äfven om de hafva oförsörjda barn, och en person, som i öfver 30 år aktivt verkat och arbetat i statens tjänst.

Det är, som sagdt, fråga om pension åt en teckningslärarinna, och såsom förut under diskussionen här i afton blifvit frambället, har det "ansetts" att teckningslärarne icke äro berättigade till pension. Detsamma gäller äfven om öfriga öfningslärare vid seminarierna. Men Riksdagen sjelf har i åtminstone tre fall tilldelat pensioner åt dylika lärare vid seminarierna. Jag ber att i det hänseendet få erinra derom, att år 1888 beviljade Riksdagen pension åt en musiklärare vid Lunds folkskolelärareseminarium, hvilken hade 1,000 kronor i lön. Ut statsutskottets motivering för dess förslag härom heter det: "Med afseende å hvad sålunda blifvit inhemtadt anser utskottet i likhet med Kongl. Maj:t, att pension bör beredas Nylander, men då dennes lön utgör 1,000 kronor, finner utskottet icke skäl tillstyrka att den årliga pensionen bestämmes till högre belopp än att, såsom i dylika fall tillförene egt rum, densamma motsvarar $\frac{3}{4}$ af lönen, eller 750 kronor." Detta blef också Riksdagens beslut; han fick tre fjerdedelar af sin lön i pension. Om vi utgå ifrån samma princip, som statsutskottet och Riksdagen år 1888 erkände, så skulle den här ifrågavarande lärarinna få tre fjerdedelar af 1,200 kronor, alltså 900 kronor i pension. Jag skall emellertid villigt medgifva, att uti nu föreliggande fall det icke alls skulle hafva förvånat mig, om statsutskottet i någon mån prutat på Kongl. Maj:ts förslag. Det hade, synes mig, varit mycket rimligt, i fall statsutskottet sagt ungefär som så, att den ifrågavarande lärarinna icke har så många lefnadsår, som i vanliga fall fordras för att få hel pension, och att utskottet därför anser, det beloppet borde i likhet med hvad i dylika fall förut egt rum i någon mån nedsättas.

Det vore enligt min åsigt lämpligt att härvidlag göra en jemförelse med den teckningslärare, Löfvengren i Visby, som år 1887 fick sig tillerkänd en pension af 900 kronor, under det att lönen utgjort 1,500 kronor. Det var således 60 procent af sin lön som denna teckningslärare fick i pension. Då jag, som sagdt, håller på likställighet mellan allmänna läroverkens lärare och seminarielärarne, och då dessa nu omnämnda fall äro ungefär jemnställda, så skall jag, herr talman, tillåta mig göra hvad jag ansett bort vara statsutskottets

*Angående
pension för
tecknings-
lärarinnan
E. A. Nyberg.
(Forts.)*

skyldighet, nemligen att föreslå, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att å allmänna indragningsstaten må uppföras årlig pension till ett belopp af 720 kronor åt lärarinnan i teckning vid folkskolelärarinneseminariet i Stockholm Emma Amalia Nyberg, att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken hon erhåller afsked från sin tjänst.

Jag hemställer om proposition på detta förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Wavrinsky, Berg, Liljeholm, Zotterman* och *Eklundh* från Lund.

Vidare anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Det är förhållandet uti denna fråga, liksom i den förra, att så goda skäl af andra redan anförts, att jag icke har ett enda nytt att tillägga. Men jag måste här gifva tillkänna, att det var med ledsnad jag hörde, att en ledamot af kammaren, som varmt förordat Kongl. Maj:ts proposition i hufvudsak, föreslog en ändring beträffande det af Kongl. Maj:t föreslagna pensionsbeloppet. Det är icke utan skäl, som Kongl. Maj:t föreslagit det belopp han gjort, eller 900 kronor. Motiveringens till förekommer i Kongl. Maj:ts proposition, men är uti utskottets referat af punkten utesluten. Stockholms stads konsistorium, som i ärendet hörts, hade nemligen redogjort för andra likartade fall, som förekommit, hvarefter konsistorium förklarar, att, med tillämpning af en vanlig grund för pensionsbeloppets beräkning, konsistorium ansåge sig böra förorda ett belopp af 80 procent af lönen, det vill här säga 960 kronor. Derefter gick ärendet till statskontoret, som i hufvudsak gillade de af konsistorium anförda skälen, men tillade, att, som lärarinnan Nyberg i afseende på tjänsteår och lefnadsålder var något underlägsen, statskontoret ville göra en jemkning i beloppet till 900 kronor, och dervid stannade också Kongl. Maj:t. Jag ber för min del att till dem, som äro särskildt intresserade för framgången af denna fråga, hvilken jag anser vara förtjent af all framgång, få ställa den begäran, att de, såvidt möjligt är, hålla fast vid det i Kongl. Maj:ts proposition föreslagna beloppet. Såsom redan af föregående talare anförts, är nu förhållandet så, att Riksdagen sjelf verkligen förklarar, det 75 procent af lönen vore för dessa öfningslärare vid seminarierna ett lämpligt pensionsbelopp. Lärarinnan i fråga har haft 1,200 kronor i löneförmåner, nemligen 800 kronor i lön och 400 kronor såsom ålderstillägg. 75 procent af dessa 1,200 kronor utgör 900 kronor, och det är därför som jag rekommenderar sistnämnda belopp i kammarens benägna hågkomst.

Herr Danielson: Det är nu riktigt det, att ifrågavarande lärarinnorna har haft uti inkomst dessa 1,200 kronor, när man sammanlägger både lön och ålderstillägg, och det har utskottet nog sett. Men utskottet har haft mycket svårt att göra ett uttalande, ty, såvidt vi kunna finna, har icke något sådant förhållande förut förekommit, nemligen

att en kvinna blifvit föreslagen till pensions erhållande i ett afseende sådant som det nu föreliggande. Man var villrådig om, vid hvilket belopp man borde stanna. Jag för min del ansåg, att man kunde gifva henne lika mycket som våra folkskollärare på landet, eller 450 kronor, men det fans de, som tyckte att detta var för högt; man blef då ense om 400 kronor, och jag ville icke så envist fasthålla vid min uppfattning. Nu kan man säga, att det var orätt, att vi icke jemfört lärarinnan i fråga med manliga lärare vid andra läroverk, men det må förlåtas oss, att vi icke hittat på att göra så, utan trodde att vi kunde jemföra henne med andra enkor, som fått nöja sig med enahanda pensionsbelopp. Nå ja, hon är ogift, tror jag; jag menade bara, att vi jemfört henne med enkor, som haft oförsörjda barn. Och, mine herrar, dessa enkor, åt hvilka vi haft att gifva pension, hafva kanske i många fall förut haft lyckligare lefnadsomständigheter och varit vana vid högre lefnadsomkostnader, än denna kvinna, och det var därför man trodde, såsom jag säger, att man kunde anse henne, som dertill var ogift, vara belåten med dessa 400 kronor.

Angående pension för teckningslärarinnan
E. A. Nyberg.
(Forts.)

Det är ju gifvet, att ett utskott icke kan motivera alla till nöjes; den ene har en uppfattning, den andre en annan. Herrarne tänka kanske annorlunda än jag, och jag tänker annorlunda än herrarne, det kan väl ingen undra på. Men vill man blott tillgodose personens i fråga lefnadsbehof, så tror jag icke det med skäl kunna sägas, att det är så orimligt litet det, som utskottet nu föreslagit. Det är därför jag anser, att utskottet haft fog för sitt yrkande.

Jag vet icke, hvad Första Kammaren har fattat för beslut angående denna punkt, men antager emellertid, att den bifallit utskottets hemställan, hvadan jag nu så mycket hellre vill yrka bifall till densamma.

Herr Elowson: Skall man i denna fråga anställa en jemförelse, så synes mig otvifvelaktigt, att denna jemförelse bör göras mellan teckningsläraren och teckningslärarinnan; de hafva begge haft samma befattning. En jemförelse mellan en person, som varit i statens tjenst och en enka efter en person, som stått i statens tjenst, finner jag icke tillfredsställande.

Då fullgiltiga skäl synes mig hafva blifvit från statsrådsbanken anförda för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, så anhåller jag, herr talman, om bifall till Kongl. Maj:ts förslag och afslag på utskottets hemställan.

Herr Hammarlund: Då det tyckes intressera herr Danielson att få veta, hvilken ställning Första Kammaren intagit i denna fråga, så är jag nu i tillfälle att kunna meddela, det Första Kammaren enhälligt och utan minsta protest bifallit Kongl. Maj:ts proposition, d. v. s. förslaget om de 900 kronorna i pension — detta på yrkande af en f. d. ecklesiastikminister, nemligen herr Wennerberg.

Jag tillåter mig emellertid att fortfarande hemställa om bifall till det af mig framställda förslaget om 720 kronors pension, ett förslag,

Angående
pension för
teknings-
lärarinnan

E. A. Nyberg.
(Forts.)

som jag anser hafva många skäl för sig och vara ett godt medlingsförslag.

Herr Danielson: Jag tackar för upplysningen; det var ju mycket bra att veta, huru det gått, och jag trodde också nästan, att det skulle gå så i Första Kammaren. Men jag hemställer, om det icke vore skäl för oss att vidhålla vår uppfattning, ty om vi i detta fall frångå den, så komma vi under isen äfven vid andra punkter, och en gemensam votering mer eller mindre gör ju ingenting.

Hade herr Hammarlund hållit sig till ett något mindre belopp, t. ex. 500 kronor, så skulle jag hafva gifvit med mig, men att gå med på 720 kronor är omöjligt.

Herr Höjer: Då Första Kammaren fattat beslut om bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och då jag för min del önskar framgång åt saken, så tror jag icke, att det är tjenligt, att de, som äro för densamma, splittra sig i två grupper, den ena slutande sig till Kongl. Maj:ts proposition, den andra till herr Hammarlunds yrkande, och jag skall därför be att på grund af hvad som blifvit anfördt få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter det herr talmannen till proposition upptagit hvar och ett af de olika yrkanden, som derunder förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 19.

Angående
understöd
åt äldre
behöfvande
folkskole-
lärare.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att å allmänna indragningsstaten måtte för år 1897 anvisas ett anslag af 10,000 kronor, att enligt de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kunde finna godt meddela, användas till understöd af högst 250 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskolelärare, hvilka oförvitligen skött sin tjenst, men derifrån erhållit afsked före år 1867.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 61) hade herr A. Ericson i Ransta yrkat, att Riksdagen måtte för år 1897 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag af 14,500 kronor, att enligt de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kunde finna godt meddela, användas till understöd af högst 400 kronor å sådana äldre behöfvande folkskolelärare, hvilka oförvitligen skött sin tjenst, men derifrån erhållit afsked före år 1867.

Utskottet hemställde:

“att, med afslag å herr Ericsons omförmälda motion, Riksdagen må för år 1897 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag af 10,000 kronor, att enligt de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna godt meddela, användas till understöd af högst 250 kronor åt

sådana äldre behöfvande folkskolelärare, hvilka oförvittligen skött sin tjenst, men derifrån erhållit afsked före år 1867“.

*Angående
understöd
åt äldre
behöfvande
folkskole-
lärare.
(Forts.)*

Efter uppläsande af denna utskottets hemställan anförde:

Herr Ericson i Ransta: I den motion, som nu föreligger till afgörande, har begärts höjning af anslaget till pensionering af äldre behöfvande folkskolelärare. Utskottet har afstyrkt detta mitt förslag, men då utskottets motivering, såvidt jag kan finna, icke på något sätt styrker dess afslagsyrkande, så har jag trots det att utskottets ledamöter varit enhälliga i sitt afslagsyrkande, icke på något sätt kunnat finna mig öfvertygad, att mitt yrkande varit obefogadt.

Jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet uppå, att dessa äldre folkskolelärare, som äro så gamla, att de numera icke på något sätt kunna bidraga till sin försörjning, borde hafva något högre understöd än hvad Kongl. Maj:t här föreslagit eller högst 250 kronor och för en del blott 200 kronor. Det torde af hvar och en lätt inses, att det icke gerna kan vara möjligt för någon att på detta ringa anslag någorlunda draga sig fram så väl med husrum och vedbrand som föda och kläder.

Jag skall dock icke här uppehålla tiden länge, ty jag är förvissad om utgången, då utskottets ledamöter varit eniga, men jag har icke kunnat underlåta att vidhålla, att jag icke på minsta vis blifvit öfvertygad, att jag haft en obillig begäran. Jag hoppas också, att Kongl. Maj:t till ett annat år skall föreslå en större summa. Det egentliga skäl, utskottet här synes vilja framhålla, är, att dessa lärare så småningom genom döden bortgå, och det då skulle kunna beredas de kvarvarande tillfälle till högre pensioner. Men så länge orden "högst 250 kronor" kvarstå, är det tydligt, att högre belopp än 250 kronor icke kunna ifrågakomma.

Jag vill fästa uppmärksamheten vid ett uttalande, som utskottet gör och hvilket jag icke riktigt kan förstå. Det heter: "och då, enligt hvad utskottet inhemtat, flera kompetenta sökande till sådant understöd under nyssnämnda år icke anmält sig, samt uppenbart är" etc. Den omständigheten, att en del kompetente sökande icke anmält sig att erhålla pension, torde icke innebära, hvad jag tänker mig att utskottet menar, nemligen att det skulle finnas tillfälle att under detta år bevilja högre pensioner. Tvärtom skulle det kunna komma att inträffa, att dessa, som år 1895 icke anmält sig, under år 1896 komme och begärde sådant understöd, och då skulle pensionerna minskas och icke ökas, då anslagsbeloppet är detsamma.

Då jag icke har någon utsigt att vinna hvad jag med min motion åsyftat, så skall jag icke göra något yrkande, men jag hoppas, att ett annat år, om icke från Kongl. Maj:ts sida något förslag om höjning af anslaget framkommer, det inom kammaren skall finnas personer, som upptaga mitt förslag med bättre framgång än i år.

Vidare yttrades ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

*Angående
pension för
e. o. pro-
fessorn
J. M.
Sundén.*

Med anledning af derom gjord ansökan hade Kongl. Maj:t föreslagit, att å allmänna indragningsstaten måtte å extra ordinarie professorn i klassiska språk vid universitetet i Upsala *Johan Magnus Sundén* beviljas en årlig pension af 3,500 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken han från tjensten komme att afgå, men hemställde utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning ej måtte af Riksdagen bifallas.

Häremot hade reservation anmälts

af herrar *C. Lundeberg, A. G. L. Billing, I. Wijk, grefve F. Wachtmeister, T. Nyström* och *S. G. von Friesen*, hvilka yrkat, att utskottet skulle hemställa om Riksdagens bifall till Kongl. Maj:ts förslag i ämnet.

I fråga härom anförde nu:

Herr von Friesen: I den pensionsfråga som nu föreligger, ber jag att något få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Professor Sundén var, innan han blef e. o. professor, lektor vid Upsala högre allmänna läroverk. Om jag mins rätt, tillträdde han denna befattning 1861. Sedermera beklädde han befattningen i cirka tjugu år och skötte denna plats på ett i hög grad utmärkt sätt. Jag anser mig hafva fullt fog att göra detta påstående, då jag flera år var hans lärjunge, och jag är öfvertygad, att alla, som varit hans lärjungar, kunna intyga samma sak. Såsom lektor egde han rätt till pension af 3,600 kronor, och denna pension skulle han ostridigt hafva fått, om han hade fortsatt att vara lektor till pensionsåldern. Emellertid öfvergick han från lektorsbefattningen till e. o. professorsbefattningen år 1879. Nu är det sant, som utskottet säger, att han mycket väl visste att, när han öfvergick till e. o. professorsbefattningen, han i och med detsamma förlorade sin rätt till pension, och då kan man tycka att han får stå sitt kast, när han, såsom utskottet säger, "måste anses hafva betraktat denna befördran det oaktadt för sig fördelaktig". Jag tror emellertid icke, att tanken på egen fördel var det, som föranledde honom att öfvergå till professorsplatsen. Jag tror att orsaken var den, att från universitetets sida stark påtryckning gjordes för att förmå honom att söka platsen, emedan det vid detta tillfälle var svårt att finna lämplig och fullt kompetent sökande till denna viktiga lärareplats. Han hade då redan uppnått 49 års ålder — han är nemligen född 1830. — Han kunde naturligtvis då icke betrakta denna plats såsom en öfvergångsplat, såsom möjligen eljes e. o. professorer kunna göra, utan det är klart att, då han fått den platsen, han skulle komma att få stanna der utan att någonsin blifva ordinarie professor. Något tillfälle att blifva ordinarie professor förekom icke heller förr än såsom jag tror 1894, och det är gifvet, att han vid sin dåvarande ålder icke skulle vilja öfvertaga den ansvarsfulla platsen.

Då nu således professor Sundén förut haft en plats, som berätt-

tigat honom till pension, och då han genom öfvergången till den plats han sedermera emottog icke fått förbättrade lönevilkor, utan tvärtom — han skulle nemligen, om han qvarstått som lektor, haft bättre lönevilkor än han nu haft — så synes det mig att här åtminstone borde föreligga ett undantagsfall, och att pension borde honom beviljas.

Nu kan det sägas, att han har rättighet att vara qvar som e. o. professor så länge han vill. Jag känner den i fråga varande personen och vet att det är en i ovanligt hög grad samvetsgrann man. Det måste då komma att kännas hårdt för honom att, när åldern börjar taga bort krafterna, nödgas stanna qvar på sin plats, oakadt han finner, att yngre krafter bättre skulle kunna upptaga den verksamhet, som med platsen är förbunden. Då således här, enligt min tanke, både med afseende å den ifrågavarande personens utmärkta egenskaper som lärare och med afseende på den lefnadsbana han har haft, alldeles särskilda skäl förefinnas att bevilja honom den begärda pensionen, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Med herr von Friesen förenade sig herrar vice talmannen *Östberg, Wallis, Hammar skjöld, Wijkander, Wellander* och *Darin*.

Herr Boëthius yttrade: Hvad principfrågan angår, gäller här naturligtvis detsamma som med afseende på professor Norrby. Hvad det särskilda fallet angår, kan jag helt och hållet instämma med herr von Friesen och ber att ytterligare få vitsorda de uppgifter, han lemnat, då jag känner till dem såsom universitetslärare.

Jag skall emellertid be att få påpeka ännu en annan omständighet. Det är af stor vikt, att en vaxelverkan kan ega rum mellan skola och universitet, så att framstående elementarlärare kunna känna sig uppfordrade att drifva vetenskapliga studier för att kunna öfvergå till universitetet. Det behöfves bland annat mycket väl därför, att, som herrarne veta, det är ganska få tillfällen för våra elementarlärare att, huru dugliga de än må vara, höja sig till en högre plats. Nu har man trott, att de e. o. professorerna skulle få pension. Så länge denna tro förefans, hade också elementarlärarne intresse af att söka utbilda sig ytterligare för att vinna inträde vid universitetet. Afskåres denna möjlighet, så lärer väl en elementarlärare betänka sig mer än en gång, innan han lemnar en plats, på hvilken han har, såsom herr von Friesen påpekat, högre lön och bestämd utsigt till pension, för att taga plats som e. o. professor vid ett universitet. Men derpå kommer både skola och universitet att lida.

Jag ber att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Thestrup: Herr greve och talman! Beträffande den föreliggande frågan inhemtas af statsverkspropositionen, att ifrågavarande professor Sundén numera uppnått 65 lefnadsår och således hunnit den ålder, vid hvilken det för hvarje lärare och icke minst lärare vid rikets högskolor är af vikt att kunna få afgå. Då han under 37 år oafbrutet tjenat staten såsom lärare, bör den omständigheten, att han

*Angående
pension för
e. o. pro-
fessorn
J. M.
Sundén.
(Forts.)*

Angående
pension för
e. o. pro-
fessorn
J. M.
Sundén.
(Forts.)

deraf endast 16 år varit anställd vid högskolan, icke utgöra något hinder för erhållandet af pension.

Det är redan af den förste talaren antydt, att om han stannat kvar såsom lektor vid Upsala katedralskola, hade han fått en pension, uppgående till 3,600 kronor. Den pension, som tillkommer ordinarie professorer vid rikets universitet, är 4,500 kronor, och den, som tillkommer adjunkter, 2,500 kronor. Det af Kongl. Maj:t här föreslagna beloppet 3,500 kronor synes mig därför vara synnerligen väl afvägdt i fråga om pension för en embetsman af denna grad, för hvilken icke någon särskild pensionsstat finnes anordnad.

Att det för universitetet skall vara af vigt, att en lärare vid denna framskridna ålder må kunna afgå med pension, är otvifvelaktigt och äfven genom konsistoriets utlåtande, sådant det föreligger i statsrådsprotokollet, tillräckligt klart och belysande framställt. Om icke någon pension nu af Riksdagen beviljas professor Sundén, är det gifvet, att denne i tjensten fortfarande kvarstannar, och jag anser, att långt ifrån någon vinning derigenom åstadkommes för statsverket, utan snarare tvärtom.

Jag ber därför att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i föreliggande punkt.

Herr Eklundh från Lund: Under åberopande af de skäl, som af mig och andra anfördes, då tionde punkten af detta betänkande behandlades, der fråga var om pension åt professor Norrby, ber jag att nu få yrka bifall till Kongl. Maj:ts föreliggande förslag om pension åt professor Sundén.

Herr Danielson: Herr talman! Då tiden är så långt framskriden, tror jag, att man är bäst belåten med att få afgöra de återstående frågorna så fort som möjligt; och jag tillåter mig därför att liksom utskottet hänvisa till punkt 10, d. v. s. jag hänvisar till de skäl, som jag vid behandlingen af den punkten anfört. Jag tror, att de äro hållbara äfven vid denna punkt, och jag hoppas, att kamraren vidhåller sin uppfattning åtminstone tre timmar, från klockan 9 till klockan 12.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt propositioner af herr talmannen gifvits å de gjorda yrkandena, biföll kamraren utskottets hemställan.

Punkten 21.

Angående
pension för
f. d. regem-
entsläkaren
A. F. Ståls
enka.

Uti en särskild till Riksdagen aflåten proposition (n:o 26) af den 31 sistlidne januari hade Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden för nämnda dag föreslagit Riksdagen medgifva, att f. d. regementsläkaren A. F. Ståls enka *Charlotta Theresia Stål*, född Petterson, måtte från och med 1896 års ingång och så länge hon förblefve enka å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig tilläggspension af 360

kronor, och hemställde utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

I en vid punkten fogad reservation hemställde deremot herrar *O. Jonsson* i Hof, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *A. P. Danielson*, *S. G. von Friesen*, *Lasse Jönsson*, *K. A. Killberg*, *P. Pehrson* i Törneryd, *C. Persson* i Stallerhult, *I. Månsson*, *P. G. Näslund*, *N. Petersson* i Runtorp och *L. P. Maltmin*, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning ej måtte af Riksdagen bifallas.

Angående pension för f. d. regementsläkaren A. F. Ståls enka.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lemnades ordet till

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre *Rappe*, som yttrade: Jag anser för en pligt att här yttra några ord till försvar för statsutskottets hemställan, oakadt alla ledamöter af statsutskottet från denna kammare reserverat sig mot det beslut, hvar till utskottet kommit. Jag skall fatta mig helt kort.

Först och främst vill jag erinra derom, att den person, för hvilken pension ifrågasättes, är enka efter en man, som tjenat staten i 47 år; samt vidare, att, då han dog, tillgångarne i boet voro omkring 5,200 kronor och skulderna 6,600 kronor. Detta visar, att det var i mycket ringa vilkor, denna familj existerade, och att den endast med svårighet kunde nätt och jemt förskaffa sig sitt lifsuppehälle. Enkan har också nödgats att strax efter mannens död flytta från sin bostad. Att under sådana förhållanden draga sig fram med endast 150 kronors pension torde för henne vara omöjligt. Likaledes torde kammaren finna, att, om familjens vilkor voro så ringa, det för mannen var omöjligt att samla det belopp af ända till 1,500 kronor, som var nödvändigt för att bereda enkan förhöjd pension. Regementsläkaren *Stål* var icke en man, som hade stor praktik, utan han verkade bland de fattiga och små. Det var en man med mycket godt hjerta och därför särdeles afhållen af de fattiga. Jag tycker, att äfven uti detta borde ligga ett skäl för kammaren att bifalla det förslag, som af statsutskottet tillstyrkts.

Man kan säga, att ett godkännande af ifrågavarande förslag skulle innebära ett frånträdande af grundsatsen, att hvar och en, som vill bereda pension åt sina efterlevande, bör verkställa de inbetalningar, som därför erfordras. Men jag tror mig med dessa få ord hafva visat, att detta för ifrågavarande person verkligen *var omöjligt*. Derfor ber jag att få lägga kammaren på hjertat att bevilja enkan det belopp, som för hennes fortsatta existens är nödvändigt.

Vidare anförde:

Herr *Pehrson* i Törneryd: Herr talman! Det förefaller, som om man på goda grunder skulle kunna förutsätta, att regementsläkaren *Stål* bort låtit sig angeläget vara att under sin lifstid betala pensionsafgifter för sin eventuelt blifvande enka. Han har emellertid icke gjort detta, som vi se af handlingarna; han har i det hänseendet

Angående
pension för
f. d. rege-
mentsläkaren
A. F. Ståls
enka.
(Forts.)

varit mycket försumlig. Nu göres icke för ty framställning till Riksdagen, att Riksdagen skall pensionera hans enka.

Jag undrar, om det icke är något egendomligt, för att icke säga, att det är en ytterst betänklig väg, på hvilken man vill slå in, om, då en tjänsteman uraktlätit att betala pensionsavgift för enka och barn, Riksdagen skall träda emellan och lika fullt lemna dem pension. Det nämndes från statsrådsbänken, att familjen i fråga lefvat under ringa vilkor. Ja, dessa ord kunna hafva en mycket vidsträckt betydelse. Huru många tusen sinom tusen familjer i vårt land få icke lefva under ringa förhållanden utan att dock med något hopp om framgång kunna vända sig till Riksdagen med begäran, att Riksdagen skall gifva dem något understöd.

Jag vill också framhålla, att det dock väl icke är meningen att ställa det så, att nionde hufvudtiteln till sist skall blifva en allmän försörjningsinrättning. Så långt synes mig dock, att man nu är på väg att komma, när det göres framställningar af liknande beskaffenhet som denna. Är det riktigt, att enkor och barn efter tjänstemän skola erhålla statsunderstöd, då är det också riktigt att draga ut konsekvenserna häraf och gifva pension till behöfvande enkor och barn efter alla dem, som inom statssamhället verkat till gagn och nytta.

På de af mig nu anförda skäl anhåller jag, herr talman, om afslag å såväl Kongl. Maj:ts framställning som statsutskottets förslag.

Herr *Fredholm* från Stockholm instämde häruti.

Herr *Ericson* i Ransta: Herr grefve och talman, mina herrar! Då jag begärt ordet för att yrka bifall till utskottets förslag, så vill jag dermed icke framställa något klander mot reservanterna. Jag vill medgifva, att i princip hafva de rätt, men det kan dock finnas fall, då man bör göra undantag från regeln, och här synas förhållandena rättfärdiga ett sådant undantag. Doktor Stål har under de sista åren af sin verksamhet bott i min hemtrakt, och jag känner därför något till hans förhållanden. Han har, såsom vi se af utskottets utlåtande, verkat såsom läkare i statens tjänst icke mindre än nära 48 år, nembigen: 39 år såsom regementsläkare och sedan vid cellfängelset i Vesterås. Han hade, såsom från statsrådsbänken framhållits, icke stor praktik, men jag vet, att han tidt och ofta uppsöktes af de fattiga och mindre bemedlade, och att han skötte dem mången gång utan ersättning samt hjälpte dem till och med med medicin. Det kan ju sägas, att detta icke var rätt, då hans tillgångar icke tilläto honom det, och kanske hade det varit rättare, att han betalt sin pensionsavgift än att gå till väga på sätt jag här nämnde. Mannen var emellertid icke till sin natur så anlagd, att han fäste sig så mycket vid den inkomst han kunde förskaffa sig som icke lika mycket vid att hjälpa de behöfvande. Men detta, att han icke så noga beräknade sin ekonomiska ställning, torde väl kunna förlätas honom, och det bör väl snarare, åtminstone för dem, som ömma för de fattiga, vara ett skäl att bifalla framställningen om pension åt hans efterlevande. Det framgår visserligen af utskottets betänkande, att han uraktlätit

att inbetala de pensionsavgifter, han bort erlægga, men det påvisas också i utskottets framställning, att han rent af saknat de medel, som behöfts för att fullgöra dessa inbetalningar. Det framgår också af bouppteckningen, att det icke varit en familj, som fört ett högt lif, då boets samtliga tillgångar uppgingo till allenast 5,200 kronor. Jag, som känner förhållandena något närmare, har därför ansett mig hafva allt skäl att nu till Andra Kammaren rigta en bön, att kammaren måtte göra ett undantag från de principer, som ledt reservanterna, och jag får därför yrka bifall till utskottets förslag.

Angående pension för f. d. regementsläkaren A. F. Ståls enka.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Sälling*.

Herr Hammarström yttrade: Herr talman! Jag är redan förekommen af den siste ärade talaren, och jag ber att få till alla delar instämma med honom samt med herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet. Jag respekterar fullkomligt reservanternas ställning i denna fråga, ty den är ju fullt konsekvent, men jag ber dock att i likhet med den föregående talaren få framställa en varm bön till kammaren att bifalla utskottets förslag af ömbetsskäl för en fattig enka, som dock är 63 år gammal och hvars man i mer än 47½ år tjenat staten. Det är med denna bön om hjälp för en fattig enka, jag yrkar bifall till utskottets förslag. Ty utan att erhålla det belopp, som utskottet föreslagit, har hon faktiskt ej mer än 150 kronor per år att lefva af, och det inser ju en hvar, att detta är otillräckligt äfven med de mest anspråkslösa pretentioner på hvad som till lifvets nödortf hörer.

Herr Petersson i Runtorp: Herr talman! Då detta utskottets beslut tillkommit genom den förseglade sedelns tillhjälp och då jag erfarit, att det skall blifva gemensamma voteringar angående största delen af de under denna hufvudtitel föreliggande punkterna, tycker jag, att denna punkt gerna kan få följa med, och jag yrkar därför afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena framstälde herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och fann den senare propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering begärdes och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som afslår hvad statsutskottet hemställt i 21:a punkten af förevarande utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets omförmälda hemställan.

Voteringen utföll med 78 ja och 76 nej; hvadan kammaren fattat sitt beslut i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Angående
pension för
läroverksad-
junkten B. F.
J. Åboms
enka och
barn.

Punkten 22.

Uti en till Riksdagen den 7 nästlidne februari aflåten proposition (n:o 30) hade Kongl. Maj:t, under återopande af propositionen bilagdt utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit Riksdagen att å allmänna indragningsstaten bevilja dels åt adjunkten vid allmänna läroverket i Vestervik B. F. J. Åboms enka *Ida Åbom*, född Kræmer, en årlig pension af 300 kronor att utgå från och med den 1 januari 1897 och så länge hon förblefve enka, dels ock åt hvarterdera af makarnes barn, sonen Fredrik och dottern Tilli, ett årligt understöd af 100 kronor, att utgå från samma tid och till dess de uppnått 18 år eller, hvad dottern beträffade, om hon dessförinnan trädde i gifte, till dess sådant skedde.

Utskottet hemställde: "att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen på det sätt bifallas, att å allmänna indragningsstaten beviljas åt adjunkten vid allmänna läroverket i Vestervik B. F. J. Åboms enka *Ida Åbom*, född Kræmer, en årlig pension af 200 kronor att utgå från och med den 1 januari 1897 och så länge hon förblifver enka."

Deremot yrkade i afgifven reservation herrar *O. Jonsson* i Hof, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *K. A. Kihlberg*, *P. Pehrson* i Törneryd, *C. Persson* i Stallerhult och *P. G. Näslund*, att Kongl. Maj:ts framställning måtte af Riksdagen afslås.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Hammarskjöld. Så här tidigt på morgonen brukar kammaren icke tycka om långa tal. Om jag därför, oaktadt den långt framskridna tiden, vill inlägga ett godt ord för den person, om hvilken här är fråga, så lofvar jag att icke vara mångordig.

Kongl. Maj:t har för adjunkten Åboms enka begärt 300 kronor och för hvarterdera af hans två barn 100 kronor. Statsutskottet har föreslagit, att enkan ensam skall få 200 kronor och barnen intet. Det visar sig nu af den utredning, som föreligger i den kongl. propositionen, att Åbom icke haft någon pensionsrätt. Dermed förhåller det sig på det sättet, att när pensionsinrättningen för elementarlärarne inrättades år 1878, ville Åbom icke ingå i densamma. Han var då ogift och hade icke någon tanke på att gifta sig. När han sedermera gift sig, hade han icke vidare tillfälle att skaffa hustrun pensionsrätt. Jag har förut trott, att han skulle haft rättighet att genom att betala retroaktiva afgifter till pensionskassan förskaffa henne den rätten; men jag har just i dag erhållit underrättelse om att detta icke var tillåtet, och att han således icke kunde på något sätt förskaffa hustrun pensionsrätt. Då det nu visar sig, att hon icke har andra tillgångar än sitt lilla lösörebo och de 4,000 kronor, som utfallit på mannens lifassurans, är det mycket lätt att räkna ut, att,

om hon skulle få dessa 200 kronor i pension och då räntan på 4,000 kronor icke gerna kan uppgå till mer än 160 kronor, hon för sig och barnen icke skulle hafva mer än 360 kronor om året att lefva af. Jag vill blott hemställa till kammaren, om den icke kan finna skäligt att öka det föreslagna beloppet med 100 kronor. Jag anhåller icke om bifall till Kongl. Maj:ts proposition, utan jag begär endast, att kammaren ville i likhet med Första Kammaren bevilja henne 300 kronor i pension. Jag åberopar mig icke på den formella rätten härvidlag, ty den synes mig icke vara att hålla på, men jag tror icke, att kammaren behöfver anse sig ha gått från sina principer, därför att den äfven i detta fall öfvar humanitet. Jag ber således, herr talman, att få yrka, att pensionen till fru Åbom må utgå med 300 kronor i stället för 200 kronor, som statsutskottet föreslagit.

Angående pension för läroverksadjunkten B. F. J. Åboms enka och barn.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Redelius* och *Petri*.

Herr Pehrson i Törneryd: Herr talman! Jag skall försöka att följa den näst föregående talarens uppmaning genom att yttra mig kort och mycket kort. Jag inskränker mig därför till att på de skäl, som jag vid näst föregående punkt anfört, äfven i denna punkt yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts framställning som utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Om icke ett yrkande hade framställts om afslag såväl å Kongl. Maj:ts proposition som å utskottets hemställan, så skulle jag antagligen icke ha tagit till ordet, men gent emot en så sträng uppfattning anser jag mig skyldig att uppträda och försvara Kongl. Maj:ts proposition så till vida, att äfven jag skall af klokhetskäl inskränka mig till att förorda 300 kronor åt enkan, men ingenting åt barnen, såsom herr Hammarskjöld nyss yrkat i öfverensstämmelse med Första Kammarens redan fattade beslut. Ett rent afslag synes mig ändock, mine herrar, vara något för hårdhänt. Äfven jag erkänner, att utskottet här kan hafva åtskilligt, som talar för dess uppfattning; men utskottet har uti sitt referat hoppat om något, som står i Kongl. Maj:ts proposition och som för mig varit det hufvudsakligen bestämmande skälet, hvarför jag ansåg mig böra tillstyrka Kongl. Maj:t att gå in till Riksdagen med en dylik proposition, och det är den omständigheten, att Riksdagen år 1890 under i hufvudsak alldeles likartade förhållanden beviljade en pension å 400 kronor åt enkan efter en lektor i Hernösand och 100 kronor åt hvarterdera af hennes två barn. Denna omständighet åberopade enkefru Åbom i sin underdåniga ansökan till Kongl. Maj:t, och då så var, ansåg jag mig nästan skyldig att tillstyrka Kongl. Maj:t att hos Riksdagen begära ett om ock något mindre belopp, nemligen 500 kronor, för enkefru Åbom och hennes barn. Nu är detta ytterligare reduceradt af statsutskottet till 200 kronor och af Första Kammaren till 300 kronor, och blott för enkan, såsom också herr Hammarskjöld yrkat. Jag vill åtminstone uttrycka den önskan, att äfven Andra Kammaren måtte bevilja detta belopp af 300 kronor åt enkan, utan att tala om något bidrag för barnen.

Angående
pension för
läroverksad-
junkten B. F.
J. Åboms
enka och
barn.
(Forts.)

Herr Danielson: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Enligt hvad man hört, har Första Kammaren icke bifallit utskottets hemställan i denna punkt, och det förundrar mig icke, ty det händer så ofta, att man frångår hvad som aftalas, då man skall försöka att jemka i hop olika meningar. I detta fall tror jag det vara skäl att bifalla utskottets hemställan, ty det vore kanske något för hårdt att afslå denna punkt, helst som vi redan beviljat 200 kronor till en annan enka. Jag har därför inom utskottet biträdt den mening, som utskottet här uttalat, och det är på grund häraf, som jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Nöbbelef: Oaktadt enkefru Åbom är från Kalmar län, skall jag dock taga mig friheten yrka afslag å utskottets hemställan. Då kammaren i den votering, som nyss företogs, afslog den begärda pensionen till enkan Stål, kan jag icke tänka mig, att särskildt bevekande omständigheter föreligga, för att kammaren nu skulle bevilja den ifrågasatta pensionen till enkan Åbom. I det förra fallet fans brist i boet, under det att tillgången i boet efter adjunkten Åbom icke är så obetydlig. Särskildt har ju enkefru Åbom ett belopp af 4,000 kronor kontant, svarande mot mannens lifassurans.

Vidare finnes ett annat skäl, som talar för att icke bevilja dylika pensioner, och det är just hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framhållit, nemligen att det här gäller en enka, hvars man icke gått in i elementarlärarnes enke- och pupillkassa. Man kan då i en framtid såsom ett skäl för likartade ansökningar åberopa sig på att Riksdagen i detta fall beviljat den begärda pensionen, och det skulle på detta sätt kunna komma derhän, att ingen lärare ginge in i enke- och pupillkassan, då enkor och barn ändå hade utsigt att få pension.

Jag anser, att så talande skäl föreligga, att kammaren icke kan bevilja den begärda pensionen. Det är visserligen tråkigt att tala om dessa små pensioner, men af rent principiella skäl — för att icke alla lärare skola undandraga sig att ingå i enke- och pupillkassan — skall jag tillåta mig anhålla om afslag å utskottets hemställan.

Herr Boëthius: Jag skall blott med ett par ord bemöta den senaste talarens yttrande. Så vidt jag fattade honom rätt, menade han, att ett bifall till den gjorda framställningen innebure ett farligt prejudikat, enär lärarne häri kunde söka en anledning att icke ingå i enke- och pupillkassan. Jag ber då blott att få påpeka, att det för närvarande är en skyldighet för lärarne att ingå i denna kassa. Afgifterna dragas af på deras lön. Det var endast under den första tiden efter pensionskassans stiftande, som en dylik valfrihet förelåg. Då var denna person icke gift, och det är då lätt förklarligt, att han icke ingick i kassan.

För öfrigt ber jag att mot jämförelsen mellan detta fall och det föregående — angående en läkareenka — få anmärka, att det *då* var fråga om en äkta man, som försummat att inbetala sina afgifter. Här gäller det åter en äkta man, som icke kunde komma in uti

enke- och pupillkassan — som skulle ha velat betala in afgifterna, men icke fick det.

Jag ber att få yrka bifall till herr Hammarskjölds förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Jag vill emot herr Andersson i Nöbbelöf först och främst säga det, att ingen lärare gerna är så oförnuftig, att han tvekar i valet mellan den pension, som hans enka kan få ur elementarlärarnes enke- och pupillkassa, och hvad hon kan få af Riksdagen, ty det är en mycket stor skilnad i beloppet. Vidare är hvar och en, som numera blir lärare, tvungen att ingå i lärarnes enke- och pupillkassa, så att det knappast kan komma i fråga, att en dylik framställning till Riksdagen å nyo kau komma att ske. Jag vågar naturligtvis icke försäkra det, men det är högst osannolikt, att Riksdagen skulle komma att ofta besväras med dylika framställningar, ty de gamle lärare, som på detta viset försummat tillfället att ingå i enke- och pupillkassan, måste bli allt färre och färre.

Mot den siste ärade talaren vill jag för att freda den andra lärarens minne erinra, att han alldeles icke försummade att inbetala sina afgifter till kassan, utan förhållandet var det, att vid tiden för kassans bildande lefde han — ogift och tänkte icke att gifta sig. — Derfor begagnade han sig af den rätt, som då stod honom till buds, att icke ingå i kassan.

Herr Ivar Månsson: Herr talman! Det synes mig, som om, när statsutskottets ledamöter kommit till den öfverenskommelsen efter åtskilliga sammanjemkningar att bevilja åt enkan Åbom en pension af 200 kronor, det icke vore riktigt att sålunda utan något berättigadt anspråk från hennes sida medge mer än man enat sig om, eller ett belopp af 300 kronor, därför att hon har 2 oförsörjda barn. Jag tycker att kammaren borde understödja statsutskottet och hålla fast vid den öfverenskommelse, som träffats af majoriteten inom utskottet, och som de dervarande ledamöterna af Första Kammaren också ansett skälig. Skall en sådan öfverenskommelse bli af någon vikt och betydelse, synes det mig vara nödvändigt, att den vinner understöd af kammaren.

Derför anser jag mig böra yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Boëthius: Herr talman, mine herrar! Chefen för ecklesiastikdepartementet synes hafva missuppfattat mig. Det var icke en lärare-enka, hvarpå jag syftade, utan på enkan efter regementsläkaren Stål. Han hade försummat betala pensionsafgiften.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Jag ber att mot herr Ivar Månsson få nämna, att jag aldrig inom utskottet hört talas om någon öfverenskommelse i detta fall.

Då betänkandet kom in från afdelningen, var man alldeles öfverens, men det var om rent afslag.

Inom statsutskottet uppträdde visserligen en första kammar-ledamot och fick med sig alla ledamöterna ifrån Första Kammaren inom afdel-

Angående pension för livoverksadjunkten B. F. J. Åboms enka och barn.
(Forts.)

ningen och äfven två stycken ifrån Andra Kammaren. Detta är den enda öfverenskommelse, jag känner till; jag har icke varit med om någon annan i detta fall.

Som jag förut påpekat, när enkan Stål icke fått något, kan jag icke tänka mig, att enkan Åbom skall få något heller.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkanden, som derunder förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 23.

*Angående
pension för
konsistorie-
notarien E.
R. Henschen.*

Uti en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 9) hade herr *G. Billing* föreslagit, att Riksdagen måtte medgifva, att notarien hos domkapitlet i Upsala *Erik Rudolf Henschen* måtte förklaras berättigad att från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked från konsistorienotariebefattningen blefve honom beviljad, under sin återstående lifstid uppbära årlig pension å allmänna indragningsstaten till belopp af 4,000 kronor, men hemställde utskottet, att motionen ej måtte af Riksdagen bifallas.

I fråga härom anförde:

Herr Boëthius: Jag skall blott be att få påpeka, att utskottets hufvudsakliga skäl för afslag är detsamma som förra gången, nemligen att denne tjenstemans aflöning icke har kostat staten någonting. Det är emellertid en statstjänst, han uppfyllt, och då kan jag icke gå in på detta resonnement, att, därför att staten fått denna hans verksamhet gratis, staten ej heller skall pensionera honom. Jag skall dessutom be att få beropa mig på det utomordentligt fördelaktiga tjensteintyg, som erkebiskop Sundberg afgifvit. Jag skall icke nu upptaga tiden med att anföra det, utan hänvisar till motionen, der det är intaget. Jag yrkar bifall till herr Billings motion.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Jag vill blott och bart nämna, att då det här icke föreligger någon kongl. proposition, har jag ingen annan anledning att uppträda än den, att, när det står uti utskottets motiv, att framställningen icke bör bifallas såsom tillkommen genom enskild motionärs åtgärd, jag dock vill säga, att jag fortfarande är af den åsigt, som jag uttalade för 2 år sedan, då en alldeles liknande framställning förelåg i form af kongl. proposition, att sällan har en hemställan gjorts hos Riksdagen om pension åt en mera förtjent man, eller som längre sträfvat uti en ovanligt hård tjänst, än den, som afser konsistorienotarien Henschen.

Jag anser därför för min del, att det vore synnerligen kärt, om kammaren kunde bevilja den utaf enskild motionär nu gjorda framställningen, och vågar påstå, att denna min uppfattning delas jemväl af regeringen och Kongl. Maj:t, äfven om det i ett dylikt fall icke syntes lämpligt att förnya en proposition, som af Riksdagen afslagits.

Herr Danielson: Herr talman, mine herrar! Jag skall bara be att få säga, att det verkliga har tillkommit litet mera, än herr Boëthius antydde. Ty sedan frågan var före förra gången, har Riksdagen verkligen afslagit framställningen om pensionering af konsistorienotarierna. Det skedde, såsom herr Boëthius vet, i fjol, och då tycker jag, att åtminstone en omständighet tillkommit. På dessa skäl och på grund af hvad utskottet i öfrigt anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Angående pension för konsistorienotarien E. R. Henschen.
(Forts.)

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 24—26.

Biföllos.

Vid föredragning slutligen af *punkten 27*, deri utskottet hemställde, att en inom Andra Kammaren af herr *C. Wallis* afgifven motion, n:o 190, angående inrättandet af en ålderdomsunderstödsanstalt för barnmorskor, icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd, begärdes ordet af

Herr Wallis, som yttrade: Jag antar, att kammarens ledamöter ha sig bekant, att min motion blifvit uti Första Kammaren afslagen. Hvarför den blifvit det, kan jag icke fatta, då den så väsentligt öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts proposition i samma fråga, hvilken förra riksdagen blef af Första Kammaren antagen. Men, då densamma sålunda blifvit afslagen, är det uppenbarligen icke skäl att öda tid på ett försvar af densamma. Jag vill dock säga, att min öfvertygelse är, att den ytterst viktiga fråga, den afser, ingalunda för all framtid är fallen, och detta väsentligen på två skäl.

För det första, att de, som främst uti denna fråga ha talan, nemligen läkarne, äro fullt öfverens och fast öfvertygade derom, att densamma utgör en ytterst viktig helsovårdsfråga, som en gång *måste* få sin lösning.

För det andra, att det synes mig speciellt höra till denna kammarpligt att föra frågan till sin lösning, ty det är i Andra Kammaren, som den haft sitt ursprung 1888 genom den af herr Wretling då väckta motionen, som föranledde Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t.

Jag är, herr talman, öfvertygad om att frågan kommer igen och tror, att den kommer igen i ungefär samma form, alldenstund den utredning, Kongl. Maj:t lemnat åt frågan, synes mig vara den bästa möjliga. Jag har intet yrkande att göra.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Ledighet från riksdagsöromålen beviljades:

Andra Kammarens Prot. 1896. N:o 17.

Herr *E. Andersson* i Upsala under 14 dagar från och med den 18 dennes,
herr *E. Svensson* från Karlskrona under 7 dagar från och med den 20 dennes,
herr *E. A. Wijkander* under 8 dagar från och med den 13 dennes,
och herr friherre *F. Barnekow* under 6 dagar från och med den 14 dennes.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 30 regeringsformen;
statsutskottets memorial n:o 32, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut med afseende å punkterna 1:o och 4:o af statsutskottets utlåtande n:o 31 angående så väl Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande statens jernvägstrafik som inom Riksdagen väckta förslag angående jernvägsbyggnader för statens räkning; samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 34, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående skärpta straffbestämmelser emot djurplågeri m. m.

n:o 35, i anledning af väckt motion angående sådan ändring i nu gällande lag, att gift person må kunna bereda egen familj förmånen af försäkring å sitt lif och

n:o 36, i anledning af väckt motion angående tid för kartors och och skifteshandlingars återställande till skiftesmannen i vissa fall.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 4.

Justerades två protokollsutdrag, hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,54 på natten.

In fidem
E. Nathorst Böös.